ISRAEL

+ SUPLIMENT GRATUIT „TOP 100 ROMÂNI DE PRETUTINDENI"

ROMÂNIA

Newsweek®

ÎN RĂZBOI DUPĂ 50 DE ANI

Atacul terorist din 7 octombrie este cea mai mare lovitură primită de statul israelian în ultimele cinci decenii. Răspunsul armat riscă să provoace un conflict generalizat în Orientul Mijlociu.

ANUL 6 ■ NUMĂRUL 154 ■ PREȚ: 19,90 LEI ■ 20.10-16.11.2023

23154
5 948494 000029

FOTO: PROFIMEDIA IMAGES

CU TINE, SUPERLIGA E SUPER

SUPERLIGA

SUPERBET

L1160659W000328
R03229L001332
18+

Newsweek

20.10-16.11.2023 _ ANUL 6 _ NR.154

Apare lunar. Următoarea ediție va fi pe piață pe 17 noiembrie 2023

SUMAR

Opinii

6 OVIDIU NAHOI
Cinci concluzii de etapă după lovitura Hamas

Periscop

8 **Orientul Mijlociu, în flăcări**
Cronica unui război ce poate genera un conflict global
16 **Anchetă**
Ponta, omul Chinei în Guvernul României

Cronica NATO

20 ION PETRESCU
Va ataca Rusia, în 2028, comunitatea transatlantică? Înrolarea pentru moartea voluntară...

Dosar

22 **O planetă mai bună**
Viitorul este aici
24 Freiburg
26 Seattle
28 Singapore
30 Charlotte
32 Paris
34 **Climă**
Construcțiile ultra-sustenabile devin foarte populare

Internațional

38 **Republica Moldova**
Fuga din „lumea rusă“
42 Când dezinformarea vine din România...
43 Transnistria, o piatră de piciorul Moldovei

Magazin

44 **Știință**
Limbajul secret al pisicilor
56 **Muzică**
Noua perspectivă a lui Vagabon
60 **Pe hartă**
Brânzeturi unice din întreaga lume

Calendar

64 Revolta de la Brașov

»P.60

Newsweek ROMÂNIA

REDACȚIA

DIRECTOR GENERAL _ Sabin Orcan

Redactor-șef _ Petre Bădică
Redactor-șef adjunct _ Mihai Duță

Senior-editori:
Florin Budescu, Valeria Cupă, Adina Mutăr, Stelian Negrea, Răzvan Scăețeanu

Reporteri: Alin Crișan, Alexandru Pop, Daniel Toșa

Contributori: Remus Cernea, Sabin Gherman, Alexandru Lăzescu, Ovidiu Nahoi, Ion Petrescu

Art director _ Cecilia Bălănescu

Corectură _ Monica Ady

FOTO

INQUAM PHOTO AGENCY shutterstock profimedia

EDITOR
SC News Internațional SA

Bd. Mărăști, nr. 65-67, Sector 1, București
(Pavilion G3, Complexul Romexpo, Intrarea B)
Telefoane:
0374.00.23.81; 0374.00.23.82
Email:
redactia@newsweek.ro
abonamente@newsweek.ro
publicitate@newsweek.ro

DIRECTOR COMERCIAL _ Carmen Dincă

DIRECTOR PUBLICITATE _ Adrian Dinu
Telefon: 0722 250 070

EVENIMENTE _ Ioana Dumitru

OFFICE MANAGER _ Andrei Sabin Orcan

TIPAR:
ipg Infopress Group

ISSN 2601 - 5897

Newsweek este o marcă înregistrată a Newsweek LLC (SUA)

Focus _ ȘTIRI ÎN 4 FOTOGRAFII

KUPIANSK, UCRAINA

Căutare

Salvatorii caută cadavre printre dărâmături după un atac rusesc asupra unei cafenele în care au fost ucise 51 de persoane, inclusiv un copil, în satul Groza din Kupiansk, Ucraina.

PROFIMEDIA IMAGES

LONDRA, MAREA BRITANIE

Plăcere

Oameni bucurându-se de vremea bună în parcul St. James din Londra.

PROFIMEDIA IMAGES

LYON, FRANȚA

Ritual

Jucătorii Noii Zeelande execută Haka înainte de meciul împotriva Uruguayului, în timpul Cupei Mondiale de Rugby din Franța 2023.

PROFIMEDIA IMAGES

TORRE DELL'ORSO, ITALIA

Vedere

Stâncile Le Due Sorelle la răsăritul soarelui, fotografiate cu drona în stațiunea Torre Dell'Orso din Italia.

PROFIMEDIA IMAGES

EDITORIAL

Cinci concluzii de etapă după lovitura Hamas

OVIDIU NAHOI, contributor al *Newsweek România*

Atacul Hamas din 7 octombrie asupra Israelului va avea consecințe mult dincolo de zona Orientului Mijlociu. Mulți compară acest moment cu cel de după 11 septembrie 2001.

Adevăratele consecințe ale atacului vor fi cu mult mai clare după ce se vor cunoaște rezultatele răspunsului militar masiv al Israelului. Dar câteva concluzii de etapă se pot trage.

Extremismul la guvernare nu consolidează statul, îl fragilizează

Atacul din 7 octombrie a găsit o societate israeliană puternic divizată. Premierul Beniamin Netanyahu a declanșat o amplă reformă judiciară, menită în final să-l pună la adăpost de amenințarea a trei dosare de corupție. Cheia schimbărilor: Parlamentul poate întoarce orice decizie a Curții Supreme.

Aflat într-o coaliție cu dreapta religioasă ultraconservatoare, Netanyahu s-a văzut obligat la compromisuri majore pentru a-și putea promova legile justiției. L-a promovat ca ministru al Securității pe Ben Gvir, un extremist certat cu legea încă din fragedă tinerețe și care nu a trecut prin armată. A acceptat să promoveze legi restrictive în sistemul de educație și pentru minorități.

Dar, mai presus de toate, a dat undă verde unui nou val de implantări de colonii în teritoriile arabe.

Zeci de mii de israelieni protestează în fiecare weekend, de mai multe luni, considerând actuala coaliție de guvernare un pericol pentru fundamentele democratice ale statului. Rezerviști dar și comandanți activi din armată și responsabili din structurile de securitate au atras la rândul lor atenția asupra pericolului pe care acest curs politic îl reprezintă pentru securitatea statului.

Potrivit mai multor dezvăluiri din presa israeliană, premierul Netanyahu ar fi ignorat semnalele venite dinspre Egipt cu privire la o mișcare majoră dinspre Fâșia Gaza. Aceste acuzații urmează a fi clarificate în viitor – deocamdată societatea israeliană este unită în răspunsul său la agresiune. Dar întrebările se vor pune mai târziu și discuția despre responsabilități nu va putea fi evitată.

Se spune despre Beniamin Netanyahu că este un jucător politic genial, care știe mereu să întoarcă evenimentele în favoarea sa. În primele minute de la declanșarea atacului, se părea că așa va fi și de această dată. Dar amploarea evenimentelor, cruzimea de care au dat dovadă atacatorii și numărul mare de victime nu mai permit o asemenea abordare.

Extinderea și pericolul unui conflict perpetuu

După declanșarea atacurilor, mulți comentatori au făcut paralele cu momentele 11 septembrie 2001 sau Pearl Harbour, din Statele Unite. Judecând după numărul enorm de victime din rândul populației israeliene și după elementul-surpriză, comparațiile nu apar deloc ca fiind exagerate.

Dar atât 11 septembrie, cât și Pearl Harbour, au fost momente-cheie care au declanșat războaie îndelungate și de mare amploare.

Este posibilă acum extinderea conflictului? În orice caz, atacurile ar putea compromite eforturile depuse de Statele Unite pentru normalizarea relațiilor dintre Arabia Saudită și Israel.

De asemenea, evenimentele și mai ales riposta hotărâtă a Israelului ar putea declanșa o revoltă a palestinienilor din Cisiordania.

Iranul și-ar putea folosi influența puternică în Liban, Irak și Síria pentru a determina aceste țări să se alăture Hamas în lupta împotriva Israelului.

Un alt semn de întrebare este legat de finalitatea acestui conflict. Israelul promite o ripostă pe scară largă, mergând până la destructurarea Hamas și a Jihadului Islamic Palestinian. Masacrele comise de luptătorii arabi pe teritoriul israelian au generat o reacție internațională viguroasă. Dar susținerea pentru Israel poate scădea în situația în care contraofensiva ar genera un mare număr de victime în rândul populației civile arabe.

Falimentul „soluției celor două state"

La 19 ani de la alegerea lui Mahmoud Abbas, Autoritatea Palestiniană este scufundată în scandaluri de corupție și măcinată de ilegitimitate. În Fâșia Gaza, Hamas, ales cu o majoritate relativă

în 2006, nu a mai organizat consultări electorale și ține prizonieră o populație înghesuită într-o junglă urbană, dependentă de ajutorul internațional.

Nici Hamas, nici Autoritatea Palestiniană nu pot oferi propriilor populații un acces minim la servicii și bunuri publice și sunt departe de a avea legitimitatea necesară organizării și gestionării unui stat funcțional.

Dacă această soluție putea fi, totuși, invocată în vremuri „normale", puține argumente o mai pot susține după 7 octombrie. Israelienii au acum convingerea că se află față în față cu un dușman de moarte, care-și dorește spulberarea statului evreu, nicidecum constituirea unui stat propriu. Și cu atât mai puțin relații normale cu Israelul.

Cele două părți, ca și comunitatea internațională, va trebui să reflecteze la o cu totul nouă arhitectură politică și de securitate în regiune. Aceasta, atunci când va veni momentul pentru a se discuta despre pace. Acum, armele vorbesc.

Rusia: mai degrabă profitor decât inițiator

Se află Rusia în spatele atacului-surpriză organizat de Hamas? Dovezi ale unei implicări directe nu există. Atacul poate fi însă văzut ca o consecință a implicării militare a Rusiei în Orientul Mijlociu, de partea regimului Assad și în concordanță cu interesele Iranului. De asemenea, este o continuare firească a dezordinii globale generate de invadarea Ucrainei și punerea sub semnul întrebării a sistemului global de securitate.

Dacă implicarea directă a Rusiei în atacurile Hamas rămâne sub semnul întrebării, în lipsa unor dovezi, este clar că Vladimir Putin este cel care profită de pe urma dezordinii globale și a creșterii instabilității în Israel, Kosovo, Caucaz sau Africa.

Mai probabil, nu Putin a declanșat direct toate aceste crize, dar acum are ocazia nesperată să le folosească în avantajul său. De exemplu, prin distragerea atenției de la războiul din Ucraina. Sau prin inducerea ideii că Occidentul nu mai poate susține efortul de război al Kievului.

De asemenea, demiterea, săptămâna trecută, a președintelui Camerei Deputaților Kevin McCarthy, de către un grup de republicani trumpiști, ca și scoaterea Ucrainei din acordul bugetar provizoriu înseamnă alte vești bune pentru Putin.

Iar criza politică de la Washington cafe dificilă obținerea de către administrația Biden a aprobării Congresului pentru orice ajutor suplimentar pe care ar dori să îl acorde Israelului. La fel ca în cazul invadării Ucrainei, Kremlinul mizează pe falia globală între Occident și Sudul Global. Țările BRICS nu au condamnat cu fermitate atacul, afișând o atitudine mai curând neutră, în timp ce state precum Algeria, Tunisia sau Liban s-au situat clar de partea Hamas. Ca să nu mai vorbim despre Iran, un stat proaspăt intrat în BRICS.

Europa: necesitatea unei schimbări de atitudine

Atacul Hamas a evidențiat diviziunile dintre statele membre UE precum și lipsa de convergență între instituțiile europene. Un prim anunț făcut de comisarul ungar pentru extindere și politica europeană de vecinătate, Olivér Várhelyi, vorbea despre blocarea totală a finanțării europene pentru Autoritatea Palestiniană.

Dar imediat a devenit clar că această decizie extrem de sensibilă nu fusese luată în acord cu capitalele europene – dintre care unele sunt mai pro-Palestina, altele, mai pro-Israel.

Cu subvenții de peste 500 de milioane de euro pe an, Uniunea Europeană este principalul sponsor al Autorității Palestiniene, iar șeful diplomației UE, Josep Borrell, a atras atenția că stoparea bruscă și totală a finanțării ar pedepsi întregul popor palestinian și l-ar arunca total în brațele teroriștilor.

În cele din urmă, Comisia a dat înapoi și s-a mărginit la o revizuire urgentă a ajutorului acordat de UE Palestinei, pentru a se asigura că nicio finanțare europeană nu va permite, indirect, accesul unei organizații teroriste la bani europeni, pentru a-și finanța acțiunile contra Israelului.

Israelul a fost tot timpul nemulțumit de banii europeni intrați în Palestina, mai ales pe adresa unor ONG-uri despre care crede că finanțează pe ascuns terorismul.

Finanțând Autoritatea Palestiniană, UE a considerat că astfel contribuie la întărirea structurilor necesare fundamentării statului. Oficial, UE recunoaște Ierusamimul drept capitală a celor două state, israelian și palestinian.

Acum, UE trebuie să-și revizuiască din temelii poziția față de Israel și Palestina, dar diviziunile între membri sunt însemnate. N

Atât 11 septembrie, cât și Pearl Harbour au fost momente-cheie, care au declanșat războaie îndelungate și de mare amploare

ORIENTUL MIJLOCIU,

Cronica unui război ce poate genera un conflict global

La 50 de ani de la atacul surpriză al Egiptului și Siriei asupra Israelului, ce a dus la războiul de Yom Kippur, se întâmplă din nou. Lecțiile de atunci nu au fost învățate.

ATACUL SURPRIZĂ AL ORGANIZAȚIEI TERORISTE Hamas asupra Israelului a dus la mii de morți și răniți și este în desfășurare cu potențial de a se extinde în Liban și Iran.

Guvernul a declarat oficial că Israelul este în război cu orice inamic. Anterior, atât prim-ministrul Benjamin Netanyahu, cât și ministrul Apărării, Yoav Gallant, au anunțat în declarații publice că Israelul este în război cu Hamas. Dar ramificațiile sunt mai extinse, iar declarația Guvernului înseamnă că se acordă prim-ministrului și serviciilor de securitate o autoritate specială. Un purtător de cuvânt al Hamas, Ghazi Hamad, a declarat pentru BBC că gruparea militantă a primit sprijin din partea aliatului său Iran pentru atacurile sale surpriză asupra Israelului. „Au ajutat și alții", a spus acesta, fără a-i numi. Toți cei care au contribuit la atacul criminal al Hamas sunt „ținte legitime" ale Israelului. Și de aici pornește riscul ca întreaga lume să fie atrasă în „focul" din Orientul Mijlociu. Ceea ce amintește aproape la virgulă și punct de ceea ce s-a întâmplat cu 50 de ani în urmă.

de **ADINA MUTĂR**

Era 7 octombrie 1973. Războiul izbucnise cu doar 24 de ore mai devreme, iar rapoartele de pe toate fronturile erau îngrozitoare – victime peste o sută, răniți, prizonieri, avansarea forțelor egiptene și siriene. Conducerea israeliană era în stare de șoc, pentru că nu evaluase amploarea ostilităților de care aflase de la spionii din Egipt și Siria. De fapt, era atât de șocată, încât un ministru a adus în ședințele conducerii „opțiunea nucleară" și nu a mai abandonat-o, atrăgând în pregătirea pentru un război nuclear SUA și Uniunea Sovietică. Tensiunile au depășit cu mult „criza rachetelor" din Cuba, dar nu s-a dezvăluit ceea ce s-a hotărât în acele momente dramatice. Până acum, când, poate nu întâmplător, detalii tulburătoare ies la iveală despre războiul de Yom Kippur („Ziua Ispășirii", sărbătoare a evreilor).

Folosind o bază de date de informații de sute de mii de pagini creată pentru această cercetare, împreună cu software-ul asistat de inteligență artificială, YNetNews dezvăluie că, din dimineața zilei de 7 octombrie, ministrul Apărării, Moshe Dayan, a făcut în mod repetat analize din ce în ce mai îngrozitoare ale situației de pe câmpul de luptă, fiind primul care a sugerat că ar trebui luate „măsuri agresive, pe care Israelul nu le folosise" până în acel moment.

Dayan a intrat în ședința Cabinetului premierului Golda Meir pentru a împărtăși perspectiva sa cu alți miniștri și înalți oficiali. Niciunul dintre cei prezenți nu știa că Dayan venise însoțit de o persoană foarte secretă pe care o lăsase să aștepte afară. Era Shalhevet Freier, șeful Comitetului pentru Energie Atomică. Discuția despre cum avea să se continue războiul pornit de Siria și Egipt s-a încheiat fără un consens. Dayan le-a spus celor adunați despre un „oaspete" care aștepta afară, pe care îl invitase să „grăbească lucrurile".

„Golda, s-ar putea să avem nevoie să fim pregătiți cu lucrurile lui Dostrovsky (Israel Dostrovsky, fostul director al Comitetului pentru Energie Atomică până în 1971). Ar trebui să ne pregătim pentru activarea acestui lucru, vom discuta mai departe cu tine mai târziu", a spus Dayan.

Dayan ordonase deja începerea acestor pregătiri, ca „experiment", pentru a crea un factor de descurajare. L-a invitat pe Freier să accelereze procedurile, iar Golda Meir a precizat: „Nimic fără aprobarea mea".

Potrivit rapoartelor internaționale, acțiunile ascunse întreprinse de Israel din acel moment, împreună cu nivelul ridicat de alertă echivalent cu DEFCON II al Statelor Unite, au fost detectate de serviciile de informații americane.

ÎN FLĂCĂRI

SUA știau însă că nu a fost luată nicio decizie de a se desfășura ceea ce este descris drept „arsenalul nuclear", dar un anumit nivel de pregătire pentru o astfel de măsură era clar. Dayan a sugerat ca țintă pentru „experiment" Damascul, capitala Siriei.

Restul proceselor-verbale ale întâlnirii sunt cenzurate, dar evaluările indică faptul că ofițerii superiori, inclusiv fostul șef al armatei israeliene (IDF), Yigal Yadin, și generalul-maior Rehavam Ze'evi, au sugerat folosirea unor „măsuri radicale". Alții s-au opus. Asemenea discuții nu sunt menționate deloc în înregistrările istorice oficiale.

SUA și Uniunea Sovietică intră în joc

Urmând directivele lui Dayan, oamenii lui „declaraseră stare de urgență – DEFCON II". Shelahvet Freier a fost chemat din nou și i s-a spus fără echivoc, în numele premierului Meir, să uite de „asta" și că este timpul să „împrăștie adunarea". Dar „adunarea" nu s-a împrăștiat. Interesul pentru problema nucleară a continuat să crească, dar cu un alt scop: să exercite presiuni asupra celui mai apropiat aliat al Israelului, Statele Unite. Israelul se afla într-o lipsă gravă de arme, muniții, tancuri și avioane. Statele Unite promiseseră că vor completa astfel de „lacune", dar nu se vedea nimic. Premierul israelian Golda Meir a încercat să facă presiuni asupra președintelui Nixon și asupra secretarului său de stat Henry Kissinger. Simcha Dinitz, ambasadorul Israelului în Statele Unite, a fost convocat de urgență pentru o întâlnire cu Kissinger. Acolo a primit o veste tulburătoare: Kissinger a explicat că SUA ar putea trimite doar două avioane Phantom pe zi. Cât despre tancuri, deocamdată era complet exclus. Toate acestea au fost atribuite problemelor logistice, potrivit lui Kissinger. În realitate, motivul a fost altul: secretarul american al Apărării James Schlesinger se opusese transportului de arme, temându-se că o astfel de acțiune ar provoca sovieticii să intre în război, ceea ce deschidea calea către un al treilea război mondial între două puteri nucleare. La 10 octombrie, Uniunea Sovietică a început transportul aerian de provizii militare către Siria.

Israelienii trimit Washingtonului o telegramă extrem de urgentă și clasificată, probabil una dintre cele mai dramatice trimise vreodată, dacă nu chiar cea mai dramatică. Telegrama era adresată lui „Naphtali", numele de cod pentru Kissinger. Și astăzi, 50 de ani mai târziu, secțiuni ample ale discuției care au precedat trimiterea telegramei și formularea precisă a ceea ce era scris în documentul în sine rămân clasificate. Din anumite motive, telegrama a dispărut complet din Arhivele Statului, dar rapoartele străine au susținut că Israelul a ridicat opțiunea nucleară. Un lucru este cert: după ce a fost trimisă, SUA au început să trimită arme în Israel.

Într-un interviu realizat de Reudor Manor pentru Institutul pentru Relații Internaționale cu fostul ministru de Externe al Israelului ,Yigal Allon, în 1979, acesta spune că SUA „s-au hotărât în cele din urmă să trimită imediat transportul aerian de teamă că Israelul ar putea activa arme nucleare". La acea dată, încă nu era recunoscut faptul că Israelul deținea arme nucleare.

Conform directivei prezidențiale, zece avioane cargo C-130 au fost imediat trimise în Israel, împreună cu alte 20 de zboruri charter. Restul echipamentului urma să fie expediat către puncte regionale și încărcat pe zborurile El Al către Israel. Simultan, Pentagonul a convocat reprezentanții IDF pentru a le transfera zece avioane Phantom în câteva ore, primul transport din multe altele. Israelul a putut lansa o contraofensivă, a traversat Canalul Suez și chiar a amenințat Cairo, capitala Egiptului.

Problema nucleară a rămas însă pe masă, pentru că, la 16 octombrie, când președintele egiptean Anwar Sadat și-a dat seama că soarta războiului se schimbă în defavoarea țărilor atacatoare, a amenințat că va lansa rachete sol-sol asupra Israelului. Era vorba de rachete Al-Zafar dezvoltate în Egipt (dar care nu erau încă funcționale), capabile să traverseze Sinaiul și să lovească adânc în Israel. Prim-ministrul Meir îi cere lui Dinitz să informeze Statele Unite cu privire la evoluții și să-i transmită lui Kissinger cererea ca sovieticii să-l avertizeze pe Sadat că lansarea rachetelor sau utilizarea armelor chimice ar provoca un „răspuns serios" din partea Israelului. Kissinger știa care era „răspunsul serios". Comunitatea de informații americane a folosit toate mijloacele, inclusiv interceptări telefonice, sateliți și cel mai puternic instrument secret de colectare a informațiilor - „Blackbird", cel mai rapid avion construit vreodată – pentru a verifica pe ce se bazează amenințările Egiptului.

Americanii confirmă într-adevăr, prin recunoașterea Blackbird și imaginile satelitare, că Egiptul a desfășurat mai multe rachete, dar nu Al-Zafar, ci Scud, în Delta Nilului și acestea puteau lovi adânc în Israel. Dar asta era cea mică dintre preocupările lor. Imaginile sunt trimise mai multor unități de analiză de informații americane, inclusiv una specializată în identificarea vehiculelor sovietice. Analiștii concluzionează că vehiculele folosite pentru a desfășura rachetele sunt de același tip folosit pentru lansarea rachetelor cu focos nuclear. Aceste informații alarmante sunt transmise biroului CIA de la Ambasada SUA din Tel Aviv, care decide să le împărtă-

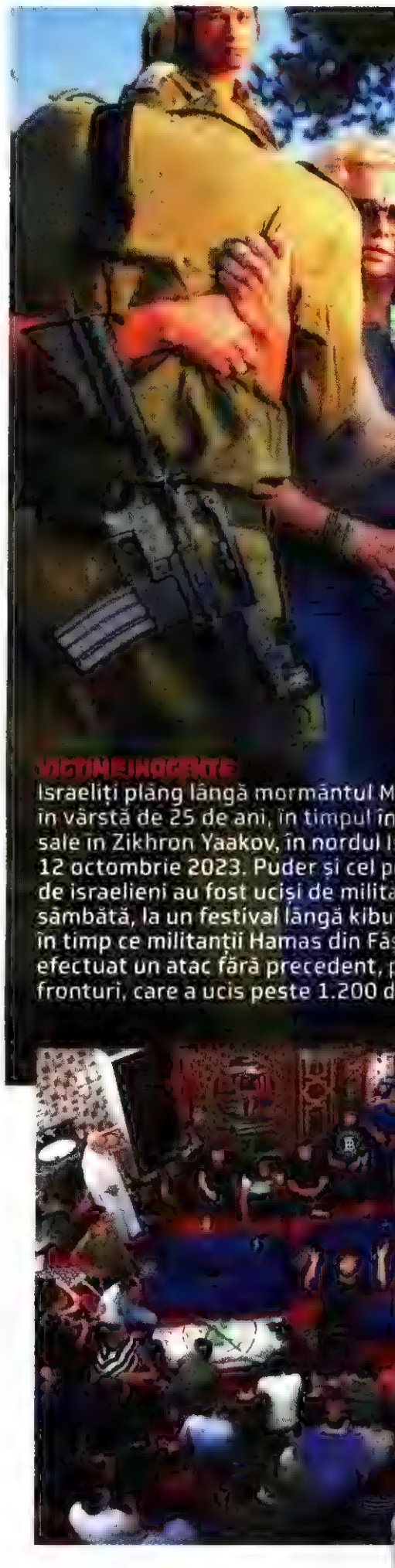
VICTIME NEVINOVATE
Israeliți plâng lângă mormântul M
în vârstă de 25 de ani, în timpul în
sale în Zikhron Yaakov, în nordul I
12 octombrie 2023. Puder și cel p
de israelieni au fost uciși de milita
sâmbătă, la un festival lângă kibu
în timp ce militanții Hamas din Fâ
efectuat un atac fără precedent,
fronturi, care a ucis peste 1.200 d

vei Puder.
ormântării.
aelului, joi,
in alți 260
ții Hamas
l Re'im.
a Gaza au
mai multe
israelieni.

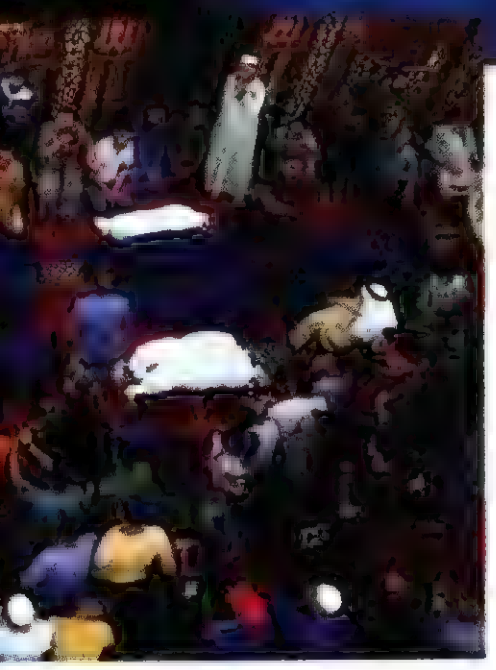

Oamenii se adună la o moschee pentru a se ruga pentru trupurile familiei Abu Quta și ale vecinilor lor, uciși în atacurile israeliene asupra orașului palestinian Rafah din sudul Fâșiei Gaza, în timpul funeraliilor lor din 8 octombrie 2023.

șească Israelului.

În loc să se alarmeze și să-i sfătuiască pe egipteni să nu-și folosească rachetele Scud, sovieticii au interpretat manevrele de la baza de rachete israeliană ca pregătiri pentru un atac și s-au pregătit pentru un contraatac. Informațiile americane au interceptat ordinele Armatei Roșii către comandantul unei brigăzi strategice de rachete sol-sol în apropiere de Kiev, în Ucraina. Ordinele erau pentru dislocarea și pregătirea pentru lansarea a 12 rachete ce vizau ținte sensibile în Israel: baza Ramat David, reactorul nuclear din Dimona și rafinăriile de petrol din Haifa. În acel moment, tensiunea din timpul Războiului de Yom Kippur a depășit-o pe cea a crizei din Cuba. Prim-ministrul Meir i-a cerut lui Dinitz să transmită un mesaj lui Henry Kissinger pentru a-l remite rușilor. „Sadat, care poartă o mare responsabilitate pentru inițierea războiului, va avea o responsabilitate și mai mare dacă folosește arme de distrugere în masă, cum ar fi rachete terestre sau gaze. Israelul va găsi o modalitate de a răspunde", indicând represalii nucleare.

Rușii au răspuns, dar, din nou, nu așa cum se aștepta. Ei au pus toate cele șapte divizii aeropurtate în alertă și au emis un avertisment Israelului să-și retragă forțele, altfel se va confrunta cu „cele mai grave consecințe". În Ierusalim, aceasta a fost interpretată ca o amenințare nucleară sovietică împotriva Israelului.

La 22 octombrie, Egiptul și Uniunea Sovietică au decis să sublinieze gravitatea amenințărilor prin lansarea a trei rachete Scud echipate cu focoase convenționale. O rachetă a explodat lângă El-Arish, în timp ce celelalte două au explodat pe partea de est a canalului. Una dintre aceste din urmă rachete a dus la moartea a șapte soldați IDF. Încetarea oficială a focului intra în vigoare în acea zi. Israelul însă, ca răspuns la atacul cu rachete, a încercuit Armata a III-a egipteană, cu sprijinul tacit american.

Moscova, furioasă, a avertizat Israelul cu privire la „cele mai grave consecințe" pentru continuarea acțiunilor ofensive împotriva Egiptului și Siriei. Brejnev a emis un ultimatum: fie forțele sovietice și americane vor fi desfășurate pentru a impune încetarea focului, fie sovieticii ar fi „obligați să ia în considerare de urgență acțiuni unilaterale". Washingtonul a interpretat mesajul sovietic ca pe o amenințare împotriva SUA. În memoriile sale, Nixon a scris că Brejnev a exprimat „poate cea mai gravă amenințare la adresa relațiilor SUA-sovietice de la criza rachetelor din Cuba, cu 11 ani înainte".

Pregătiri de război nuclear

Serviciile secrete americane au detectat pregătiri ale forțelor aeriene și navale sovietice, inclusiv adăugarea a șapte nave de debarcare și a două port-elicoptere la flota sovietică din Mediterana, precum și livrarea de rachete Scud suplimentare la Cairo. Cu toate acestea, cele mai îngrijorătoare informații au provenit de la senzorii secreți desfășurați de informațiile americane în strâmtoarea Bosfor. Nava sovietică Mejdureciensk a activat toți senzorii care indicau că transporta armament nuclear. Nava a ajuns în portul Alexandria la 24 octombrie, unde a fost localizată ulterior a doua zi de un alt survol al avionului spion Blackbird.

Americanii au apreciat că nava transporta focoase nucleare pentru rachetele Scud ale Egiptului. Drept urmare, președintele Nixon a ordonat SUA să se pregătească pentru posibilitatea celui de-Al Treilea Război Mondial și să se angajeze într-o acțiune militară asertivă, trimițând un mesaj clar sovieticilor că Statele Unite se opun oricăror mișcări unilaterale.

Aproape de miezul nopții, 24 octombrie, președintele SUA activează DEFCON III, cea mai înaltă stare de pregătire nucleară de la criza rachetel or din Cuba.

LUPTE
O salvă de rachete este trasă de militanții palestinieni din Gaza, în timp ce o rachetă israeliană lansată din sistemul de rachete de apărare Iron Dome încearcă să intercepteze rachetele, trase din Fâșia Gaza, deasupra orașului Netivot din sudul Israelului pe 8 octombrie 2023. Israelul, afectat de cel mai sângeros atac de pe teritoriul său din ultima jumătate de secol, a declarat oficial război Hamas duminică, în timp ce numărul morților din conflict a crescut aproape de 1.000 după ce grupul militant palestinian a lansat un atac surpriză masiv din Gaza.

BIBLIOTECA ALEPH

La 25 octombrie, războiul a luat sfârşit. Brusc.

Pe măsură ce discuțiile de pace dintre Egipt și Israel au început, Nixon a ordonat reducerea nivelului de pregătire nucleară. Până în prezent, rămâne neclar cum de s-a oprit atât de busc războiul.

Din cauza clasificării informațiilor, rămâne în vigoare tot „zvonul" că Israelul avea două avioane nucleare în aer în noaptea de 24 octombrie. Țintele ar fi fost Damasc și Cairo. Jurnalistul câștigător al Premiului Pulitzer, Seymour Hersh, a descris o scenă apocaliptică în cartea sa *The Samson Option*, descriind un pilot israelian însărcinat cu o misiune nucleară, stând la marginea pistei, cu motoarele încălzite, gata să desfășoare arma. peste o capitală arabă. Asta pentru că Golda Meir și Moshe Dayan erau convinși că un al doilea Holocaust și sfârșitul statului evreiesc sunt iminente. Au existat piloți antrenați pentru asemenea misiune, foarte puțini și foarte secreți. La 50 de ani după război, s-a scris că Hersh se referea la lt. col. Avi Lanir, legendarul comandant al Escadrilei 101. Acesta a căzut în mâinile sirienilor în război, după ce și-a dus avionul lovit pe teritoriul israelian. Însă el s-a parașutat pe teritoriul sirian și a fost capturat. A fost torturat până la moarte, dar nu a dezvăluit secretele armei nucleare a Israelului. Mai mult decât atât, s-a precizat în prezent că avionul Mirage al lui Avi Lanir nu a fost niciodată echipat cu sistemul secret nuclear în războiul de Yom Kippur 1973.

Nu există „atacuri surpriză", ci doar o interpretare greșită a informațiilor

Serviciul secret extern israelian, legendarul Mossad, a publicat o carte cu documente istorice, inclusiv o fotografie a cetățeanului egiptean Ashraf Marwan, cu agentul său de legătură Dubi, la întâlnirea urgentă cu șeful Mossadului, Zvi Zamir, pentru a avertiza despre conflictul iminent pus la cale de Egipt și Siria. Plus Iordania, care a jucat însă o carte dublă și nu s-a mai angajat în război. În carte, este descrisă cea mai mare reușită a Mossadului înainte de război, racolarea lui Marwan, cu numele de cod „Îngerul", care era ginerele fostului președinte egiptean Gamal Abdel Nasser și un apropiat al noii conduceri de la Cairo. Marwan a transmis un avertisment crucial despre atacul comun iminent al armatelor egiptene și siriene șefului Mossadului de atunci, Zvi Zamir, cu două zile înaintea izbucnirii războiului în 1973. Cartea, intitulată „Când vine timpul să se vorbească ", descrie întâlnirea dintre Zamir și Marwan și prezintă fotografia „Îngerului" cu agentul său de legătură, mergând la întâlnirea solicitată cu Zamir, plus alte documente convingătoare. Această publicație apare pe fundalul unor acuzații, atunci ca

YOM KIPUR. Tanc sirian T62 înfruntând un tanc israelian Centurion pe Valea Lacrimilor, în războiul de Yom Kippur din Israel, în 1973 (sus). Mirage (1)58, la Muzeul Forțelor Aeriene Israeliene din Hatzerim. Avraham „Avi" Lanir (n. 25 ianuarie 1940 - d. octombrie 1973) a fost un locotenent-colonel în Forțele Aeriene Israeliene. El a fost pilotul de vânătoare israelian cu cel mai înalt rang care a căzut în mâinile inamicului (jos).

și acum, că Mossadul nu și-a făcut datoria să prevadă războiul. Cartea arată principalul vinovat: Serviciul de Informații Militare, în frunte cu comandantul de la acea vreme, Eli Zeira. Pentru prima dată, serviciul de spionaj a publicat înregistrări istorice din arhivele sale, inclusiv citate provenite de la agenți și informatori care au fost recrutați și dislocați de Mossad în țările arabe. Acești agenți dețineau diferite poziții în cadrul conducerii militare și politice a națiunilor inamice. Marwan, ginerele fostului președinte egiptean Gamal Abdel Nasser, era un consilier cheie al succesorului acestuia, Anwar Sadat. Recunoscut pentru perspicacitatea sa diplomatică, Marwan a primit postul de ambasador peripatetic, căruia i-au fost încredințate misiuni delicate și cu miză mare pe tot globul.

În aprilie 1973, Marwan a convins Mossadul că Egiptul plănuia să atace la mijlocul lunii mai. În consecință, Israelul și-a ridicat gradul de pregătire militară, dar războiul

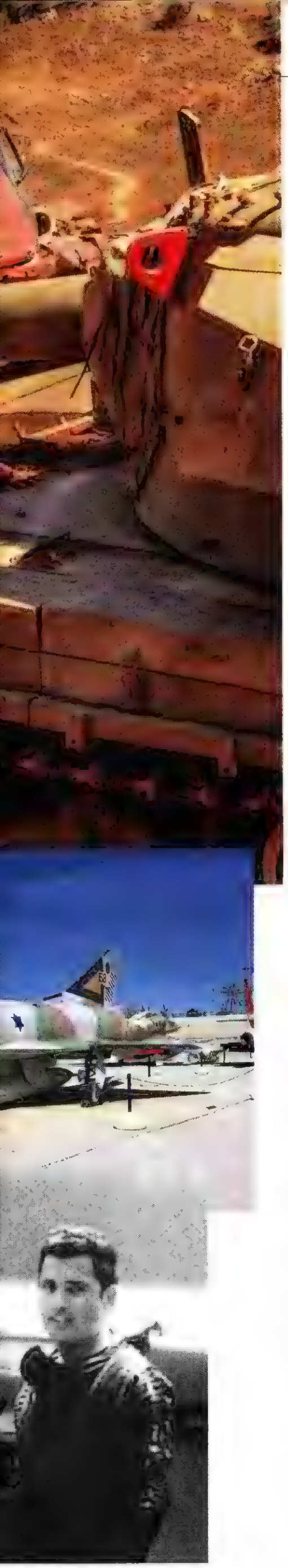

nu a pornit. În noaptea de 4 octombrie, Dubi, agentul de legătură al lui Marwan, a fost alertat cu privire la un mesaj presant din partea acestuia, care solicita o întâlnire urgentă pentru a divulga informații cruciale cu privire la „substanțele chimice" - codul convenit pentru război. Zamir s-a urcat într-un avion spre Londra, pentru a-l întâlni. În carte, se spune că întâlnirea a dezvăluit un indiciu clar că o invazie a egiptenilor și a sirienilor era iminentă. Și Mossadul a transmis avertizarea. Ulterior, Eli Zeira, directorul Aman și al serviciilor de informații militare ale Israelului în timpul războiului arabo-israelian din 1973, a spus că Comisia israeliană Agranat, care a investigat liderii israelieni pentru motivele eșecului lor în război, a arătat că Marwan a transmis Israelului informații înșelătoare, la indicațiile lui Anwar Sadat. Potrivit Comisiei israeliene Agranat, agentul transmisese că „Egiptul va ataca doar dacă războiul se va desfășura în parteneriat cu Siria, cu avioane moderne și alte arme care să garanteze superioritatea egipteană asupra forțelor aeriene israeliene". „Cum poate un astfel de înalt oficial egiptean să vină la Ambasada Israelului din Londra în plină zi, în timp ce el și liderii săi știu că această ambasadă, ca și alte ambasade israeliene din străinătate, este monitorizată de zeci de agenții de informații din întreaga lume?" a spus Zeira, care l-a considerat pe Marwan agent dublu. În consecință, Israelul a fost luat prin surprindere în războiul arabo-israelian din 1973.

Egiptul l-a socotit pe Marwan un erou, sugerând că a fost agent dublu. Acesta a murit la 27 iunie 2007, căzând de la etajul cinci, unde se afla apartamentul său din Carlton House Terrace, Londra. S-a bănuit că Mossadul a fost mâna care l-a împins. Dar cartea publicată recent arată că agenția l-a socotit sursă de încredere. Altminteri, avertizarea lui cu două zile înainte de izbucnirea războiului a fost corectă. „Nu trebuie să subestimăm inamicul și capacitățile acestuia. Nu trebuie să uităm că în jurul nostru există țări și organizații care continuă să se consolideze pentru a ne amenința securitatea aici", a declarat șeful actualului Mossad, David Barnea, la lansarea cărții, înainte de prezentul „atac-surpriză" al organizației teroriste palestiniene Hamas, care conduce Fâșia Gaza.

Avertizări neluate în seamă

Yigal Carmon, fondatorul și președintele Institutului de Cercetare a Media din Orientul Mijlociu (MEMRI), a scris la 31 august, într-un articol intitulat „Semnele unui posibil război în septembrie-octombrie", că „există o creștere a eforturilor Iranului și Hezbollah să introducă arme în Cisiordania, similar cu contrabanda cu arme în Gaza". Hezbollah fiind organizație teroristă libaneză. „În ultimul timp", a continuat el, „au apărut indicii tot mai mari că un război împotriva Israelului ar putea izbucni în septembrie sau octombrie. Factorii declanșatori pot fi ciocniri violente în spirală ce vor avea ca rezultat multe victime sau utilizarea de noi arme ce produc multe decese de partea israeliană", a scris Carmon, care a lucrat pentru combaterea terorismului pentru premierii Yitzhak Shamir și Yitzhak Rabin.

El a remarcat, de asemenea, rapoartele recente despre „potențiala folosire de noi arme de către Hezbollah, Hamas și Jihadul Islamic (PIJ - altă organizație palestiniană) care pot provoca un număr mare de victime israeliene, cum ar fi încărcături explozive foarte puternice și rachete trase asupra localităților israeliene. Israelul va fi probabil obligat să întreprindă un răspuns la scară largă, dincolo de măsurile sale de rutină împotriva terorismului, chiar și cu prețul unui război total".

Pe baza indiciilor, Carmon a declarat pentru *The Jerusalem Post* că atacul prezis ar urmări „prevenirea normalizării dintre Israel și Arabia Saudită", pe care Iranul o dorea eliminată cu totul.

Carmon a fost primul care a avertizat public de atacul ce s-a produs acum. Însă un oficial egiptean din serviciul de informații a declarat pentru YNetNews că generalul Abbas Kamel, șeful Direcției Generale de Informații din Egipt, l-a sunat pe prim-ministrul israelian Benjamin Netanyahu pentru a-l avertiza cu privire la „ceva înverșunat ce se va întâmpla din Gaza", înainte cu zece zile de atac. Potrivit sursei egiptene, Netanyahu a părut nederanjat, replicând că IDF este „ocupată" în a face față terorii din Cisiordania. Netanyahu și Kamel se cunoșteau, se întâlniseră oficial în 2021 și colaboraseră pentru chestiuni legate de Gaza. Sursa spune că generalul Kamel a fost îngrozit de pasivitatea lui Netanyahu la auzul raportului.

Biroul prim-ministrului Benjamin Netanyahu a declarat că știrea potrivit căreia șeful serviciilor secrete egiptene, Abbas Kamel, l-a avertizat despre o „operațiune neobișnuită, teribilă" cu 10 zile înainte de atacul Hamas asupra Israelului este „o știre total falsă". Într-o declarație, Biroul Primului Ministru spune că premierul „nu a vorbit și nu s-a întâlnit cu Kamel de la formarea Guvernului – nici prin canale secundare, nici direct. Aceasta este o știre total falsă".

Până în prezent, Cabinetul premierului nu a dat nicio declarație cu privire la faptul că propriile servicii de informații, unele dintre cele mai puternice din lume, nu au reușit să prevadă acest atac al Hamasului, ai căror luptători au intrat în Israel cu motociclete, bărci și parapante cu motor, pe fondul unui tir de rachete, provocând un măcel. Și Hamas nu are armată măcar comparabilă cu cele ale Egiptului și Siriei în 1973.

ANCHETĂ

Victor Ponta, omul Chinei în Guvernul României

Victor Ponta, consilierul onorific al premierului Marcel Ciolacu, a încasat sute de mii de lei de la compania chineză Smithfield. Nu a dorit să precizeze ce servicii a prestat pentru compania care se supune directivelor statului comunist chinez. – *Stelian Negrea*

SMITHFLIELD ESTE CEL MAI mare producător de carne de porc din lume. Deși își mai are sediul în SUA, fiind la origine o afacere americană, compania a fost cumpărată, în urmă cu 10 ani, de către conglomeratul chinez WH Group.

Chiar dacă este o companie privată controlată de miliardarul chinez Wan Long, compania listată la Bursa din Hong Kong se supune politicii guvernului chinez.

În China, linia dintre afacerile private și guvern este adesea foarte subțire. Un rezultat al amestecului unic din această țară dintre comunism și capitalism.

În România, Smithfiled deține creșcătorul de porci Comtim Timișoara și producătorul de mezeluri Elit Alba Iulia.

Prima companie a fost achiziționată în urma tranzacției la nivel mondial.

Cea de-a doua, de la doi investitori români. După vânzare, unul dintre cei doi s-a mutat în Dubai. Celălalt s-a înscris în PSD. Ambii păstrează și o relație cordială cu Victor Ponta.

Ponta, sute de mii de lei de la chinezi

Newsweek România dezvăluia recent că fostul premier al României, Victor Ponta, a devenit consultant în afaceri.

Și-a înființat în februarie 2021 o companie de profil: VP Projects Advisors SRL.

Printre clienții lui Ponta se numără și companii turcești: a încasat peste 2 milioane de lei de la compania turcă Eti Bakîr, care a pus mâna pe rezervele de cupru ale României.

În plus, turcii doresc să construiască cu ajutorul statului român un combinat de prelucrare a acestei materii prime.

Compania lui Ponta, care a devenit în august consilier onorific al premierului Marcel Ciolacu, are relații contractuale și cu companii chinezești.

Conform documentelor consultate de *Newsweek România*, VP Projects Advisors a încasat, din 2021 până în prezent, 100.000 lei de la compania Smithfield.

Victor Ponta nu a detaliat ce servicii a prestat pentru chinezi

Într-un răspuns pentru *Newsweek România*, Ponta nu a dorit să detalieze ce fel de servicii a prestat pentru compania chineză:

„VP Projects este o societate comercială privată care funcționează în baza legislației în vigoare. Firma nu a avut niciodată relații contractuale cu instituții publice sau companii cu capital de stat.

SOCOTELI
Lui Victor Ponta i-au ieșit calculele mai bine pe firma personală decât ca premier.
Smithfield (jos) a preluat ELIT SRL în 2017. Compania era deținută de doi cunoscuți de-ai lui Ponta.

Firma de consultanță VP Projects Advisors SRL, deținută de Victor Ponta, are contracte prospere

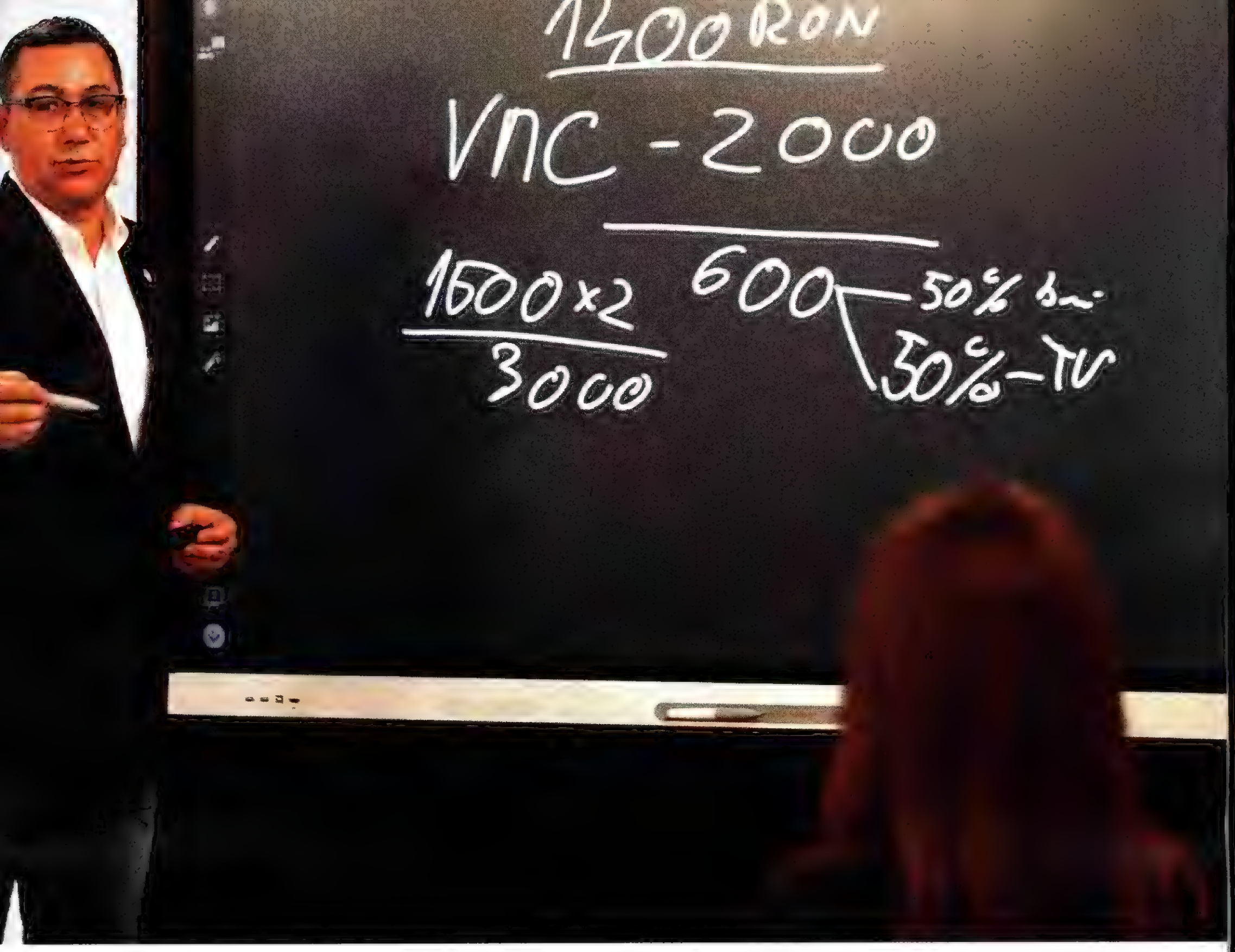

Relațiile contractuale între firme private sunt confidențiale față de terți.

Relațiile contractuale între firme cu capital integral privat se bucură de confidențialitatea obligatorie impusă de lege. Autoritățile competente (ANAF, în principal) au acces la aceste date".

Actualul consilier onorific nu a dorit să ne precizeze nici dacă a devenit milionar după ce s-a apucat de consultanță în afaceri.

„Rezultatele financiare anuale ale fiecărei companii private din România sunt publice conform legii. În ce privește veniturile mele personale, acestea sunt declarate la autoritatea fiscală competentă și se supun legii privind datele cu caracter personal. Nemaiavând din decembrie 2020 nicio funcție publică și nerealizând venituri din surse publice nu mai intru în categoria celor care depun declarații de avere și de interese". Singura legătură a lui Ponta cu agricultura și creșterea animalelor ar putea-o reprezenta socrul său, Ilie Sârbu, fost ministru al Agriculturii în timpul guvernului lui Adrian Năstase.

Alți bani de la aceiași chinezi, printr-o altă companie

Producătorul de mezeluri Elit SRL Alba a fost deținut de doi investitori români: Dorin Mateiu și Voicu Vuscan.

Aceștia și-au vândut afacerea în 2017 companiei chinezești Smithfield.

Conform acelorași documente consultate de *Newsweek România*, compania VP Project Advisors SRL a încasat, din 2021 până în prezent, peste 250.000 de lei de la compania Elit SRL. După ce aceasta intrase în portofoliul chinezilor de la Smithfield. Vuscan s-a înscris de curând în PSD, susținând că „a decis să nu mai comenteze de pe margine".

Vuscan a ținut să marcheze cu verde pe pagina sa de pe o rețea de socializare momentul în care Ponta a fost oficial numit consilier onorific al premierului Ciolacu.

„O decizie foarte bună, avem nevoie de oameni cu experiență", a comentat acesta numirea lui Ponta în Guvern.

De cealaltă parte, Mateiu are o prezență publică mai discretă.

Conform unor informații din piața de profil, Dorin Mateiu s-ar fi mutat în Dubai după ce și-a vândut afacerea către compania chinezească.

Aceleași surse susțin că acesta are, în continuare, o relație apropiată cu Victor Ponta.

FOTO: INQUAM PHOTOS / ALEXANDRA PANDREA

Premierul s-a întâlnit cu turcii de la care Ponta a încasat milioane de lei

Premierul Marcel Ciolacu, alături de ministrul Economiei, Radu Oprea, s-au întâlnit cu oficialii companiei turcești Eti Bakîr, de la care consilierul său onorific, Victor Ponta, a încasat oficial 2 milioane de lei.

La doar câteva luni după ce Ponta și-a pus pe picioare afacerea de consultanță, turcii de la Eti Bakîr au dat o mare lovitură în România.

Au preluat, în iunie 2021, printr-o schemă controversată, licența și activele fostului combinat de stat Moldomin SA, Moldova Nouă, aflat de mulți ani în faliment, dar care stă pe rezerve de cupru estimate la peste 1 miliard de dolari.

Valoarea estimată a tranzacției a fost de doar 6 milioane de euro.

Cel care i-a reprezentat pe turci în afacerea cu cupru a fost avocatul Bogdan Tohăneanu, un vechi apropiat al lui Ponta.

La vremea respectivă, Ponta declara că nu are nicio legătură cu această tranzacție, însă era extrem de bine informat despre planurile de afaceri ale turcilor.

Într-un răspuns pentru *Newsweek România*, Victor Ponta susține că nu a încasat niciun leu de la companii care fac afaceri cu statul român.

„În perioada 2021 – 2023, «VP Projects» nu a avut nici un contract cu vreo instituție publică sau cu o societate cu capital integral sau parțial de stat.

Contractele au fost în exclusivitate cu firme cu acționariat integral privat și sunt confidențiale. În această perioadă au fost depuse întotdeauna la timp, la autoritățile fiscale din România, toate documentele și declarațiile prevăzute de lege și au fost achitate în totalitate și la timp toate taxele și impozitele aferente", susține Victor Ponta.

El afirmă că nu se află într-un conflict de interese de când a ajuns în poziția de consilier onorific al premierului României.

Documentele obținute de *Newsweek România* arată că firma lui Ponta a primit sume importante de la compania Eti Bakîr, deținută de familia Cenghiz, apropiată de regimul președintelui Turciei, Recep Tayyip Erdogan.

De altfel, Ponta nu și-a ascuns niciodată relația apropiată pe care o are cu Erdogan. Ba chiar a suferit o intervenție chirurgicală în Turcia la o clinică ce ar fi fost deținută de familia lui Erdogan.

Ciolacu spune că nu știa despre afacerile lui Ponta

Într-un răspuns pentru *Newsweek România*, premierul Ciolacu i-a luat apărarea lui Victor Ponta:

„Nu cunosc activitatea societății comerciale la care Victor Ponta este asociat. Știu de la domnul consilier onorific Victor Ponta că această firmă nu a avut și nu are contracte cu instituții publice sau cu societăți cu capital de stat".

Surse politice au declarat pentru *Newsweek România* că, în spatele ușilor închise, Ciolacu a avut o discuție mai aprinsă cu Ponta în care i-a reproșat acestuia că nu l-a informat despre afacerile sale cu compania turcească.

Întrebat dacă premierul i-a reproșat că și-a promovat afacerile private la nivel guvernamental, Ponta spune că nu a avut nicio discuție pe acest subiect cu Ciolacu:

„Nu am avut niciodată cu premierul Marcel Ciolacu vreo discuție despre activitatea firmei mele private atât timp cât aceasta nu a avut și nu are relații contractuale cu instituții publice și societăți cu capital de stat.

Întrebarea dvs. este o polemică pur politică, având un caracter tendențios și speculativ, reprezentând o opinie subiectivă fără nicio legătură cu fapte sau elemente reale. Nu dețin nicio funcție politică în Guvernul României și nu doresc să vă răspund la întrebări politice".

Ciolacu și Ponta neagă vreo ilegalitate

De o parte, premierul susține că nimeni nu are puterea să îi fixeze întâlniri cu vreo companie.

„De la preluarea mandatului de prim-ministru, am în program în mod constant întâlniri cu reprezentanții companiilor private care fac investiții semnificative în economia românească.

La Cabinetul Prim-Ministrului, am primit o solicitare oficială din partea Societății Comerciale care a cumpărat licența de exploatare de la Moldova Nouă (n.r. Moldomin SA deținută de Eti Bakîr).

Întrevederea cu reprezentanții companiei, la care a participat și ministrul Economiei, Antreprenoriatului și Turismului, Ștefan-Radu Oprea, a avut loc în data de 27 iulie 2023. La acea dată, domnul Victor Ponta nu ocupa funcția de consilier onorific.

VICTOR PONTA a fost numit consilier onorific al premierului Marcel Ciolacu, la 18 august. Turcii de la ETI Bakîr au primit licența de exploatare a cuprului de la Moldova Nouă (jos)

Firma lui Victor Ponta a primit sume importante de la compania ETI Bakîr

Nimeni nu impune premierului sau miniștrilor cu ce companii să se întâlnească. Aceste întâlniri au ca unic criteriu investițiile făcute în România de diverse companii private.

Nu cunosc ce contracte cu firme private a avut în anii precedenți societatea la care domnul Victor Ponta este acționar".

De cealaltă parte, Ponta susține că nu știe agenda premierului și că nu i-a propus nicio întâlnire cu nicio companie.

„De când sunt consilier onorific nu am acces la agenda zilnică a premierului și nici nu am făcut vreo propunere de întâlnire a acestuia cu persoane sau companii private. Nu cunosc să fi existat vreo întâlnire între reprezentanții ETI Bakîr Turcia și oficiali români după data de 18 august (când am fost numit consilier onorific)".

Citește mai mult pe **newsweek.ro**

FOTO: INQUAM PHOTOS / GEORGE CĂLIN

CRONICA NATO

Va ataca Rusia, în 2028, comunitatea transatlantică? Înrolarea pentru moartea voluntară...

col. (R) **ION PETRESCU,** contributor al *Newsweek România*

Paradoxal, liderul de la Kremlin persistă în convingerea lui că războiul din Ucraina este dus între două lumi, cea răsăriteană, condusă dictatorial, în stil autocratic, și cea transatlantică – comunitatea statelor democratice libere. Tocmai pentru că sunt două moduri de abordare net opuse ale viitorului civilizației umane, Putin va pierde la scor meciul geopolitic cu statele superioare Federației Ruse din punct de vedere al organizării politice, al performanțelor economice și militare, al dezvoltării tehnologice.

Pe plan militar, pe măsură ce unitățile armatei ucrainene se împuținează în dura confruntare pe Frontul de Est, aliații iau în calcul mărirea efectivelor forței lor de ripostă, ipoteză în care ar avea nevoie să adopte „o formă de recrutare" pentru a-și dezvolta armatele, după cum a sugerat public amiralul olandez Rob Bauer, președintele Comitetului militar al NATO, în timpul Forumului de Securitate de la Varșovia. Forumul a fost organizat pe fondul îngrijorării aliaților generată de lipsa de succes a contraofensivei ucrainene, dar și ale îngrijorărilor cu privire la înlocuirea de către Rusia a soldaților și echipamentelor pierdute în timpul războiului din Ucraina.

„Este o problemă de societate care trebuie rezolvată de societate", a spus amiralul olandez Rob Bauer, în timpul Forumului de Securitate de la Varșovia, „și, dacă nu puteți găsi destui oameni care doresc să se alăture forțelor armate, cel mai probabil trebuie să vă gândiți la alte mijloace de a atrage oamenii — o formă de recrutare, mobilizare, rezerviști — ca în Finlanda, unde încă mai există recrutare". Numai că potențialii recruți știu că, de data asta, este vorba, în mod paradoxal, de o... înrolare pentru moartea voluntară.

Și peste Ocean, cei care recrutează militari americani nu și-au îndeplinit obiectivele în ultimii ani, în paralel cu războiul din Ucraina, care a scos la iveală deficiențe grave în capacitatea firmelor occidentale de a produce arme și muniție la scara necesară pentru a descuraja sau a lupta împotriva războaielor; implicit împotriva Rusiei sau Chinei.

Aceste dinamici creează o combinație periculoasă, se tem oficialii occidentali, în timp ce președintele rus Vladimir Putin se întreabă cum să mărească armata Rusiei, ca răspuns la pierderile sale din timpul războiului din Ucraina.

„Întrebarea cât de repede se reconstituie sau revitalizează, reconstruiesc și modernizează — răspunsul simplu ar fi prea rapid", a declarat, la finele lunii septembrie 2023, generalul polonez Rajmund Andrzejczak, șeful statului major al forțelor armate poloneze, în timpul unei apariții alături de Bauer. „Cred că este prea rapid. Deci nu vă relaxați".

Președintele ucrainean Volodimir Zelenski a accentuat acest punct în propriul său apel către liderii europeni și a susținut că deține „date clare de la structurile noastre de informații" că planificatorii militari ruși iau în considerare „scenarii diferite" pentru viitor, inclusiv un atac asupra statelor membre NATO în 2028.

„Dacă există vreo pauză în această agresiune împotriva Ucrainei, dacă acest război este înghețat, atunci va exista un nou moment critic: anul 2028", a spus Zelensky, pe 5 octombrie 2023, la un summit al liderilor europeni din Spania.

„Dacă permitem Rusiei să se adapteze acum, atunci, în 2028, Kremlinul va putea restabili potențialul militar de care l-am privat, iar Rusia va avea suficientă forță pentru a ataca țările care se află în centrul ambițiilor sale expansioniste". GREU DE CREZUT! Dar este un semnal care nu poate fi neglijat.

„Zelensky a mai invocat informațiile ucrainene pentru a susține această afirmație, dar cronologia sugerată de el se potrivește cu așteptările occidentale cu privire la modernizarea militară a Rusiei, având un potențial mai mare în economie, în armată și, de asemenea, în personal", a spus Andrzejczak.

„Deci întrebarea nu este neapărat despre numărul de echipamente, ci despre cronologia și sincronizarea corectă. Mărim viteza de uzură a armatei ruse? Viteza de uzură a Armatei Ucrainei, din păcate, a unei întregi națiuni și societăți. Și apoi, o combinație de donații,

pentru că încă mai trebuie să sprijinim Ucraina — nu doar luptând, ci și câștigând și apoi modernizându-ne în același timp".

Discuția generalilor s-a potrivit cu remarcile lui Bauer, după ce NATO a primit un premiu de Cavaler al Libertății de la Fundația Casimir Pulaski din Polonia.

Scut împotriva agresiunii

„Suntem cea mai de succes Alianță din istorie, grație păcii pe care am adus-o, a țărilor pe care le-am unit și a conflictelor pe care le-am împiedicat să scape de sub control. În cuvintele șefului francez al apărării, generalul de armată Thierry Burkhard: datorită capacității noastre de a «câștiga războiul înainte de război», a spus acesta marți seara. „Avem nevoie de un scut împotriva agresiunii mai mult ca niciodată".

Planul lui Putin de a reconstrui armata Rusiei „va fi dificil" din mai multe motive, inclusiv tensiunile din timpul războiului și faptul că, totuși, „corupția și corupții rămân constante în armata rusă".

„În primul rând, adâncirea crizei economice a Rusiei îi va restrânge probabil eforturile de a extinde cantitatea și calitatea forțelor sale terestre, aeriene și navale". „Rusia a cheltuit deja cantități semnificative de muniții ghidate de precizie și alte muniții în războiul din Ucraina, iar multe dintre sistemele și echipamentele sale de arme au fost distruse sau uzate grav. Sancțiunile economice pot crea o penurie de componente străine de vârf și forțează Moscova să le înlocuiască cu alternative de calitate inferioară".

„Proiectarea forțelor ruse în războiul terestru va include probabil o încercare de reconstituire a armatei ruse în următorii cinci ani", a mai scris vicepreședintele senior al Centrului pentru Studii Strategice și Internaționale, Seth Jones, într-un nou studiu finanțat de Inițiativa Strategică Rusia a Comandamentului European al SUA. „Rusia păstrează un arsenal semnificativ de arme nucleare, o forță navală și o forță aeriană relativ puternică, care rămân în mare parte intacte și o relație destul de bună cu China și alte țări, cum ar fi Iranul, care ar putea oferi un început foarte necesar".

Forțele ucrainene au provocat pierderi grele trupelor ruse invadatoare, dar fără ca niciuna dintre părți să se bucure de superioritate aeriană asupra câmpurilor de luptă, prin urmare conflictul s-a transformat într-un „război de uzură" la sol, cu implicații sumbre, din perspectiva Varșoviei.

Cea mai mare revizuire a Alianței

„Sună brutal, dar acesta este un război de uzură... [și] Rusia este la orice scară mai mare decât Ucraina. Pe de altă parte, liderii NATO vor trebui să coordoneze «cea mai mare revizuire a Alianței din 1949»", a spus Bauer, asigurând în același timp „executabilitatea" noilor lor planuri și a stipulat că nu trebuie să fie „modul tradițional de recrutare, cu toți tinerii în forțele armate", ci o recrutare ceva mai mică.

„Poți avea și un model în care să scoți din toți tinerii un număr care poate fi încă un număr considerabil, dar o parte din acel grup și să le oferi această experiență pentru câțiva ani", a spus el. „Și uitați-vă, de exemplu, la oamenii din domeniul medical, cibernetic și tehnic, pentru a vă asigura că puteți îndeplini cu adevărat sarcinile pe care trebuie să le îndepliniți". Deocamdată acestea sunt simple repere oratorice...

Un atac cu rachetă rusesc asupra unui magazin alimentar și a unei cafenele a ucis 51 de persoane în regiunea Harkov din nordestul Ucrainei, a declarat președintele Volodimir Zelenski pe rețelele de socializare, cu imagini de sprijin ale scenei de după bombardament. Reuters l-a numit cel mai mortal atac din Harkov, de la începutul invaziei ruse în urmă cu 19 luni.

„Rusia are nevoie de acest atac și de atacuri teroriste similare doar dintr-un singur motiv: pentru a face din agresiunea sa genocidă noua normalitate pentru întreaga lume", a spus Zelenski. „Acum suntem concentrați cu liderii europeni, în special, asupra modului în care să ne consolidăm apărarea antiaeriană, să ne întărim trupele și să ne protejăm țara de teroare", a adăugat el.

Citiți continuarea pe **www.newsweek.ro**

VIITORUL ESTE AICI

ACESTE CINCI ORAȘE FOLOSESC **STRATEGII DE ULTIMĂ GENERAȚIE** PENTRU A CONTRACARA IMPACTUL SCHIMBĂRILOR CLIMATICE ȘI PENTRU A CREEA O LUME MAI VERDE.

de **Meghan Gunn**

ILLUSTRAȚIE *de* ALEXEY YAREMENKO

BIBLIOTECA ALEPH

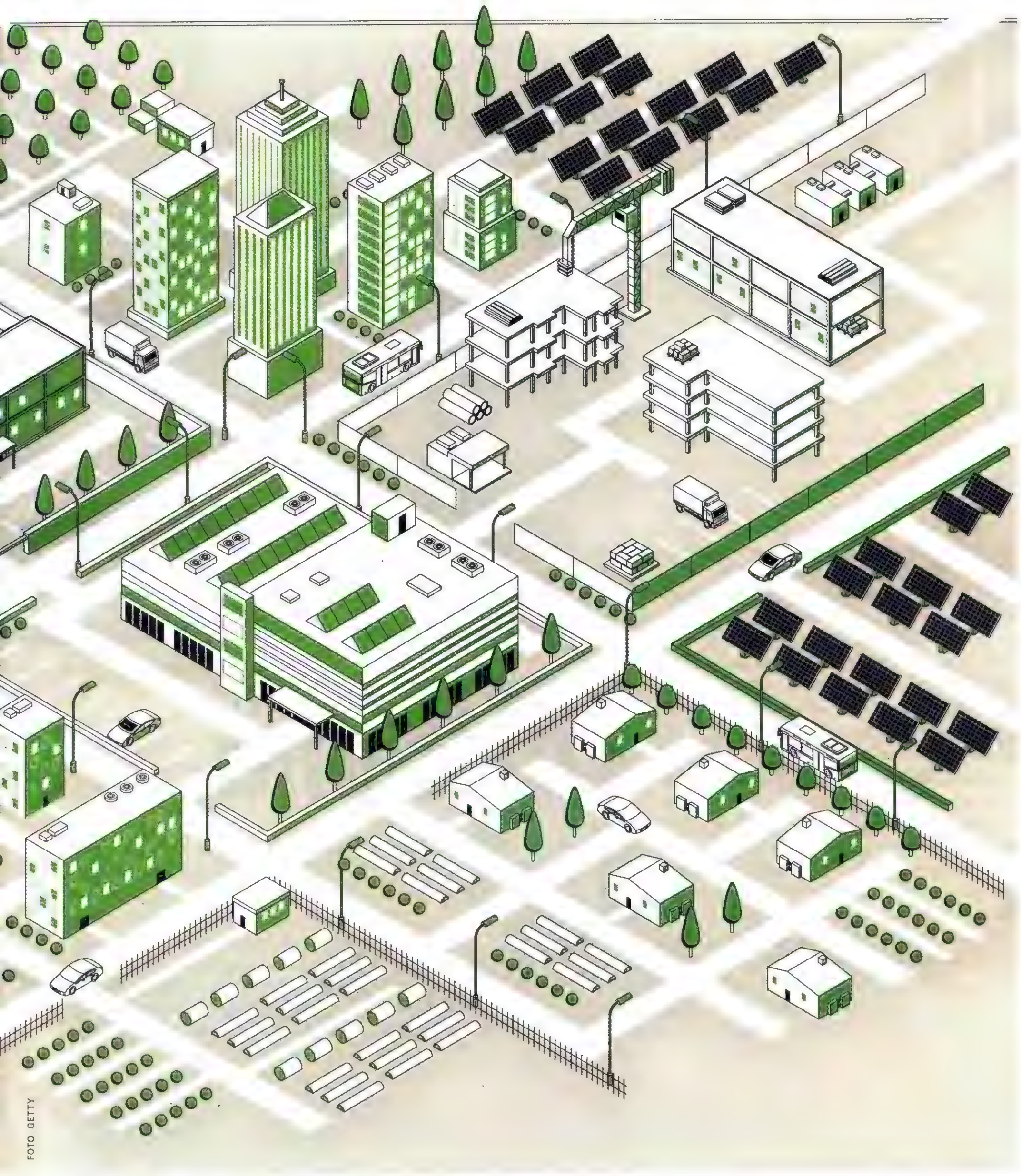

FOTO GETTY

DUPĂ ACEASTĂ VARĂ DE CUMPĂNĂ, cu foarte multe schimbări climatice, orașele din întreaga lume își vor intensifica eforturile pentru a face față impactului fenomenelor meteorologice extreme și pentru a construi un viitor mai durabil pentru oameni. Cu toate acestea, în unele locuri avangardiste, astfel de eforturi sunt deja în curs de desfășurare demult. Acestea arată care este calea de urmat către un viitor mai verde. Aceste inițiative avangardiste merg dincolo de un simplu program de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră sau de un plan de urgență pentru a face față valurilor de căldură, inundațiilor și incendiilor de vegetație. Acestea implică o reinterpretare serioasă a stilurilor de viață și a designului urban, într-o eră a provocărilor climatice, care este avansată din punct de vedere tehnologic, dar centrată pe om. Este urmărită reducerea impactului asupra mediului, îmbunătățind în același timp calitatea vieții. În plus, este vorba despre soluții solide din punct de vedere economic, asigurându-se în același timp că toți locuitorii beneficiază de avantaje. Pentru a fi un oraș în topul sustenabilității, spune Andy Hong, director al Laboratorului pentru îmbătrânire sănătoasă și locuri rezistente de la Universitatea din Utah, „trebuie să vorbim de un act de echilibru între îmbunătățirea sustenabilității mediului și a echității sociale, susținând în același timp dezvoltarea economică". Pentru aceasta, spune Hong, legislația și acțiunile trebuie să se concentreze asupra a trei domenii cheie: clădiri, transporturi și energie curate. De asemenea, toate trebuie să fie în beneficiul comunităților. „Comunitățile cu venituri mici și cele ale minorităților rasiale au fost, din punct de vedere istoric, lăsate pe dinafară de mișcarea de mediu [și totuși] au fost afectate în mod disproporționat de pericolele de mediu", spune Hong. „Sunt necesare multe eforturi pentru a asigura o distribuție echitabilă a beneficiilor și resurselor atunci când vine vorba de inițiative de sustenabilitate". Iată o trecere în revistă a cinci orașe care reușesc să se plaseze în fruntea clasamentelor de sustenabilitate. De la poziția de lider a orașului Charlotte din Carolina de Nord, SUA, care a reușit construirea unei economii locale circulare, la amestecul singular de natură și design urban din Singapore și până la determinarea Parisului de a face din Jocurile Olimpice de anul viitor o vitrină a sustenabilității. Ce au în comun toate aceste orașe? Toate deschid calea către un viitor mai sănătos și mai inteligent din punct de vedere ecologic, prin acțiuni realizabile într-un mod foarte practic.

FREIBURG

UN ORAȘ CONSTRUIT PENTRU A FI VERDE

VORBIM DESPRE UN LOC CARE ESTE ÎNAINTEA timpului său. Orașul medieval de la marginea Pădurii Negre din Germania este cunoscut de mult timp în rândul activiștilor de mediu ca un model de „oraș ecologic", care a promovat inițiative durabile încă din anii 1970. Ecologizarea orașului Freiburg a început cu o controversă din 1974 privind planurile de construire a unei centrale nucleare în pădurea din apropiere. Mii de protestatari au campat pe șantier timp de nouă luni și au reușit să oprească proiectul, declanșând o mișcare de mediu.

În deceniile care au trecut de atunci, liderii și cetățenii din Freiburg au creat, printr-un design atent, un oraș care încorporează concepte din avangarda sustenabilității în aproape fiecare aspect al vieții cotidiene.

OAZĂ VERDE
Panourile solare, împreună cu grădinile din balcoane și cele verticale, împânzesc peisajul în comunitatea ecologică Vauban din Freiburg

FOTO CONTRA ACELOR DE CEASORNIC, DE SUS: GYUSZKO/GETTY; WESTEND61/GETTY; PATRICK SEEGER/GETTY

O mulțime de locuințe, întreprinderi și locuri publice alimentate cu energie solară și alte surse de energie alternativă? Da. Un sistem bine gândit de reducere a deșeurilor și de refolosire a tot ce este reciclabil? Da. Un sistem extins de transport în comun și ample piste pentru bicicliști și pietoni, cartiere verzi și o industrie înfloritoare de ecoturism și educație? Toate aceste puncte au fost bifate de orașul din Germania.

Fiind unul dintre cele mai însorite orașe germane, Freiburg a primit o mână de ajutor din partea naturii în valorificarea energiei solare atât pentru clădirile comerciale, cât și pentru cele rezidențiale. Noua sa primărie, finalizată în 2017 și dotată cu 800 de panouri solare, a fost proiectată de arhitecți pentru a fi prima „clădire publică cu surplus energetic net" din lume, adică pentru a genera mai multă energie electrică decât consumă. Chiar și noul său stadion de fotbal, construit anul trecut, folosește un acoperiș solar pentru a genera energie.

Freiburg este, de asemenea, renumit pentru sistemul său „car-lite", care restricționează utilizarea mașinilor în mai multe zone ale orașului. În cartierul Vauban, o eco-oază suburbană presărată cu case colorate, cu panouri solare și grădini pe acoperișuri, nu există nici măcar locuri de parcare; puținii locuitori care dețin mașini trebuie să le adăpostească într-una dintre cele două parcări de la periferia orașului. Totuși, nu există nicio problemă în a te deplasa. Sistemul public de tramvaie din Freiburg leagă majoritatea cartierelor de centrul orașului și există o mulțime de piste de biciclete și de căi pietonale.

Schimbarea cea mai dramatică se vede mai ales în modul în care oamenii se deplasează. În ultimii 40 de ani, relatează dw.com, procentul de șoferi din Freiburg a scăzut de la 39%, la 21%, în timp ce locuitorii care folosesc bicicleta ca principal mijloc de transport a crescut de la 15% la 33%.

Reputația binemeritată a orașului Freiburg ca oraș verde-model i-a conferit acestuia o industrie înfloritoare a ecoturismului. În fiecare an, orașul primește oficiali guvernamentali și studenți în domeniul mediului din întreaga lume pentru a învăța despre inițiativele sale de dezvoltare durabilă și pentru a duce aceste cunoștințe în țările lor. Printre orașele care s-au inspirat de la Freiburg și care au duplicat unele dintre eforturile sale ecologice se numără Grenoble, Mulhouse și Strasbourg, din Franța; Padova, din Italia; și Suncheon, din Coreea de Sud.

Succesul orașului Freiburg poate fi legat de forța populară care a oprit construcția centralei nucleare din anii 1970; în prezent, cetățenii săi sunt implicați în planificarea bugetului orașului și sunt acționari în sursele locale de energie, cum ar fi cea solară. În timp ce oficialii de mediu din Germania au stabilit o foaie de parcurs pentru a atinge neutralitatea climatică, sau zero emisii de gaze cu efect de seră, până în 2045, liderii din Freiburg cred că orașul va atinge acest obiectiv până în 2038.

PROCENTUL DE ȘOFERI DIN FREIBURG A SCĂZUT DE LA 39% LA 21%, ÎN TIMP CE NUMĂRUL CELOR CARE MERG PE BICICLETĂ A CRESCUT DE LA 15% LA 33%.

O PLANETĂ MAI BUNĂ

SEATTLE

O ABORDARE DE TIPUL „TOATE MÂINILE PE MASĂ“

ÎN TIMP CE MULȚI OFICIALI RECUNOSC urgența de a face orașele lor mai durabile, liderii din Seattle investesc atât bani, cât și putere de reglementare pentru a face din această promisiune o realitate. Folosind o abordare de tipul „morcov și băț“, care combină stimulentele financiare cu legi noi care impun acțiuni, orașul face echipă cu întreprinderile locale și grupurile comunitare din mai multe sectoare. Practic, scopul final este găsirea mai multor modalități de reducere a emisiilor de carbon, construirea unei economii care se bazează pe energie curată, reducerea deșeurilor și căutarea de strategii care să permită oamenilor cei mai afectați de schimbările climatice să contribuie la găsirea de soluții.

Luați în considerare campania în curs de desfășurare a orașului pentru reducerea deșeurilor și a poluării cu plastic. Seattle, care a fost unul dintre primele orașe importante din SUA care a interzis paiele din plastic în 2018, și-a continuat pionieratul anul trecut prin adoptarea unei legislații care să reducă ambalajele de unică folosință și să interzică materialele din spumă pentru serviciile de alimentație publică, precum și pungile și ustensilele din plastic. Pentru a contribui la acest efort, Seattle Public Utilities a lansat Reuse Seattle, o inițiativă care ajută restaurantele, cafenelele, locurile de divertisment și alte întreprinderi locale să treacă la ambalaje reutilizabile prin intermediul unui parteneriat cu creatorul de pahare r.Cup. Acesta a construit un centru de spălare local, unde paharele pot fi curățate înainte de a fi livrate pentru reutilizare. În cadrul programului, una dintre cele mai importante inițiative de acest gen din țară, firmele pot obține reduceri de până la 500 de dolari pentru a acoperi costurile de conformare. Vorbim aici inclusiv de achiziționarea de căni ceramice pentru a înlocui paharele din material plastic și de căzi pentru a colecta vasele murdare. Dar și de servicii de colectare și curățare a paharelor reutilizabile. Până în prezent, peste 20 de locații, inclusiv Woodland Park Zoo, au eliminat 500.000 de pahare de unică folosință prin intermediul programului. Aceste întreprinderi economisesc și ele bani - o sumă estimată între 3.000 și 22.000 de dolari pe an pentru fiecare firmă - prin faptul că nu mai trebuie să se reaprovizioneze constant cu pahare și recipiente din plastic, de unică folosință.

Anul trecut, orașul a lansat, de asemenea, un program-pilot de reducere a risipei de alimente. Este vorba despre o colaborare cu trei supermarketuri Safeway Albertsons pentru a dona persoanelor nevoiașe alimente comestibile care nu s-au vândut. Proiectul pilot a avut un succes atât de mare, încât alte 15 magazine din Seattle au urmat exemplul și au ales să doneze băncilor de alimente aproximativ patru tone de produse pe săptămână, în loc să le arunce.

În luna iunie, orașul a anunțat noi standarde privind emisiile clădirilor pentru structurile comerciale și multifamiliale mai mari. Scopul: reducerea acestora cu 27%, până în 2050. Iar în august, a anunțat un alt

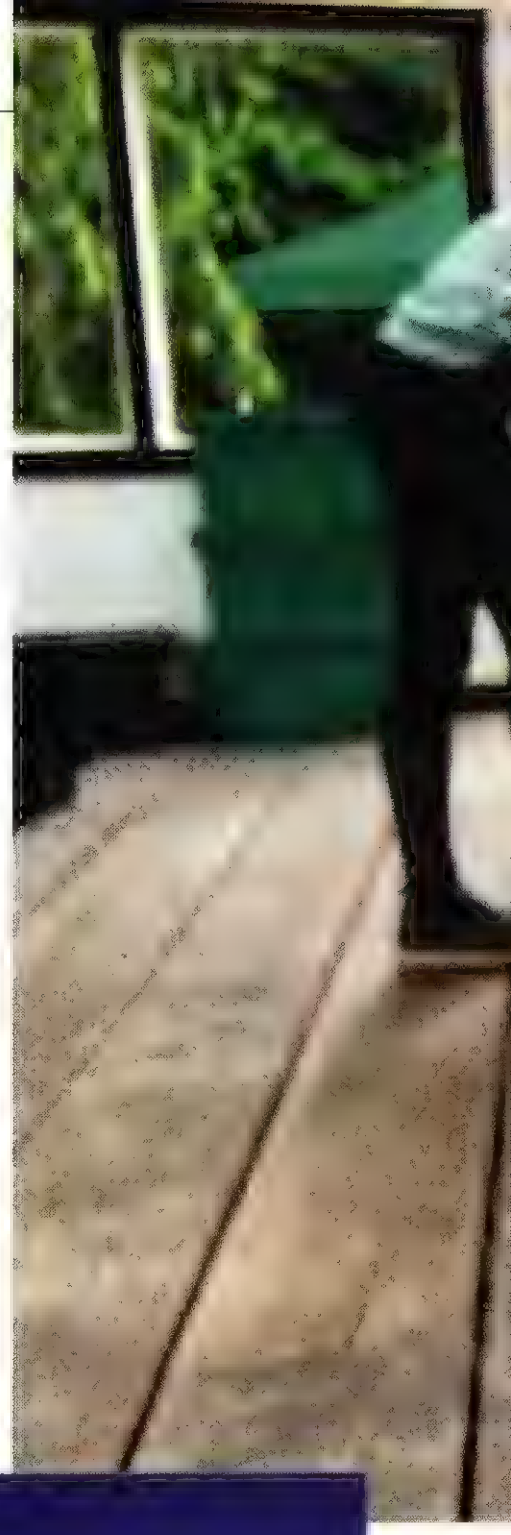

FOTO ÎMPOTRIVA ACELOR DE CEASORNIC, DE SUS: REUSE SEATTLE; KRISTIN BROWN; TIM DURKAN ORIGINAL

„SPERĂM CĂ ACEST PROIECT PILOT POATE SERVI DREPT MODEL PENTRU ALTE ORAȘE ȘI SĂ FIE EXTINS“.

FOC PE TOATE FRONTURILE **Planul climatic al orașului Seattle include stimulente pentru camioanele electrice, un program de pahare reutilizabile și un cod mai dur pentru emisiile din clădiri, anunțat recent.**

program pentru a încuraja cele 4.000 de camioane diesel de transport din zonă, să devină electrice. Aceste vehicule, care preiau mărfuri de pe navele de marfă și le transferă în stațiile feroviare și în centrele de distribuție, sunt printre cei mai mari poluatori din regiune. Programul va oferi reduceri de până la 180.000 de dolari pentru fiecare astfel de camion. „Sperăm ca acest proiect pilot să poată servi drept model pentru alte orașe. Mai mult, am vrea ca el să fie extins pentru a sprijini tranziția șoferilor locali de camioane către vehicule electrice de transport de marfă și de a îmbunătăți calitatea aerului în cartierele în care activitatea de transport de mărfuri înrăutățește poluarea atmosferică“, a declarat Kristin Brown, manager de comunicare pentru Biroul de Sustenabilitate din Seattle.

Cu toate acestea, Seattle se remarcă cu adevărat ca lider în eforturile de a face inițiativele de mediu mai echitabile, mai incluzive și mai orientate către comunitățile care sunt afectate în mod disproporționat de schimbările climatice, spune Hong. Ca parte a unei rezoluții din 2019 pentru a crea un Green New Deal, orașul a fost primul din SUA care a înființat un consiliu de supraveghere, format din 19 lideri din diverse comunități, inclusiv membri ai triburilor locale, reprezentanți ai sindicatelor și tineri. Scopul acestui consiliu a fost să ofere consultanță cu privire la problemele climatice și să asigure o tranziție echitabilă către o economie cu energie curată. Pe baza recomandărilor consiliului, Seattle a alocat anul trecut 6,5 milioane de dolari pentru inițiative precum dezvoltarea de „centre de reziliență“ în domeniul climei, care oferă aer curat și filtrat comunităților care fac greu față căldurii extreme, fumului provocat de incendii și altor urgențe legate de climă. Un alt obiectiv al Consiliului a fost și extinderea numărului de locuințe accesibile finanțate de oraș și alimentate cu energie electrică. Alte 2,6 milioane de dolari sunt destinate reducerilor și modernizărilor fără costuri pentru a ajuta familiile cu venituri mici și medii să treacă de la încălzirea cu petrol, la pompe de căldură electrice, eficiente din punct de vedere energetic.

SINGAPORE

JUNGLĂ URBANĂ REIMAGINATĂ

CREŞTEREA NIVELULUI MĂRII, TEMPERATURILE RIDICATE, precipitaţiile intense, plus o densitate crescândă a populaţiei - sunt provocările climatice unice ale oraşului Singapore. De aceea urbea are nevoie de soluţii reziliente. Pentru această mică naţiune insulară, găsirea unei modalităţi de atenuare a impactului schimbărilor climatice, după cum a spus odată premierul Lee Hsien Loong, este, la propriu, o chestiune de „viaţă şi de moarte".

Singapore s-a ridicat la înălţimea situaţiei, investind în design urban adaptabil, folosind mediul natural al oraşului pentru a face viaţa mai durabilă şi mai plăcută. Spaţiile verzi sunt peste tot: parcuri, grădini pe acoperişuri, rezervaţii naturale. Cerinţele stricte privind construcţiile ecologice asigură principiile de proiectare durabilă. Acestea sunt adaptate în special la un climat tropical şi sunt parte integrantă atât a locuinţelor, cât şi a structurilor comerciale.

Prin restabilirea biodiversităţii naturale şi încorporarea plantelor native în arhitectură, Singapore „serveşte drept exemplu pentru alte oraşe care doresc să devină locuibile şi să rezolve problemele de mediu", spune Thomas Schroepfer, profesor de arhitectură şi design durabil la Universitatea de Tehnologie şi Design din Singapore şi co-director al Singapore-ETH Centre Future Cities Laboratory Global.

Schroepfer spune că refacerea ecosistemelor naturale are mari beneficii, de la controlul dăunătorilor, la purificarea apei şi la un aer mai curat. Readucerea la viaţă a plantelor native sporeşte rezistenţa la schimbările climatice prin eliminarea dioxidului de carbon din aer - o captare naturală a carbonului. Schroepfer spune că acest lucru, la fel ca majoritatea programelor de sustenabilitate ale oraşului, a fost posibil prin iniţiative

FOTO ÎN SENSUL ACELOR DE CEASORNIC, DIN DREAPTA SUS: KOH SZE KIAT; PATRICK_BINGHAM-HALL (2)

finanțate de guvern, cum ar fi Landscape in Urban Spaces and High-Rises (LUSH). Înființat în 2017, LUSH oferă finanțare pentru grădini pe acoperișuri și balcoane verzi. Grădinile de pe acoperișuri au beneficii climatice, cum ar fi scăderea temperaturii și reducerea scurgerii apelor pluviale, reducând costurile de consum de energie ale clădirilor prin scăderea temperaturii la suprafață. Reducerea scurgerii apelor pluviale generează o diminuare a poverii asupra rețelelor de canalizare.

Pe lângă beneficii climatice, proiectele au și avantaje sociale, oferind spații verzi terapeutice, locuri de cultivare a alimentelor și protecție împotriva zgomotului. De la înființare, LUSH a crescut în fiecare an, iar acum include și lucruri precum pavilioane comune, jardiniere și panouri solare.

Multe dintre inițiativele de sustenabilitate din Singapore funcționează în două direcții: atenuarea riscului climatic viitor și, în același timp, îmbunătățirea vieții cetățenilor, în prezent.

Un proiect special, care se încadrează în programul LUSH, este The Kampung Admiralty, un ansamblu de locuințe pentru persoanele în vârstă care a fost deschis în 2018.

Clădirile sunt dotate cu grădini verticale - instalate de-a lungul pereților clădirilor - care captează și absorb scurgerile de apă. Un parc mare care găzduiește evenimente precum piețele pentru fermieri care oferă rezidenților șansa de a socializa între ei dar și cu membrii din afara comunității; unitatea medicală pentru îngrijirea persoanelor în vârstă a fost plasată în mod intenționat lângă o grădiniță pentru a promova amestecul între generații. Proiectul este un produs al tehnologiei moderne, combinat cu valorile locale. Chiar și numele este un semn de recunoaștere a tradiției: Kampung înseamnă „sat“ în limba malay. Totuși, cel mai emblematic simbol al angajamentului orașului Singapore de a îmbina natura cu urbanizarea este Gardens by the Bay, un parc natural de 250 de acri și o vitrină de tehnologie durabilă în centrul orașului. Printre atracțiile sale se numără: Flower Dome, cea mai mare seră de sticlă din lume, cu plante și flori de pe cinci continente; Cloud Forest, un peisaj plin de ceață, cu vegetație rară și priveliști spectaculoase; și Supertree Grove, unde 18 structuri înalte asemănătoare unor copaci sunt, de fapt, grădini verticale dotate cu tehnologie de mediu care imită funcția copacilor din viața reală, inclusiv valorificarea energiei solare pentru iluminat și colectarea apei de ploaie pentru a fi folosită la irigații și fântâni.

DIFERITELE INIȚIATIVE DE SUSTENABILITATE DIN SINGAPORE AU AU DEPĂȘIT GRANIȚELE ORAȘULUI, INFLUENȚÂND EFORTURILE DE PLANIFICARE URBANĂ DIN ÎNTREAGA LUME.

Diversele inițiative de sustenabilitate din Singapore au depășit de atunci granițele sale, influențând eforturile de planificare urbană din întreaga lume. Schroepfer menționează aici adoptarea grădinilor verticale în Paris, Milano și Vancouver și practicile de conservare a ecosistemelor în Londra și Sydney, ca dovadă a impactului continuu al insulei asupra designului durabil.

PROIECT DE REFERINȚĂ
Două vederi ale The Kampung Admiralty, un ansamblu de locuințe pentru persoanele în vârstă care îmbină sustenabilitatea cu funcția socială. În dreapta sus: expertul în proiectare durabilă Thomas Schroepfer.

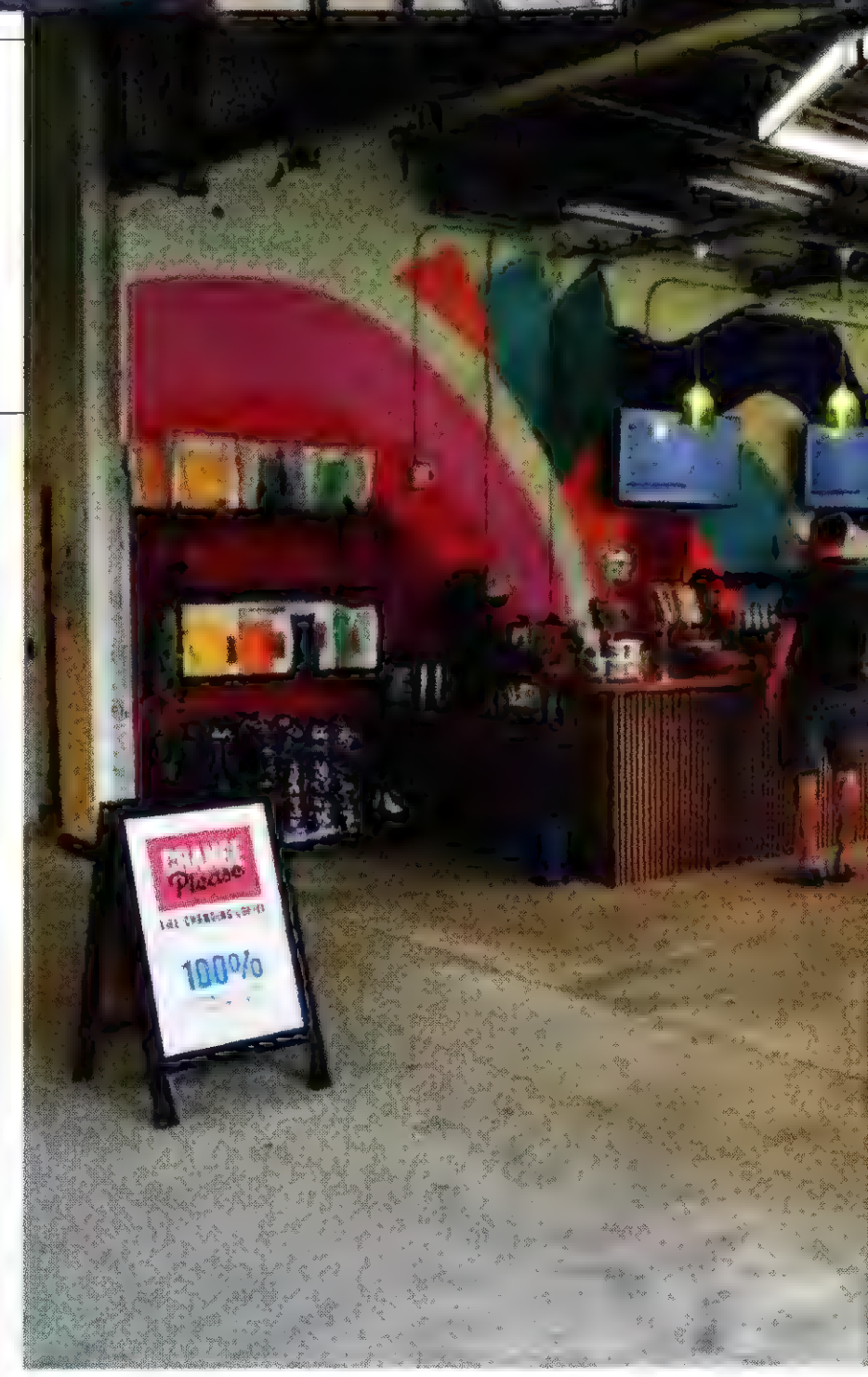

CHARLOTTE

ECONOMIA CIRCULARĂ CONDUSĂ DE ÎNTREPRINDERILE MICI

UNUL DINTRE CELE MAI ÎN VOGĂ CONCEPTE LEGATE de protecția mediului în aceste zile este economia circulară. În loc să produci ceva, să îl folosești și apoi să arunci ce a mai rămas din el - vechea economie liniară -, este mai bine păstrezi produsele și materialele în circulație, cât mai mult timp posibil, prin mijloace precum întreținerea, reciclarea, reutilizarea, refolosirea și compostarea. Este o modalitate, spun susținătorii, de a reduce deșeurile, poluarea și emisiile de gaze cu efect de seră de la depozitele de deșeuri, creând în același timp locuri de muncă și stimulând economia locală.

În urmă cu câțiva ani, Charlotte, Carolina de Nord, și-a propus să devină un lider american în economia circulară, după ce un raport a constatat că 88% din cele 900.000 de tone de deșeuri anuale ale orașului ajungeau la gropile de gunoi. Analiza a arătat că, dacă doar 15% din aceste deșeuri ar fi reciclate, pe lângă impactul pozitiv asupra combaterii schimbărilor climatice, Charlotte ar putea genera venituri de 34 de milioane de dolari și ar crea aproape 500 de locuri de muncă. Intră în scenă The Innovation Barn, un proiect comun al ora-

INNOVATION BARN

În sensul acelor de ceasornic, de la stânga sus: Ferma verticală Aquaponics, Town Crown Compost și cafeneaua nonprofit Change Please.

ședului și al unei organizații numite Envision Charlotte, care reprezintă punctul zero al planului de economie circulară din oraș.

Deschis pentru public în urmă cu doi ani, Hambarul (Barn) este un ecosistem de întreprinderi locale care se unesc pentru a face ca practicile celor din oraș să devină mai durabile. Găzduit într-un fost grajd de cai de 26.000 de metri pătrați, pe care Envision Charlotte îl închiriază de la oraș pentru 1 dolar pe an, Barn conține mai multe magazine de vânzare cu amănuntul, o bucătărie didactică care organizează cursuri de reducere a risipei alimentare, un laborator de compostare și o grădină acvazonică care produce legume cu frunze verzi și crește tilapia cu ajutorul unei tehnologii de ultimă generație. De asemenea, se organizează programe și evenimente precum piețele fermierilor, toate dedicate schimbului, reutilizării, reparării și reciclării materialelor și produselor.

Cheia succesului Innovation Barn este interconectarea dintre diferitele întreprinderi aflate acolo. Crown Town Compost, de exemplu, preia resturile alimentare nefolosite de la vecinul său, The Bulb, o organizație non-profit care recuperează surplusul de la magazine

„CEL MAI PROFUND IMPACT AL NOSTRU ESTE CREȘTEREA GRADULUI DE CONȘTIENTIZARE ȘI EDUCAȚIA PRIVIND ECONOMIA CIRCULARĂ PE CARE AM CULTIVAT-O ÎN CADRUL COMUNITĂȚII DIN CHARLOTTE.“

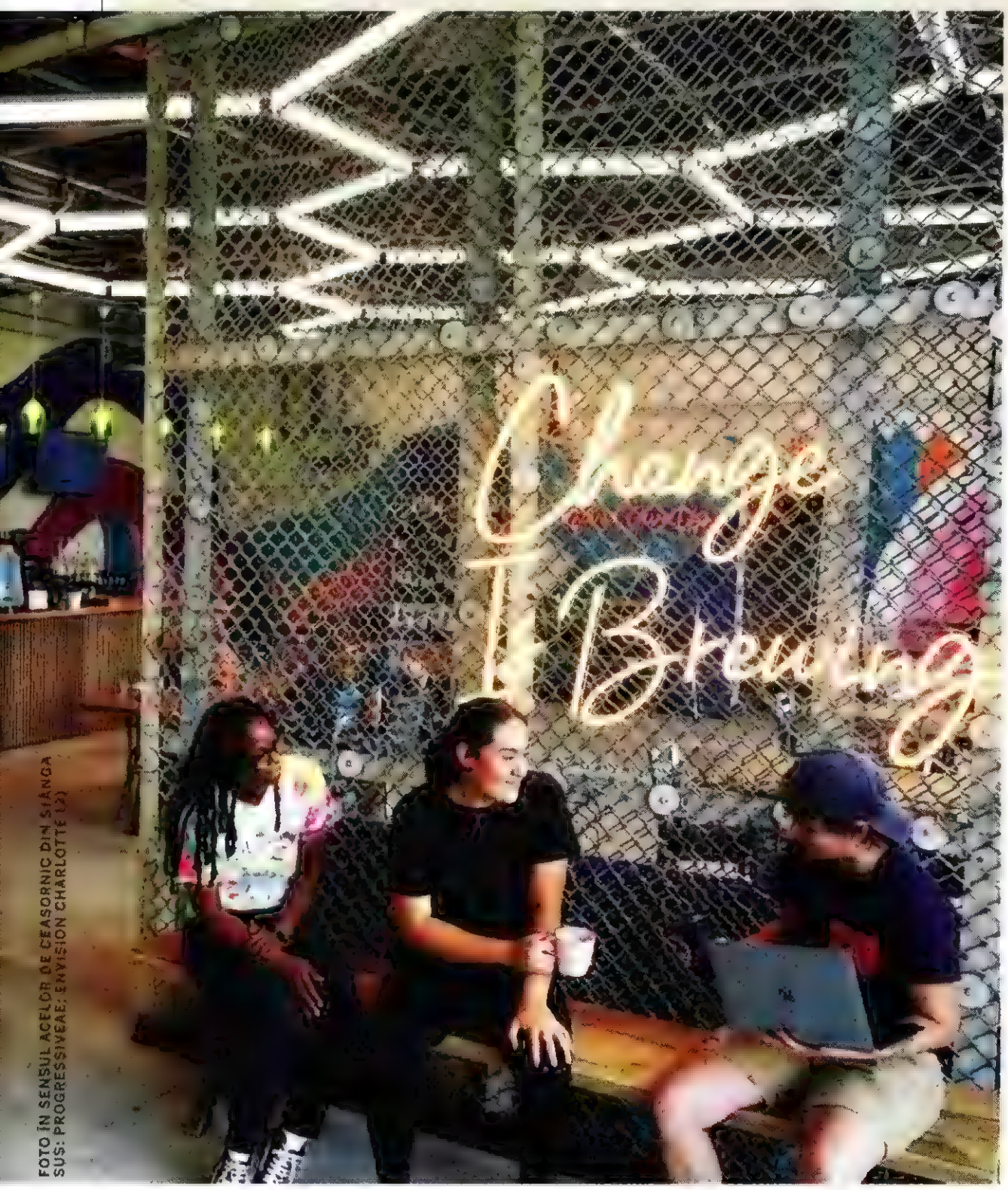

FOTO ÎN SENSUL ACELOR DE CEASORNIC DIN STÂNGA SUS: PROGRESSIVEAE; ENVISION CHARLOTTE (2)

precum Trader Joe's și Food Lion pentru a le dona cartierelor care se confruntă cu penuria de alimente. În loc să arunce deșeurile, Crown Town Compost derulează un program pilot de descompunere a acestora cu ajutorul larvelor de muscă, care, potrivit companiei, „acționează ca niște gunoieri ai naturii“, transformând resturile în sol pentru grădinile locale.

O altă inițiativă de la Innovation Barn este condusă de industria înfloritoare a fabricilor de bere artizanală din Charlotte. Zece fabrici de bere, împreună cu magazinele Trader Joe's și cu locuitori din oraș își reciclează și mărunțesc suporturile de plastic pentru băuturi care pot fi folosite pentru a produce materiale de construcție (băncile din hambar sunt făcute din ele). Din martie 2022, au fost colectate peste 36.000 de suporturi - puțin peste jumătate de tonă. Anul acesta, Barn a început să recicleze și sacii de cereale pe care fabricile de bere îi folosesc, transformându-i în pungi pentru cumpărături.

Innovation Barn găzduiește, de asemenea, întreprinderi sociale, cum ar fi Change Please, o cafenea non-profit care angajează persoane fără adăpost ca barmani. Toate încasările magazinului sunt direcționate către angajații săi, sub formă de salarii, transport, locuințe, terapie sau pentru a-i ajuta să găsească alte oportunități de angajare.

Alături de evenimente comunitare, Barn oferă tururi pentru public, oferind o reprezentare vizuală a ceea ce înseamnă cu adevărat circularitatea și modalități de cultivare a acesteia în viețile individuale. Amy Aussieker, director executiv al Envision Charlotte, spune: „Impactul nostru cel mai profund este creșterea gradului de conștientizare și de educație cu privire la economia circulară pe care l-am cultivat în cadrul comunității din Charlotte“.

Newsweek
O PLANETĂ MAI BUNĂ

PARIS

ORAȘUL DE 15 MINUTE

Orașul luminilor este cunoscut pentru o mulțime de lucruri: romantism, pe de o parte; repere culturale precum Turnul Eiffel, Luvrul și Champs-Élysées, pe de altă parte; istorie, tradiții bogate, mâncare și modă, cu siguranță; și un anumit snobism față de cei care nu vorbesc franceza, mai ales dacă sunt turiști americani cu aparate foto. Ceea ce probabil că nu vă închipuiți când vă gândiți la Paris este că ar fi un oraș aflat în avangarda soluțiilor pentru schimbările climatice. Asta, în special, când vine vorba de ceva aparent banal precum infrastructura de transport.

Și, totuși, tocmai în acest domeniu, Parisul s-a impus recent ca lider mondial. Sub conducerea primarului Anne Hidalgo, care a făcut din politica de mediu o prioritate încă de când a fost aleasă pentru prima dată în 2014, orașul reduce numărul de mașini, extinde modalitățile alternative de deplasare și, în general, devine mult mai ecologic, inclusiv în sens propriu, adăugând parcuri, copaci și grădini acolo unde era doar beton.

Schimbarea modului în care parizienii se deplasează dintr-un loc în altul se află în centrul transformării sustenabilității orașului. Adesea lăudat pentru sistemul său de trenuri, Parisul duce transportul în comun la nivelul următor prin limitarea autovehiculelor și extinderea pistelor de biciclete printr-un plan în valoare de 267 de milioane de dolari anunțat în anul 2021. Hidalgo a închis străzile din afara școlilor pentru trafic și a aprobat planuri pentru o renovare prietenoasă cu pietonii a Champs-Élysées. Refacerea va reduce numărul de benzi pentru mașini de la patru la două, va crea noi alei pietonale mai largi și va transforma drumul de 2,2 kilometri într-o promenadă luxuriantă, cu tuneluri de copaci și noi spații de terase.

În 2024 - anul în care Parisul va găzdui Jocurile Olimpice - o zonă fără mașini va fi implementată în mare parte din centrul orașului; obiectivul este de a reduce traficul cu cel puțin jumătate. De asemenea, Parisul elimină treptat mașinile pe benzină și diesel și oferă subvenții parizienilor care nu mai folosesc vehicule vechi, cu scopul de a trece la vehicule exclusiv electrice, până în 2030.

„Parisul este lider în ceea ce privește proiectele inovatoare în materie de sustenabilitate", spune arhitectul Jorge Pérez Jaramillo, care a fost director de planificare pentru orașul Medellin din 2012 până în 2015. El se referă în primul rând la introducerea de către Paris a conceptului de „oraș în 15 minute". Termenul, inventat de urbanistul și profesorul asociat la Universitatea Panthéon-Sorbonne, Carlos Moreno, se referă la un loc în care toate necesitățile și serviciile de bază de care oamenii au nevoie pentru a trăi, de la asistență medicală, la alimente, parcuri și centre culturale, se află la doar 15

JOCURILE OLIMPICE DIN 2024 VOR FI O OPORTUNITATE PENTRU PARIS DE A-ȘI PREZENTA ANGAJAMENTUL SĂU FAȚĂ DE SUSTENABILITATE, CU O PROMISIUNE DE A REDUCE LA JUMĂTATE AMPRENTA DE CARBON FAȚĂ DE COMPETIȚIILE ANTERIOARE.

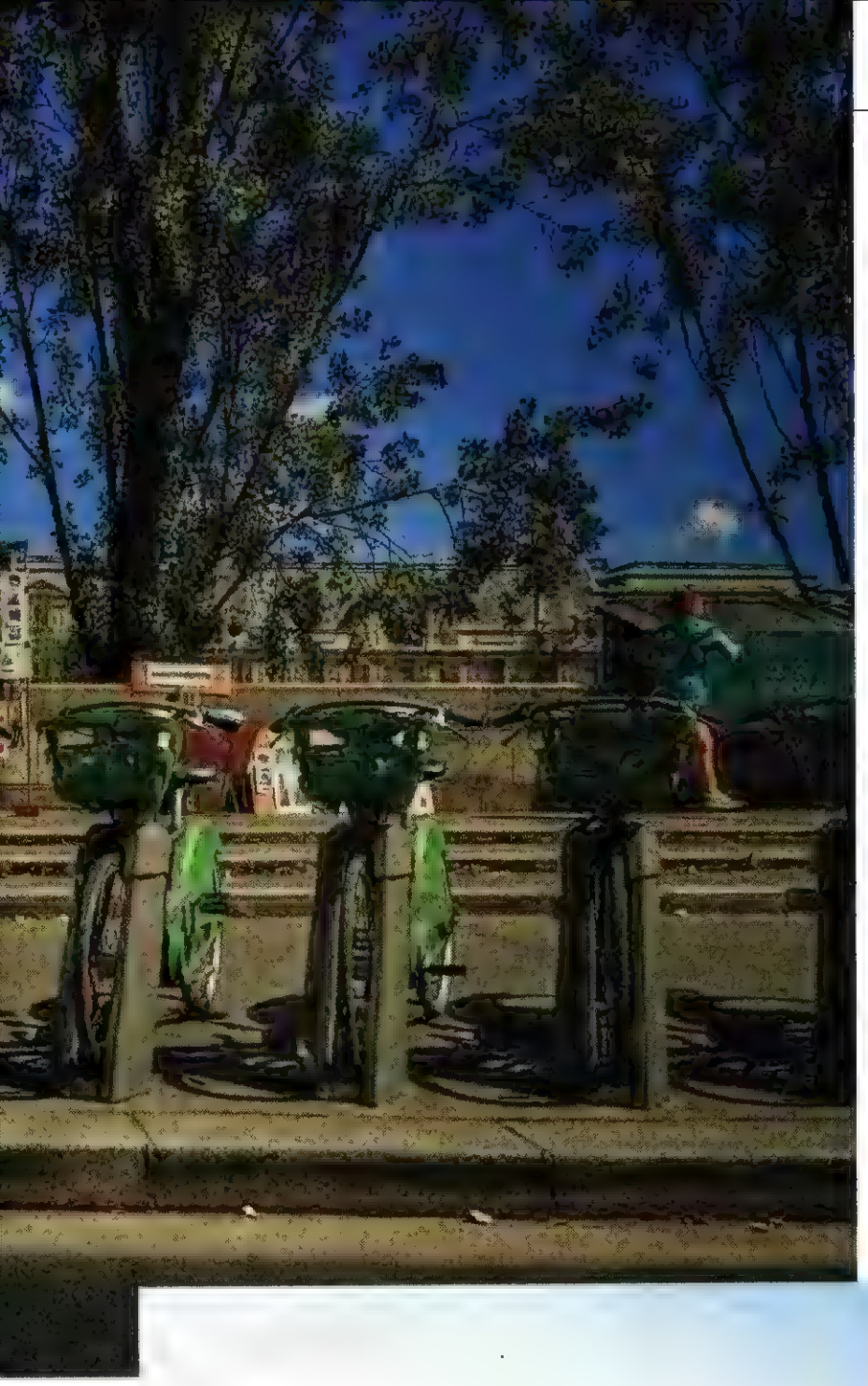

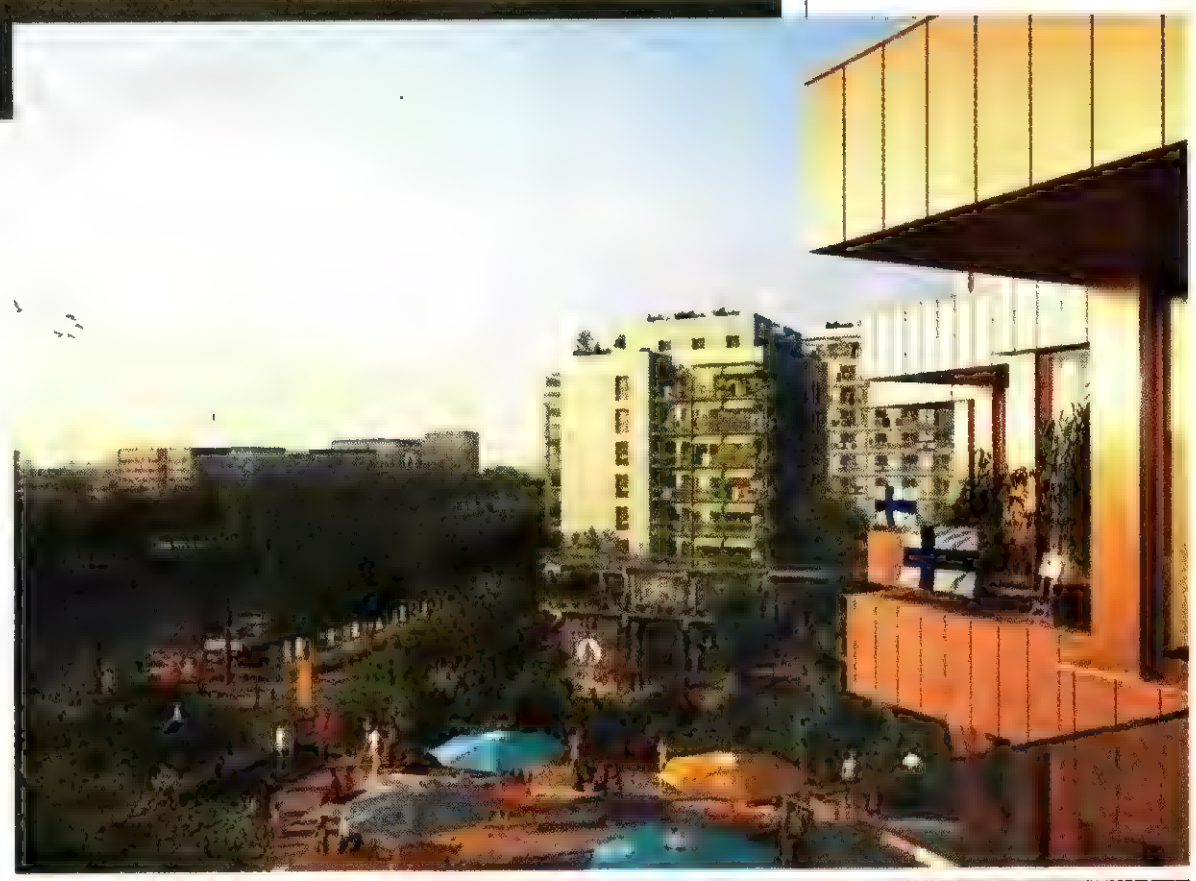

FOTO: COUNTERCLOCKWISE FROM TOP RIGHT: CHESNOT/GETTY; KIRAN RIDLEY/GETTY; PLASTICINE/PARIS 2024; ADRIEN ROUX

OBIECTIVE OLIMPICE

Parisul dorește ca Jocurile din 2024 să fie cele mai ecologice de până acum. În sensul acelor de ceasornic, de la stânga sus: Biciclişti lângă Sena; primarul Anne Hidalgo; un loc de desfăşurare a satului olimpic; La Cité Fertile, un centru de sustenabilitate.

minute de mers pe jos, cu bicicleta sau cu transportul în comun de la uşa fiecărui locuitor. Modelul promovează mersul pe jos şi creează o comunitate în cartiere, reducând în acelaşi timp dependenţa de maşini.

Oraşul lucrează, de asemenea, la actualizarea infrastructurii, fără a distruge clădirile istorice care dau farmecul Parisului. La REcyclerie, de exemplu, este un centru ecologic amplasat într-o gară veche, care găzduieşte o fermă urbană, alimente de sezon preparate din surse locale şi ateliere de lucru privind practicile de reciclare. La Cité Fertile este o gară de marfă reconvertită care găzduieşte o fabrică de bere şi o seră, iar vara organizează forumuri politice şi de mediu. Chiar şi cele mai emblematice structuri ale oraıului au un aspect mai verde. Practic, au fost construite noi zone de parcuri în jurul Turnului Eiffel şi la Place de la Concorde, cea mai mare piaţă a oraşului. Asta s-a întâmplat cu un an înainte de începerea Jocurilor Olimpice.

Jocurile în sine vor fi o altă ocazie pentru Paris de a-şi prezenta angajamentul faţă de sustenabilitate, oraşul promiţând să reducă la jumătate amprenta de carbon faţă de 2012 şi 2016. În acest scop, Parisul a redus la minimum construcţiile noi; 95% dintre locurile de desfăşurare ale competiţiilor sportive de anul viitor vor fi clădiri preexistente sau structuri temporare - inclusiv evenimentele care vor avea loc la Turnul Eiffel sau în alte locaţii istorice. În plus, toate vor fi alimentate 100% cu energie electrică regenerabilă, produsă de instalaţii eoliene sau solare.

„Responsabilitatea faţă de mediu şi climă a fost o condiţie a candidaturii noastre şi este un aspect central al proiectului nostru", a declarat Georgina Grenon, directorul pentru excelenţă în domeniul mediului al Jocurilor Olimpice. „[Construim] mai puţin, dar construim mai bine şi valorificăm la maximum patrimoniul ţării noastre".

DE CE?
Noul centru de calcul și știința datelor al Universității din Boston este un turn înalt de 300 de metri, cu o suprafață de 345.000 de metri pătrați, care depinde în întregime de pompele de căldură pentru a trece prin iernile adesea brutale ale orașului.

CLIMĂ

Construcțiile ultra-sustenabile devin foarte populare

O nouă generație de clădiri ecologice atinge obiective care erau de neconceput acum 10 ani - uneori chiar îmbunătățind mediul înconjurător.

TRONDHEIM, NORVEGIA, UN ORAŞ DE 180.000 de locuitori, situat la doar 320 de kilometri de Cercul Polar, pe coasta friguroasă a Mării Norvegiei. Nu pare a fi locul ideal pentru recoltarea energiei solare și din mediul înconjurător. Dar o nouă clădire de birouri de 200.000 de metri pătrați din această zonă produce aproape o jumătate de milion de kilowați pe oră de energie regenerabilă pe an - de două ori mai mult decât folosește clădirea. Energia suplimentară alimentează alte construcții din apropiere și încarcă mașini electrice, autobuze și bărci, în tot orașul.

În ultimul deceniu, în Statele Unite și în întreaga lume au apărut clădiri extrem de durabile. Dar acum, o suprapunere a noilor tehnologii cu îmbunătățirea economiei, precum și reglementările guvernamentale inspirate de schimbările climatice, conduc la un val nou în domeniul construcțiilor mari: clădirile ultra-sustenabile. Această nouă generație de clădiri ecologice atinge obiective de mediu care ar fi părut de neconceput în urmă cu doar 10 ani - în unele cazuri, nu doar că evită toate daunele aduse mediului, ci chiar îmbunătățește mediul înconjurător, furnizând comunităților și orașelor construite în jur o viață mult mai ecologică.

Aceste clădiri cu aspect futurist promit să acopere un decalaj uriaș în eforturile mondiale de încetinire a schimbărilor climatice și de atenuare a efectelor nocive ale acestora. Aproximativ 40% din emisiile de gaze cu efect de seră la nivel mondial provin din încălzirea, răcirea și iluminatul clădirilor - fără a include emisiile substanțiale rezultate din construcția clădirilor convenționale. Reducerea drastică a acestor emisii este o parte esențială a luptei împotriva schimbărilor climatice.

de **DAVID H. FREEDMAN**

Energie cu emisii zero

Pentru a aprecia ce presupune realizarea unei clădiri ultra-durabile, gândiți-vă la ce a fost nevoie pentru a o construi pe cea din Trondheim. Produsul unei colaborări între cinci organizații norvegiene din industria

imobiliară, planurile prevedeau utilizarea energiei cu zero emisii pentru încălzirea, răcirea și alimentarea structurii. Pentru a obține această energie, dezvoltatorii au montat panouri solare în cei 31.000 de metri pătrați de suprafață exterioară a clădirii și au pompat puțina căldură care putea fi extrasă din apele oceanului din apropiere. Rezultatul a fost clădirea „Powerhouse Brattørkaia", finalizată în 2019 și care este acum un model despre cum construcțiile pot produce mai multă energie curată decât consumă.

O altă clădire ultra-sustenabilă care stimulează energia comunității este PAE Living Building din Portland, Oregon, proiectată de ZGF Architects ca o clădire de birouri. Aceasta se bazează pe izolație și ventilație pentru a reduce consumul de energie cu 80% față de clădirile de birouri obișnuite și colectează și tratează apa de ploaie pentru a satisface nevoile clădirii. Din cauza spațiului limitat pentru panourile solare, nu a putut genera toate nevoile sale de energie pe loc. Pentru a compensa diferența, a plătit un proiect de locuințe pentru persoane cu venituri reduse din apropiere pentru a instala panouri solare care generează suficientă energie electrică pentru a alimenta atât clădirea, cât și proiectul de locuințe. „Este logic să privim producția de energie din punct de vedere regional, mai degrabă decât doar pe fiecare clădire în parte", spune Kathy Berg, director la ZGF, care a fost implicată într-o serie de proiecte ultra-sustenabile.

Motivația pentru utilizarea ideilor ultra-sustenabile în noile dezvoltări comerciale - precum și pentru modernizarea clădirilor existente pentru a le face mai durabile - este de ordin economic. Costurile tehnologiilor ecologice au scăzut rapid. Energia solară, în special, devine o afacere din ce în ce mai bună, scăzând prețul cu aproximativ 10 procente pe an, potrivit Departamentului de Energie al SUA.

„Energia regenerabilă devine cea mai inteligentă alegere din punct de vedere economic", spune David Orr, profesor emerit la Oberlin College și unul dintre pionierii proiectării clădirilor ultra-sustenabile.

„Oricine cumpără o clădire care nu este alimentată cu energie solară își irosește pur și simplu banii". Autoritățile de reglementare la nivel local, de stat și cele federale cer, de asemenea, clădiri mai ecologice.

„Oricine cumpără o clădire care nu este alimentată cu energie solară își irosește pur și simplu banii".

Energie net pozitivă

Realizarea unei clădiri cu „energie net pozitivă" - adică capabilă să producă mai multă energie regenerabilă decât utilizează - devine din ce în ce mai ușoară, datorită, în parte, îmbunătățirilor mari ale panourilor solare. În prezent, panourile produc cu aproximativ 50% mai multă energie electrică pe metrul pătrat decât în urmă cu 10 ani, iar versiunile experimentale dublează deja producția actuală. Unele panouri noi de pe acoperișuri sporesc și mai mult producția prin captarea luminii reflectate de pe acoperiș, precum și a luminii solare directe.

Datorită progreselor în domeniul electronicii, componentele generatoare de energie solară sunt mai subțiri și mai ușoare. Grație inovațiilor, materialele care pot ascunde piese în spatele unor fațade atractive și translucide au devenit

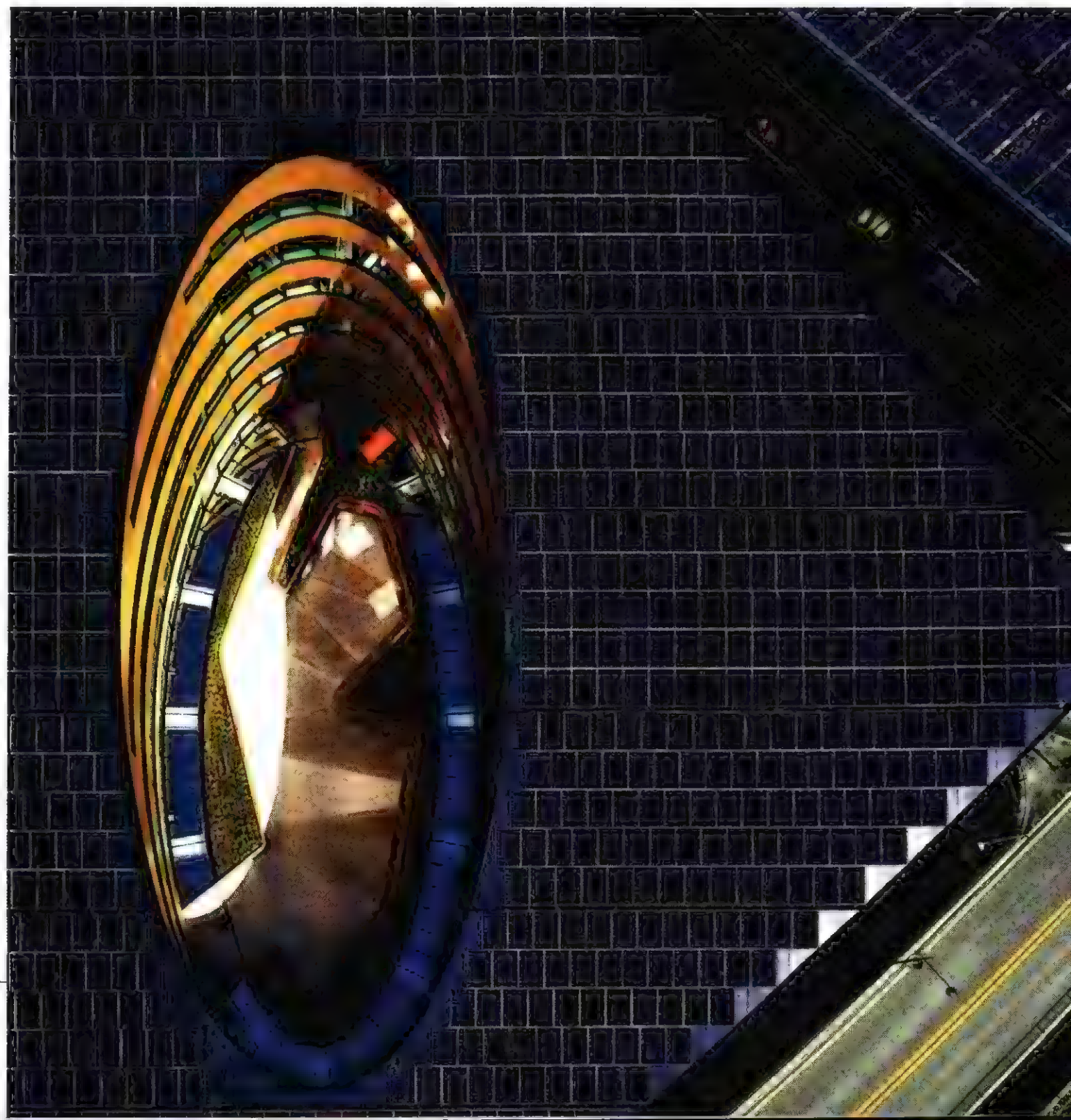

ușor de achiziționat. În plus, toate aceste componente pot fi acum încorporate în panourile care alcătuiesc învelișul exterior al unei clădiri și pot fi montate ulterior în clădirile mai vechi. În orașul german Bochum, o clădire rezidențială cu 12 apartamente care datează din anii 1930 a fost modernizată cu panouri solare care acum asigură consumul de energie electrică de 45 kW/oră pe metru pătrat al clădirii, cu o cantitate suficientă de energie rămasă pentru a fi pompată înapoi în rețeaua locală.

O altă tehnologie de colectare a energiei care se îmbunătățește rapid este reprezentată de pompele de căldură, care utilizează un gaz în circulație care este expandat și comprimat într-un mod care captează căldura din aerul, solul sau apa de afară - chiar dacă este rece - și o eliberează în interior (inversând procesul, se obține aer rece în timpul verii). Pompele de căldură au fost mult timp inutile în regiunile mai reci, dar cele mai bune pompe de astăzi se bazează pe noi tipuri de gaze și compresoare mai puternice pentru a funcționa la temperaturi sub zero grade Celsius. Deoarece funcționează cu energie electrică de la rețea, mai degrabă decât din arderea gazului natural, ele economisesc emisiile și sunt, de obicei, de patru ori mai eficiente decât căldura electrică convențională. Noul centru de calcul și de știință a datelor al Universității din Boston, un turn înalt de 300 de picioare cu o suprafață de 345.000 de metri pătrați, care a fost inaugurat anul trecut, depinde în întregime de pompele de căldură pentru a trece prin iernile adesea brutale ale orașului.

Producerea de energie reprezintă doar jumătate din rețeta pentru ultra-sustenabilitate în clădirile noi sau pentru a aduce niveluri mai ridicate de sustenabilitate în clădirile existente, spune Berg de la ZGF. „Producerea de energie este, de fapt, al doilea pas", spune ea. „Primul pas este reducerea cantității de energie de care are nevoie clădirea". Pentru început, acest lucru înseamnă o izolație de ultimă generație pentru a păstra căldura înăuntru sau afară și un iluminat eficient cu LED-uri - pași care sunt acum regula în clădirile noi și care sunt modernizate în multe dintre cele mai vechi. Alte reduceri sunt realizate cu ajutorul unor caracteristici speciale de proiectare pentru gestionarea luminii solare și a ventilației. De exemplu, aceste caracteristici au fost esențiale pentru atingerea nevoilor reduse de energie ale noii clădiri a sediului central al California Air Resources Board, proiectată de ZGF. Pentru a menține temperaturi interioare confortabile, nuanțele motorizate reglează lumina solară care intră în clădire prin luminatoarele sale gigantice, iar ventilatoarele mută aerul din zonele mai reci în cele mai calde. Pentru a merge și mai departe, notează Berg, unele clădiri sunt acum proiectate pentru a capta vânturile predominante ca sisteme de ventilație naturală.

PRODUCĂTORUL DE ENERGIE Powerhouse Brattørkaia din Trondheim, mai sus. O vedere de ansamblu a panourilor solare de pe acoperișul clădirii, vizavi.

FOTO: SNØHETTA

Construirea mai inteligentă

Inteligența electronică joacă un rol din ce în ce mai mare și în ceea ce privește ultra-sustenabilitatea, atât într-o gamă largă de clădiri noi, cât și în modernizarea clădirilor mai vechi. Adesea, în centrul sistemelor de clădiri inteligente se află senzori care urmăresc unde se află oamenii într-o clădire - și unde nu se află. „Sistemele de încălzire și răcire pot afla că nu este nimeni la etajul patru și pot reduce drastic cantitatea de aer încălzit sau răcit trimis acolo, precum și iluminatul", spune Katie McGinty, director de sustenabilitate la Johnson Controls, care produce sisteme de clădiri inteligente. „Mașinile de astăzi sunt computere pe roți, dar până acum prea puțin din această digitalizare a ajuns în clădiri".

În plus, clădirile inteligente, fie că sunt vechi sau noi, pot monitoriza modificările de preț minut cu minut în rețeaua de energie electrică și pot ajusta momentul încălzirii și răcirii pentru a profita de scăderile și vârfurile de preț. Pe măsură ce tot mai mulți locatari ai clădirilor își conectează vehiculele electrice, notează McGinty, clădirile pot chiar să caute oportunități de a vinde o parte din energia disponibilă în baterii la rețeaua electrică la prețurile de vârf, reîncărcându-le atunci când prețurile scad. Iar dacă există energie solară la fața locului, clădirea o poate folosi și pe aceasta, stocând o parte din electricitatea solară în baterii atunci când este soare și folosind-o sau vânzând-o la rețea atunci când este înnorat sau când prețurile cresc din nou.

Deoarece adăugarea de panouri solare, pompe de căldură și izolație foarte eficiente permite clădirilor noi și modernizate să genereze mai multă energie verde decât consumă, acestea sunt în măsură să furnizeze surplusul altora. Multe dintre ele fac deja acest lucru, vânzând surplusul către rețea, ajutând rețeaua să își atingă propriile obiective în materie de energie regenerabilă. Din ce în ce mai mult, clădirile încheie acorduri care permit o partajare mai directă a energiei verzi cu clădirile și instalațiile învecinate, așa cum a făcut clădirea Powerhouse din Trondheim.

Pe măsură ce prețurile continuă să scadă, se așteaptă ca măsurile de ultra-sustenabilitate să continue să câștige teren în rândul dezvoltatorilor de toate mărimile și bugetele, făcând din clădiri mai mult un activ climatic decât un pasiv. N

➤ **David H. Freedman** *este jurnalist științific independent și autor. Urmăriți-l pe* X @dhfreedman

REPUBLICA MOLDOVA

FUGA DIN „LUMEA RUS

Republica Moldova speră într-un viitor european. Invazia rusă în Ucraina a pus o presiune formidabilă, dar a și deschis o oportunitate istorică. – *Ovidiu Nahoi*

UN OPTIMISM BINE TEMPERAT SE SIMTE ÎN căldura molatecă de toamnă din Chișinău. Pare că ce a fost mai rău a trecut. De la declanșarea invaziei ruse la scară largă împotriva Ucrainei, mica țară de la Prut și Nistru a gestionat o criză a refugiaților ucraineni ce părea a-i depăși micile sale puteri economice și financiare. A trăit cu frica în sân că rușii vor sparge frontul la Odesa și vor face joncțiunea cu Transnistria, urmând apoi să calce totul în picioare până la Prut, dacă nu chiar mai mult, cine știe...

Nu a fost un război în sensul clasic al cuvântului. Ucrainenii au păstrat Odesa și i-au ținut pe ruși departe de Transnistria. Dar a fost un altfel de război, unul hibrid, o combinație de șantaj energetic și dezinformare. Societatea a rezistat însă și guvernul președintei Maia Sandu nu a fost răsturnat. Ce urmează?

La 5 și 19 noiembrie, în Republica Moldova sunt programate alegeri locale. Este doar primul test dintr-o serie de confruntări la urne care vor influența decisiv orientarea geopolitică a Republicii Moldova.

În 2024, vor avea loc alegeri prezidențiale iar, în 2025, sunt programate alegeri parlamentare. Societatea moldovenească este încă divizată în ce privește opțiunile est-vest, deși războiul de agresiune declanșat de Rusia a avut ca efect inclusiv o înclinare a balanței către opțiunea pro-europeană.

În 2022, Republica Moldova a primit statutul de țară candidată la aderare și speră ca în cursul acestui an să primească din partea Uniunii Europene unda verde pentru începerea negocierilor. Chișinăul s-a înhămat la un plan ambițios de reforme și a înregistrat câteva succese, în pofida unui război hibrid declanșat de Rusia. Totuși, mai sunt lucruri importante de făcut, mai ales în ce privește independența justiției și dezoligarhizarea.

Sondajele de opinie arată însă un anumit echilibru între exponenții politici ai celor două orientări – pe de o parte Partidul Acțiune și Solidaritate, al Maiei Sandu, de cealaltă, alianța comuniștilor și socialiștilor respectiv partidul fondat de oligarhul fugar Ilan Șor, ambele sponsorizate de Kremlin.

Perspectivele „partidei pro-europene"

Mihai Mogîldea, directorul adjunct al Institutului pentru Politici și Reforme Europene de la Chișinău, aduce câteva nuanțe legate de sprijinul societății moldovenești pentru opțiunea europeană.

El spune că societatea este, de fapt, în mare parte susținătoare a direcției pro-europene. Sondajele arată, e adevărat, o susținere de 55-60%, dar aici nu sunt incluși și cetățenii din afara țării. Și sunt mulți, aproximativ 12-15% dintre votanți vin din diaspora, iar orientarea lor este pronunțat pro-europeană. Asta înseamnă că susținerea pentru aderarea la UE poate merge către 70%.

Ce înseamnă aceasta? Că „partida pro-europeană" ar trebui să obțină victorii la alegerile prezidențiale și parlamentare, este de părere expertul.

Însă el atrage atenția că marea provocare a partidelor pro-europene este de a menține încrederea electoratului pe parcursul anilor. Pentru că încrederea a oscilat atunci când partidele pro-europene au dezamăgit.

De exemplu, victoria lui Igor Dodon din 2016 a fost cauzată de această problemă de încredere în partidele pro-europene, după o perioadă agitată, marcată de furtul miliardului de dolari din băncile moldovenești (și trecerea pagubelor la datoria publică) și de inculparea în acest dosar inclusiv a premierului reformist Vlad Filat.

FOTO: SHUTTERSTOCK

CETĂȚENIA ROMÂNĂ rămâne la mare preț în Republica Moldova fiindcă oferă acces deplin pe piața muncii din UE. Companiile care îi ajută pe moldoveni la întocmirea actelor își fac reclamă și în audiovizual

La 5 și 19 n
REPUBLICA
sunt progra
alegeri loca

oiembrie, în
MOLDOVA
mate
e

„Rata de participare va conta foarte mult. Dacă ies la vot peste 50% dintre alegători, șansele pentru o guvernare pro-europeană cresc foarte mult. La un nivel de 45% sau mai puțin, competiția va fi foarte strânsă ba chiar vor fi avantajate partidele pro-ruse. Contează foarte mult motivarea diasporei să iasă la vot. Și să fie menținută agenda europeană", spune Mogîldea.

O altă problemă este creșterea pensiilor și salariilor, spune interlocutorul nostru.

„Anul acesta a fost asigurată o creștere a salariilor pentru înalții funcționari, miniștri, secretari de stat - chiar de două-trei ori. Acum, așteptările medicilor, polițiștilor, profesorilor, asistenților sociali au crescut brusc peste noapte. Este o reacție logică. Dar bugetul nu poate oferi creșteri mari pentru toți. S-ar putea acumula o nemulțumire care ar putea fi exploatată de opoziție, pot apărea proteste, precum cele din România din perioada mai-iunie. Apropierea alegerilor poate sensibiliza și amplifica nemulțumiri în rândul sindicatelor. Este și o fereastră de oportunitate", spune Mogîldea.

Chișinăul așteaptă unda verde pentru deschiderea negocierilor de aderare la Uniunea Europeană.

„Dacă asta se va întâmpla în viitorul imediat, va putea crește cu 5-10% susținerea pentru Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS), al Maiei Sandu. Ca și în 2014, când partidele pro-europene au reușit până la urmă victoria, la distanță mică, a fost pentru că au semnat acordul de asociere și a venit regimul liberalizat de vize, deci ar putea spune da, avem probleme, am făcut greșeli dar iată că am realizat ceva pe linia integrării europene. Deci va conta pentru o parte a electoratului, mai ales pentru cel urban, pro-european. Și pentru diaspora va conta", consideră expertul.

Pe cine mizează Kremlinul

Odată cu preluarea guvernării, în 2021, majoritatea asigurată de PAS a dus o luptă de uzură contra oligarhilor care au luat sub control hălci întregi din economie, sistemul financiar sau mass-media. Au fost deschise acțiuni în justiție contra celor acuzați de furtul miliardului de dolari din bănci – o operațiune desfășurată în perioada 2012-2014, prin care aproape

un miliard de dolari (circa 12% din PIB-ul țării) au fost transferați din conturile a trei bănci în conturi private. Se bănuiește că o parte din bani au fost folosiți pentru a finanța forțe politice și companii media, în sprijinul Rusiei.

Vladimir Plahotniuc, considerat în ultimii ani drept cel mai puternic om din Republica Moldova, Viaceslav Platon și Ilan Șor (primar al orașului Orhei și fondator al partidului pro-rus ce-i poartă numele) au părăsit Republica Moldova și s-au refugiat în afara țării. Despre Plahotniuc se crede că s-ar afla în Ciprul de Nord. Platon se află în Marea Britanie iar Șor în Israel.

Ei continuă însă să fie activi în republica Moldova, ne spune Mihai Mogîldea. „Șor are un imperiu media la Chișinău, preluat în mare parte de la Plahotniuc, chiar a preluat sediile televiziunilor acestuia. Asta spune mult despre planurile sale în Moldova".

Partidul fondat de el a fost scos în afara legii și membrii săi au migrat către o nouă formațiune, denumită „Renașterea". Există acum o controversă de ordin legal și constituțional în legătură cu posibilitatea activiștilor și membrilor partidului scos în afara legii de a candida în viitoarele alegeri.

Șor a devenit principalul partener al Rusiei în Republica Moldova, care mizează pe el în detrimentul fostului președinte Igor Dodon. Șor duce o politică mai sofisticată în comparație cu cea a lui Dodon. Fără a se declara fățiș de partea Rusiei, Șor mizează pe „identitatea moldovenească" și militează pentru izolarea țării de Uniunea Europeană, explică Romeo Ciomîrtan, realizator al rubricilor „Vocea Diasporei" și „Fake News" de la postul de radio „Vocea Basarabiei".

În Orhei, oraș în care a fost ales primar și de unde a pornit ascensiunea sa politică, Ilan Șor a inaugurat acum câțiva ani un imens parc de distracții – mai precis spus o scenă de mari dimensiuni înconjurată de uriașe tobogane gonflabile și alte „tiribombe" – numit Orheiland. Distracțiile ca distracțiile, dar scena este importantă, pentru că aici au evoluat de-a lungul anilor, în spectacole gratuite, cele mai mari vedete ale muzicii de la Chișinău dar și numeroși artiști din România.

După cum spune Romeo Ciomîrtan, strategia lui Șor constă în politica la „firul ierbii", atacând problemele de zi cu zi ale oamenilor. El a pus la punct o rețea de magazine mobile cu prețuri subvenționate, foarte popular la sate și în orașele mici, acolo unde veniturile oamenilor sunt reduse. Pentru jurnalistul de la Vocea Basarabiei, acesta este semnul cel mai clar al corupției politice – un fenomen care nu se poate manifesta în

1

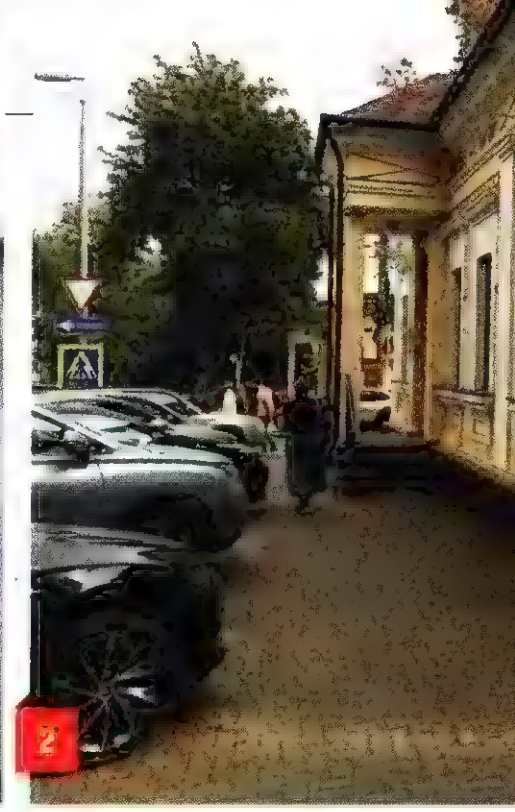
2

FOTO: OVIDIU NAHOI
4

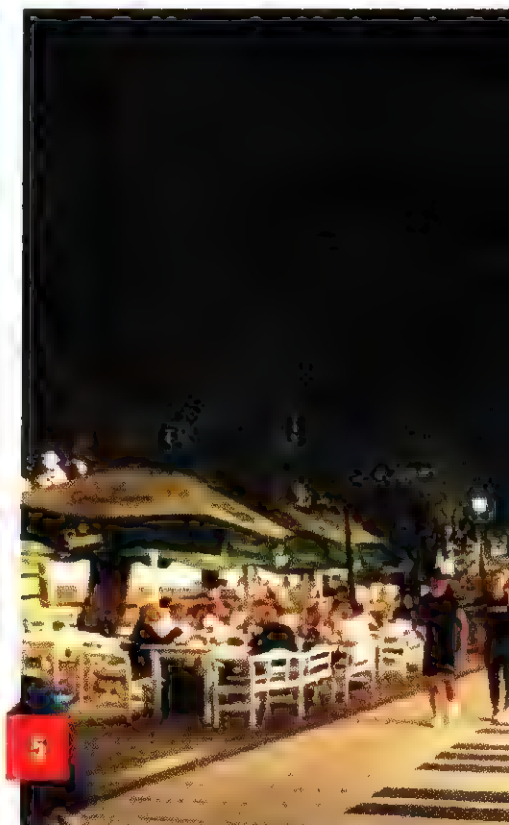
5

afara părții corupte – acea parte de electorat care este gata să primească avantajele din partea oligarhului.

Șantaj energetic și război hibrid

Iarna trecută a fost foarte dificilă pentru Republica Moldova. Rusia, prin intermediul aliaților săi din stânga Nistrului, a blocat aprovizionarea țării cu resurse energetice. Prețul energiei a crescut de peste cinci ori în decursul unei singure luni și a atins cote imposibil de suportat pentru cetățenii cu venituri mici și medii. Și aceasta, în situația în care inflația deja eroda simțitor veniturile reale ale cetățenilor.

Toate acestea, pe fondul unei propagande asurzitoare, cu scopul de a genera o mișcare de stradă atât de amplă încât să poată răsturna puterea legitimă și să deschidă calea pentru instalarea la Chișinău a unei guvernări supuse Kremlinului. Ar fi fost o lovitură grozavă pentru Rusia, aflată într-o situație complicată pe front, după o serie de contraatacuri ucrainene de succes, în toamna anului 2022.

Manevra Kremlinului nu a reușit. În parte, aceasta se datorează rezistenței guvernului și a președintei

1. „Nu vorbi!" Relicvă a propagand
2. Case tipice pentru Chișinăul an
Unele sunt renovate, altele sufer
3. Țara se modernizează cu ochii
4. Palatul Republicii (1984), o clă
emblematică a Chișinăului
5. Viața de noapte pulsează în cap
vinurile sunt excelente, bucătarii
6. Grădina Publică „Ștefan cel Mar
cel mai vechi parc al orașului

Moldova A
SALVATĂ d
financiară

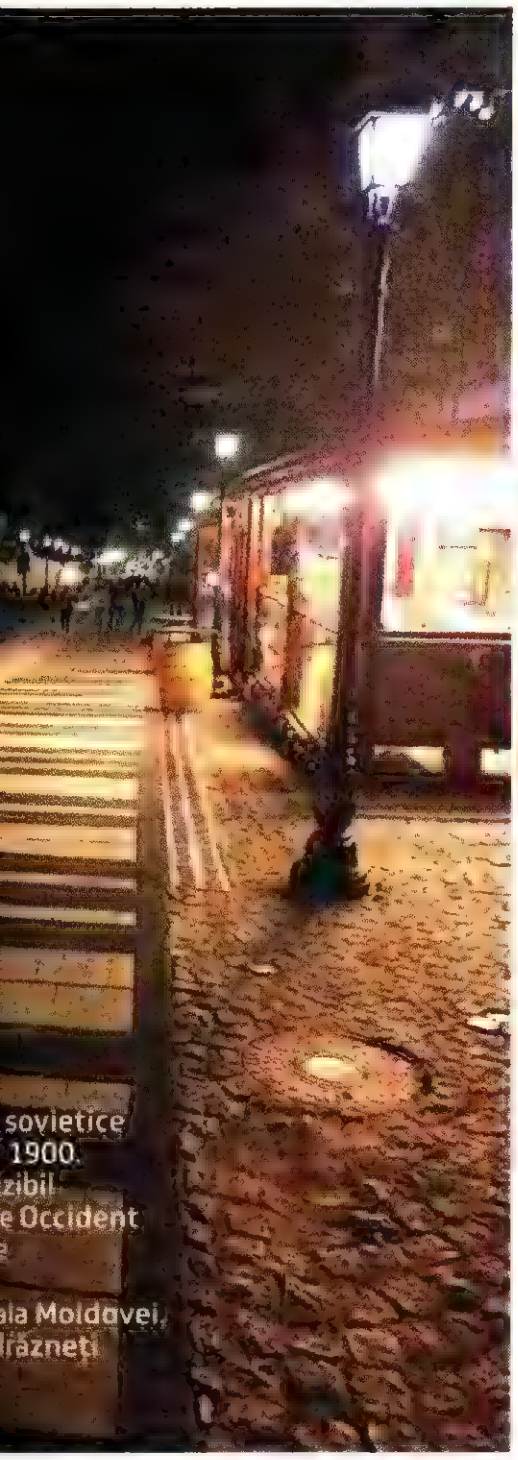

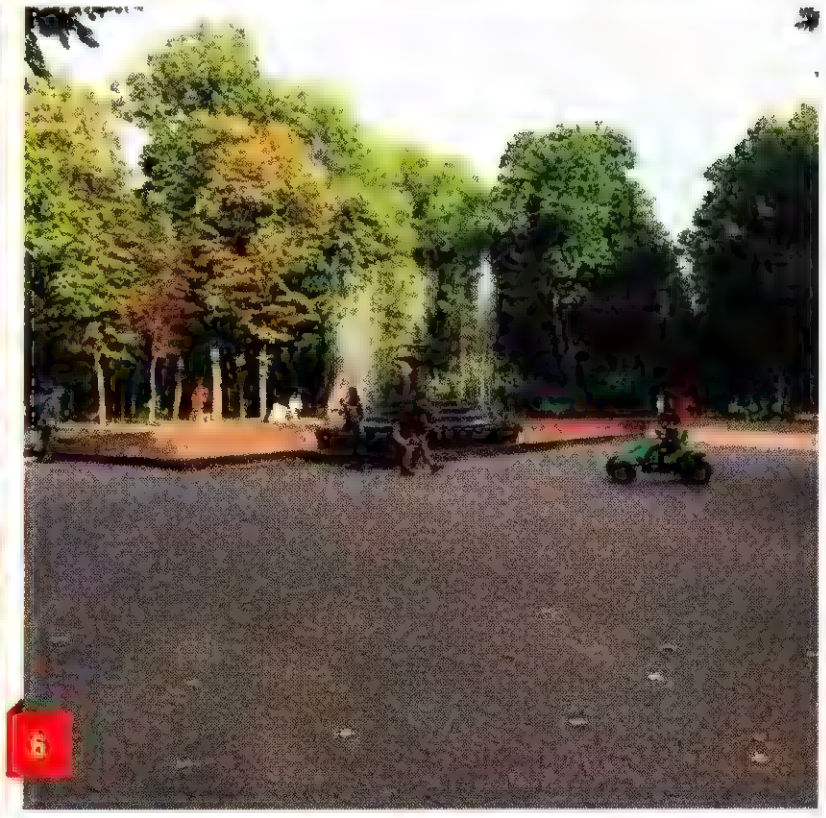

Maia Sandu și rezilienței societății moldovenești. Dar, în mod esențial, Republica Moldova a rezistat grație sprijinului financiar al Uniunii Europene și în particular al României.

Și nu trebuie să uităm că, exact în acea perioadă extrem de complicată, televiziunea bucureșteană România TV oferea spațiu Marinei Tauber, lidera partidului fondat de Ilan Șor, între timp scos în afara legii. Iar partidul declarat unionist AUR cerea, în mod foarte vocal, oprirea ajutorului acordat Republicii Moldova. Din fericire, ajutorul nu a fost oprit și încercarea Kremlinului de a-și instala un guvern-marionetă la Chișinău a eșuat. Dar ce se va întâmpla în iarna care vine?

Expertul în energie Sergiu Tofilat este cât se poate de sigur: de fapt, țara se află într-un război hibrid încă de la declararea independenței. Rusia a exploatat vulnerabilitățile energetice ale Republicii Moldova pentru a o menține în sfera sa de influență.

Rețelele energetice și capacitățile de generare a energiei sunt plasate în cea mai mare parte pe malul stâng al Nistrului. După colonizarea Basarabiei de către Imperiul Rus, după 1812, mai multă populație vorbitoare de rusă era în stânga Nistrului. Atât în perioada imperială cât și în cea sovietică, acolo au fost localizate principalele structuri industriale, pentru a face Chișinăul dependent de Tiraspol, respectiv de Moscova.

În iarna trecută, pentru un consumator obișnuit, factura la gaz a crescut de 5-6 ori.

Dar acum situația s-a mai schimbat, spune expertul în energie.

„Republica Moldova poate acum cumpăra gaz din surse alternative pentru a evita să finanțeze războiul prin intermediul Gazprom. Putin a șantajat și UE, a limitat livrările de gaz, a creat un deficit enorm și prețurile au explodat de peste 10 ori. Iar în Republica Moldova veniturile sunt incomparabil mai mici. Oficial, salariul mediu brut este de circa 550 de euro. Iar când îți vine o factură de 250-300 de euro, nu mai ai ce pune pe masă. Ne-a salvat asistența financiară externă pentru a putea oferi compensații pentru consumatori. Acum e mai bine. Din punctul de vedere al infrastructurii, avem posibilitatea să cumpărăm gaz de la furnizori alternativi. Pe partea de electricitate mai este de lucru, practic toate liniile de înaltă tensiune trec pe la Tiraspol. Linia care va uni direct Moldova cu România, ocolind Transnistria, este încă în construcție. Va fi gata în 2025. Dar prețurile la gaz pe bursă au coborât, și va fi mai ușor", spune Sergiu Tofilat.

El precizează că tentativele de manipulare și destabilizare nu sunt specifice doar Republicii Moldova. Încă începând cu 2021, strategia Kremlinului a fost să creeze un deficit de gaz prin limitarea volumelor, pentru a conduce la majorarea prețurilor și a face ca oamenii să fie nemulțumiți de guvernări. Scopul lui Putin era ca oamenii să iasă în stradă, să dea jos guvernele și să-și poată propulsa marionetele sale pe mesaje populiste.

„Când oamenii primesc facturile la gaz, ei trebuie să-și verse nemulțumirea pe tovarășul Putin. Și asta se face doar prin comunicare", conchide expertul.

Societatea moldovenească încearcă aproape cu disperare să scape din „lumea rusă" și să adere la Europa. Dar obstacolele rămân mari, și nu numai în regiune. Întrebarea este în ce măsură Europa însăși este dispusă să se extindă cu o viteză rezonabilă.

Decizia politică a extinderii pare a fi luată, dar liderii europeni ezită să avanseze un termen clar. În plus, avansul extremei drepte în multe state membre ar putea îngreuna și mai mult procesul extinderii. Moldova, însă, speră și luptă pentru speranța sa.

FOST e asistența externă

Când dezinformarea vine din România...

DEZINFORMAREA RUSEASCĂ A JUCAT întotdeauna un rol major în formarea opiniilor din cadrul societății moldovenești. De la declanșarea invaziei rusești, în februarie 2022, guvernul de la Chișinău a luptat cu mai multă hotărâre împotriva dezinformării. Un gest semnificativ l-a constituit închiderea rețelei rusești Sputnik pe teritoriul republicii.
Petru Macovei este directorul Asociației Presei Independente din Republica Moldova și promotor al campaniei anti-dezinformare „Stop Fals". Este și singura persoană din Republica Moldova, neafiliată instituțiilor guvernamentale, care a fost supusă până acum sancțiunilor rusești. Ceea ce arată, în cele din urmă, importanța pe care Kremlinul o acordă dezinformării în această țară.
Dar și Chișinăul a reacționat prin înființarea Centrului de Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării și există un memorandum de înțelegere cu departamentul de Stat al SUA.
Dar și dezinformarea devine mai sofisticată. Lupta este permanentă, iar Petru Macovei descrie cele mai noi metode de dezinformare.
„În special sunt create diverse conturi pe Telegram și TikTok, care la început au un număr mic de urmăritori dar care, prin diferite politici de marketing bine puse la punct, se extind tot mai mult.
Mesajele acestora nu sunt transmise de politicieni de prim rang, nu Dodon, nu Șor, nu alți deputați. Sunt aparent persoane simple care transmit mesaje în limbaj accesibil și care sunt ulterior foarte activ promovate și distribuite pentru a capta cât mai multă audiență. Mesajele sunt lipsite de orice bază factuală, sunt hilare. Dar asta nu funcționează întotdeauna pentru omul simplu.
De exemplu, dezinformarea că SUA au furnizat Republicii Moldova, în calitate de ajutor, sicrie și pungi negre pentru cadavre. Această dezinformare a fost transmisă inițial de o persoană puțin cunoscută și preluată de foarte mulți oameni. Aceștia, chiar dacă își dădeau seama că nu poate fi adevărat, vedeau în asta o confirmare a ideii că SUA luptă împotriva Rusiei, pe teritoriul Ucrainei, până la ultimul ucrainean, așa cum le place propagandiștilor să spună".
Iar dacă, până acum, Republica Moldova era un adevărat laborator al dezinformării rusești – cel puțin cât Sputnik acționa pe teritoriul său – acum România este cea care îngrijorează.
Petru Macovei se arată contrariat de cât de mult teren câștigă persoanele care transmit narațiuni pro-ruse.
„Și mă refer la liderii Partidului AUR dar și la alții. Noi cu regularitate publicăm pe Platforma Stop Fals dezmințirea unor dezinformări care vin din România și care trec Prutul foarte repede.
Dacă azi are loc la București un protest în care anti-vaccioniștii afirmă că prin strategia națională de vaccinare vor fi obligați copiii să se vaccineze în școală, atunci mâine aceeași narațiune este promovată în Republica Moldova, de Iurie Roșca și oamenii lui de aici. Aceleași narațiuni, ușor modificate, se întâlnesc și în Ucraina, și în Republica Moldova, și în România".
Principalele dezinformări legate de război susțin că președinta Maia Sandu ar vrea să implice Republica Moldova în războiul împotriva Rusiei, de partea Ucrainei. Iar aici, și voci din România au contribuit la promovarea falsurilor, în contextul exercițiilor NATO care au loc atât pe teritoriul Republicii Moldova cât și pe teritoriul României.
„De exemplu, a fost lansată ideea că NATO se pregătește să intre în Republica Moldova sau că Moldova se înarmează. Dacă armata noastră devine mai puternică ar trebui să ne bucurăm, dar există o parte importantă a populației, alimentată de propaganda pro-rusă, care consideră că orice încercare de a consolida capacitatea de apărare a armatei naționale înseamnă neapărat perspectiva de a intra în război împotriva Rusiei.
Iar senatoarea Diana Șoșoacă nu a făcut altceva decât să amplifice panica aici, în Republica Moldova, printr-o declarație la un post de televiziune că după Paști începe războiul iar armata NATO deja a intrat în Republica Moldova prin autonomia găgăuză", spune Petru Macovei.

MUZEUL DE ETNOGRAFIE ȘI ISTORIE NATURALĂ, una dintre cele mai frumoase clădiri de secol al XIX-lea din Chișinău.

În medalion, statuia lui Ștefan Cel Mare, simbol al Unirii din 1918, veghează în Piața Marii Adunări Naționale.

Dezinformări **DIANEI ȘOȘOACĂ** au creat panică în Moldova

FOTO: OVIDIU NAHOI

Transnistria, o piatră de piciorul Moldovei

EXISTĂ O PIATRĂ LEGATĂ DE PICIORUL MOLDOVEI în încercarea sa, adesea temerară, de a scăpa de „lumea rusă" și a se integra în Europa.

Și aceasta este Transnistria.

Într-un recent interviu pentru *Politico*, ministrul moldovean al Afacerilor Externe și Integrării Europene, Nicu Popescu, declara că aspirațiile Republicii Moldova la UE nu ar trebui să fie la cheremul Moscovei, care continuă să susțină separatismul. Oficialul moldovean atenționa că separatismul nu ar trebui să fie o piedică în calea aderării – cu alte cuvinte, teritoriul dintre Prut și Nistru, controlat de Chișinău, ar putea să adere lăsând în urmă teritoriul separatist.

Declarațiile lui Nicu Popescu veneau la câteva luni după ce, într-o vizită efectuată la Chișinău, șeful diplomației europene, Josep Borrell, afirma că Republica Moldova ar putea urma modelul cipriot de aderare la UE.

La Chișinău, jurnaliștii Irina Tabaranu și Vitalie Guțu, de la publicația online „Zona de Securitate", urmăresc zilnic situația din regiunea transnistreană.

De la declanșarea invaziei ruse și mai ales după insuccesele pe front ale trupelor Kremlinului, situația în Transnistria pare să fi înghețat. „Pur și simplu, timpul s-a oprit în loc", spune Irina Tabaranu. Liderii separatiști așteaptă sfârșitul ostilităților pentru a vedea cu cine să meargă – cu Rusia sau Ucraina.

Între timp, situația economică s-a deteriorat, întrucât separatiștii au pierdut accesul la portul Odesa, singura cale de comerț rămânând cea prin Republica Moldova – ceea ce permite Chișinăului să aibă o imagine mai bună asupra afacerilor celor din stânga Nistrului.

Asta îi face pe liderii separatiști să transmită pe canalele lor media că Republica Moldova a impus o blocadă comercială Transnistriei, ceea ce este fals, spune Vitalie Guțu.

De fapt, blocarea căii de comerț ucrainene asigură guvernului moldovean o pârghie nesperată de control asupra teritoriului separatist, pe care o folosește pentru a-și asigura liniștea, într-o perioadă și așa complicată. Este suficient? Guvernarea de la Chișinău ar putea avea o atitudine mai tranșantă față de regimul autoproclamat de la Tiraspol, în condițiile eșecurilor militare ale Rusiei, cred jurnaliștii de la „Zona de securitate".

Ei spun că nu sunt premise pentru declanșarea unui conflict, cât timp Rusia este departe. În primele săptămâni, odată cu eșecurile Rusiei, liderii separatiști s-au temut pentru viitorul lor dar apoi au revenit la situația dinainte, cât timp Chișinăul nu a acționat decisiv. Ei nu se află nici măcar pe lista de sancțiuni a Chișinăului, spune Irina Tabaranu. N

LIMBAJUL TERMENILOR SPECIALE

PISICILOR

O NOUĂ ȘTIINȚĂ arată că, deși pisicile noastre sunt aparent distante,
ele chiar țin la noi.
Doar că au **PROPRIUL LOR MOD** de a o arăta.
(Și au nevoie de un spațiu al lor)

de

ADAM PIORE

FOTO: SOLSTOCK/GETTY

CA MÂNDRU PROPRIETAR A PATRU pisici de casă - Cookie, Sushi, Crumbles și Stinky – lui Péter Pongrácz îi pot veni un milion de idei de cercetare demne de luat în seamă care ar putea face lumină asupra misterioasei vieți interioare a celei de-a doua cele mai populare specii de animale domestice din lume. Ce sentimente au față de oameni? Ce cred despre noi?

Nu este întotdeauna ușor să găsești studenți-absolvenți cu suficientă răbdare și determinare pentru a răspunde la aceste întrebări. Mai ales atunci când câinii, care ar face practic orice pentru puțină validare umană sau un os mare și suculent, sunt disponibili ca subiecți alternativi de cercetare.

Etologul maghiar a înțeles amploarea acestei provocări atunci când el și colegii săi au adus o pisică în laboratorul lor de la Universitatea Eötvös Loránd din Budapesta, în 2005. La câteva minute de la sosire, pisica a dispărut într-o conductă de aer condiționat de la nivelul podelei și nu a mai vrut să iasă. Echipa și-a petrecut după-amiaza dezasamblând un perete al laboratorului, în timp ce apelurile tot mai disperate ale stăpânului animalului au rămas fără răspuns. A fost nevoie de mai mult de un deceniu pentru ca Pongrácz să găsească un student-absolvent dispus să încerce din nou.

„Mă interesează foarte mult pisicile și, ori de câte ori există posibilitatea de a face cercetări cu pisici, mă ocup de ea", spune Pongrácz. „Am întotdeauna idei bune, bineînțeles, dar aștept mereu studenți care doresc să lucreze cu pisici".

În urmă cu câțiva ani, Pongrácz a făcut primii pași timizi în domeniul cunoscut sub numele de „cunoașterea pisicilor". Pentru a evita problema subiecților de test care dispăreau în conductele de aer din laborator, a decis să meargă acolo unde locuiau pisicile. Le-au pus proprietarilor de pisici o grămadă de întrebări - animalele lor de companie imită zgomotele făcute de alte pisici? Consideră ei că pisicile lor sunt empatice și comunicative? Cât de mult credeau ei că își înțeleg pisicile? Cu rezultatele sondajului în mână, abia apoi Pongrácz a trimis studenții absolvenți să viziteze pisicile și să le observe comportamentul real în propriile lor case.

Cercetarea, publicată în 2018, a scos la iveală noi informații despre capacitatea pisicilor de a se înțelege cu binefăcătorii lor umani. Se pare că pisicile sunt surprinzător de pricepute în a urmări privirea unei persoane și

„Pisicile sunt obsedate de control. Ele vor **SĂ IA DECIZIILE.** Vor să simtă că au capacitatea de a pleca **SAU DE A EVADA** atunci când vor".

în a face deducții despre intențiile acesteia. Iar diferența dintre stilul de viață al pisicilor de interior și cel al pisicilor de exterior are un efect important asupra obiceiurilor lor cognitive: pisicile de interior sunt mult mai interesate să se joace cu mingi și obiecte artificiale decât cele de exterior, care sunt mai perspicace.

Lucrarea este un exemplu al unui val de cercetări care au apărut în ultimii cinci ani în domeniul cogniției pisicilor. Este vorba de un domeniu de studiu al animalelor care a fost neglijat mult timp și care, în ciuda obstacolelor ridicate de comportamentul adesea imperios și mercantil al animalelor pe care își propune să le studieze, ia acum avânt din ce în ce mai mult.

A fost o perioadă lungă de timp. Timp de zeci de ani, pisicile au trecut în plan secundar în fața altor animale-vedete ale gospodăriilor: câinii. Recenta renaștere a cercetărilor asupra pisicilor a fost inspirată, în parte, de primele experimente efectuate pe câini în anii '90 și la începutul anilor '80 de către Pongrácz și colegii săi de la Universitatea Eötvös Loránd. De atunci, în întreaga lume au apărut laboratoare dedicate investigării minții câinilor - măsurându-le capacitatea de a citi și de a evalua emoțiile și semnalele umane și de a înțelege idei abstracte și dinamica socială. Studiile au încercat, de asemenea, să răspundă la alte întrebări esențiale pentru relațiile dintre oameni și câini, cum ar fi dacă ne iubesc cu adevărat.

În cea mai mare parte a acestui timp, proprietarii de pisici nu au avut noroc. Dar, în ultimii ani, o nouă generație promițătoare de iubitori de pisici - mulți dintre ei motivați de o loialitate feroce față de specia de animal de companie aleasă și de convingerea că au fost în mod continuu și nedreptățit denigrați - a început să împrumute paradigme experimentale și să se inspire din lecțiile învățate în domeniul câinilor. În acest proces, ei încep să răspundă la tipurile de întrebări care îi frământă de mult timp pe proprietarii de pisici - răsturnând astfel unele concepțiile greșite care s-au creat de multă vreme.

Departe de a face parte dintr-o specie de mizantropi solitari, multe pisici, știm acum, sunt capabile de grupări sociale complexe și de a dezvolta atașamente profund semnificative față de protectorii lor umani. De asemenea, ele sunt mult mai inteligente decât presupun mulți. Multe dintre ele își pot recunoaște propriile nume, vocile și fețele stăpânilor lor. Ele sunt capabile să înțeleagă semnalele complexe ale oamenilor. Pot învăța reguli și programe, pot înțelege indicii umane rudimentare și pot trage concluzii pe baza unor informații limitate. Mai presus de toate, există tot mai multe dovezi că legătura dintre pisică și om este atât reciprocă, cât și reală și durabilă.

Pisicile, sugerează aceste dovezi, nu ne plac pur și simplu. Ele chiar ne iubesc. Doar că sunt mai subtile decât câinii în modul în care se exprimă.

TE UIȚI LA MINE? Potrivit cercetărilor lui Péter Pongrácz (mai jos), pisicile sunt surprinzător de pricepute să urmărească privirea unei persoane și să facă deducții cu privire la intențiile acesteia. Descoperirile lui Pongrácz ajută la explicarea motivului pentru care pisicile se înțeleg atât de bine cu stăpânii lor umani.

A trecut mult timp

Nu este un mister de ce ne iubim câinii. Ei ne copleșesc cu afecțiune - își telegrafiază încântarea față de existența noastră sărind în brațele noastre, lingându-ne pe față, dând din coadă și, atunci când sunt ignorați, își încrețesc sprâncenele și plâng ca niște copii.

Relația dintre feline și oameni a fost întotdeauna mai nuanțată. Sigur, unele ar putea tolera o scărpinare după urechi sau câteva minute de mângâiere intensă. Dar, adesea, pisicile pot părea imperioase și indiferente la afecțiunea noastră - ca și cum ne-ar deține și ar trebui să ne simțim recunoscători atunci când ne binecuvântează cu atenția lor. În plus, fac pipi pe canapea atunci când plecăm din oraș și se știe că fac eforturi diabolice pentru a ne trezi atunci când le este foame.

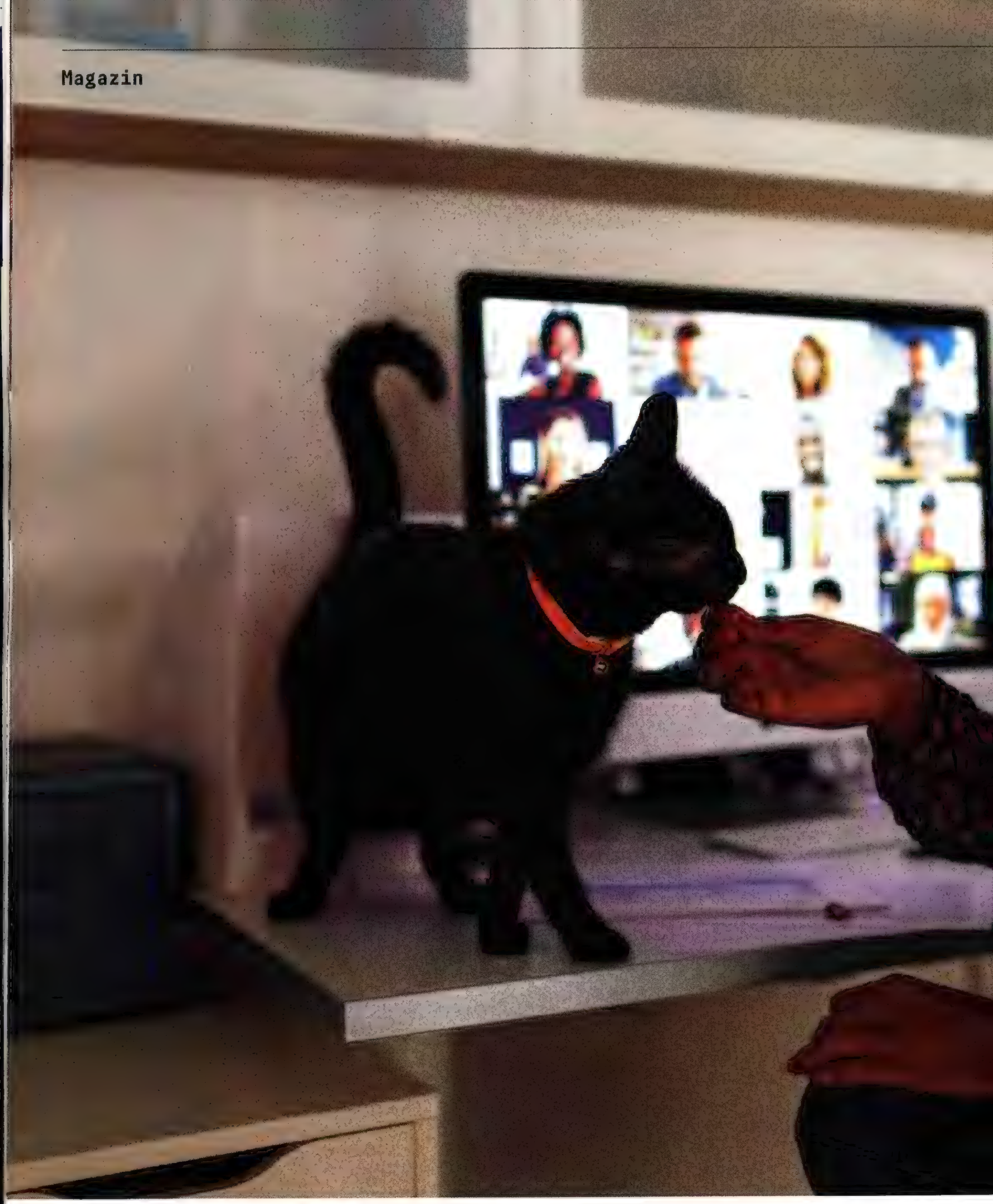

FOTOGRAFIE/GETTY

TOTUL ÎN FAMILIE
La fel ca și câinii, pisicile au avut un succes remarcabil în a pătrunde în sanctuarul intim al vieții domestice umane. În prezent, există aproximativ 220 de milioane de pisici de companie în întreaga lume, dintre care 59 de milioane doar în Statele Unite.

Ați văzut vreodată videoclipul de pe YouTube în care o pisică aruncă un pahar cu apă peste stăpânul său adormit?

Cu toate acestea, pisicile, la fel ca și câinii, au avut un succes remarcabil în a pătrunde în sanctuarul interior al vieții domestice umane și în a se insinua în familiile noastre. Este vorba despre o abilitate mai mult decât demnă de o explorare științifică extinsă. Americanii au cheltuit 136,8 miliarde de dolari pentru animalele lor de companie în 2022, iar o mare parte din această sumă a fost cheltuită pentru pisici. În prezent, există aproximativ 220 de milioane de pisici de companie în întreaga lume. dintre care aproximativ 58,8 milioane locuiesc în Statele Unite. (Există aproximativ 471 de milioane de câini).

Dovezile carismei lor sunt la fel de vechi ca și istoria umană înregistrată. În urmă cu aproximativ 20 de ani, arheologii au descoperit un sit funerar vechi de 9.500 de ani pe insula Cipru, care conținea rămășițele unui adult uman îngropat împreună cu o pisică de 8 luni, probabil adusă pe insulă cu barca (pisicile nu sunt native pe insulă). Egiptenii antici venerau zeițe cu trăsături atât umane, cât și feline. Zeci de pisici mumificate și mici sculpturi de pisici au fost descoperite în sanctuarul dedicat zeiței feline Bastet, fiica zeului Soare, în orașul Bubastis, din Delta Nilului. Coloanele antice erau decorate cu pisici. Egiptenii considerau pisicile ca fiind ființe magice.

Istoria co-existenței dintre pisici și oameni datează de cel puțin 12.000 de ani, spune Leslie A. Lyons, genetician la Colegiul de Medicină Veterinară al Universității din Missouri, a cărui analiză genetică a fost publicată în revista științifică *Nature* în noiembrie 2022. Când ghețarii s-au retras în urmă cu mai bine de 10.000 de ani, oamenii au început să se ocupe de agricultură în „semiluna" fertilă dintre râurile Tigru și Eufrat și să prefere un stil de viață mai sedentar. Depozitele de cereale și gunoi au atras șoarecii, iar șoarecii au atras pisicile, care s-au înregimentat păstrând depozitele de alimente curate și ținând la distanță rozătoarele purtătoare de boli.

Acest proces ajută la explicarea motivului pentru care pisicile au dezvoltat un tip diferit de relație cu stăpânii lor umani, spre deosebire de câini. Primii câini de companie trebuiau să cerșească pentru resturile de mâncare, fapt pentru care capacitatea de a trage de inima oamenilor a devenit un avantaj evolutiv. Vânătorii-culegători au început să-i selecteze pentru a îndeplini alte sarcini, modelându-le și mai mult genele de-a lungul mileniilor.

Pisicile timpurii, în schimb, au prosperat stând deoparte, astfel încât oamenii să le tolereze prezența, iar apoi vânându-și propria hrană la periferie. Pentru a face acest lucru, ele au trebuit probabil să depășească un bagaj evo-

lutiv pe care câinii nu îl aveau. Mult mai mici și adesea mai solitare, pisicile sunt mult mai jos în lanțul trofic decât câinii, fiind astfel vulnerabile în fața pumelor, lupilor, coioților, vulturilor, bufnițelor, ratonilor, câinilor, vidrelor și altor prădători. Ca urmare, pisicile au evoluat pentru a fi mult mai sperioase decât câinii. Ele sunt mai curioase, mai precaute și mai predispuse să fugă și să se ascundă în fața unor circumstanțe ambigue. Asta explică și motivul pentru care acea pisică de companie a intrat cu viteză în gurile de aer condiționat din laboratorul lui Pongrácz și a refuzat să iasă. Această timiditate înnăscută ar putea fi depășită prin reproducerea selectivă. Dar, în timp ce oamenii cresc câini pentru a obține trăsăturile dorite încă din epoca de piatră, astfel de eforturi sunt mult mai recente în cazul pisicilor. Și, chiar și astăzi, mulți le consideră doar „semi-domestice".

Acest lucru explică modul în care pisicile au reușit să stea departe de probleme în casele oamenilor. Dar, totuși, ce anume le-a făcut să fie animale de companie atât de reușite?

Vorbe de copii

Jonathan Losos, biolog evoluționist la Universitatea Washington din St. Louis și autorul cărții *The Cat's Meow: How Cats Evolved from the Savanna to Your Sofa* (Cum au evoluat pisicile de la viața în savană, la cea de pe canapeaua ta), atribuie o parte din succesul acestor feline tocmai abilității lor, ca și în cazul câinilor, de a ne „pirata" instinctele parentale înnăscute.

El amintește un studiu realizat în 2009 de cercetătorii britanici, care au înregistrat torsul a 10 pisici în contexte diferite și apoi l-au redat pentru 50 de persoane. Acestea au reușit să distingă zgomotele menite să solicite hrană de cele din alte contexte. Acțiunea de a „toarce" a pisicilor studiate a atins un vârf de frecvență în intervalele cuprinse între 220 și 520 hertzi, similare cu cele în care plânge un copil.

„Oamenii sunt reglați în mod natural să răspundă la acțiunile bebelușilor. Astfel, plânsul acestora care ne atrage atenția este codificat în genele noastre. Și asta din motive evidente", spune Losos. Alte cercetări au arătat că pisicile miaună diferit față de strămoșii lor sălbatici.

Pongrácz consideră că sugestia este plauzibilă (deși crede că este nevoie de mai multe cercetări în acest domeniu). Pisicile au o față plată, cu un nas scurt și ochi mari, orientați în față, ceea ce le dă un aspect asemănător cu cel al unui bebeluș. (În schimb, majoritatea animalelor de fermă au ochii în părțile laterale ale feței.) Greutatea medie a unei pisici de casă adulte este de 4-5 kg. Greutatea medie a unui nou-născut este de 3,4 kg.

FOTO DE SUS: RICHARD NEWSTEAD/GETTY; ANDREAS VON EINSIEDEL/GETTY; CAVAN IMAGES/VIDEOGRAPH/GETTY

INFLUENȚE LINIȘTITOARE

Pisicile care au reușit să stabilească o relație cu un stăpân uman, la fel ca și bebelușii, sunt capabile să reducă anxietatea și stresul pur și simplu uitându-se la îngrijitorul lor principal.

Iubitorii de pisici, bineînțeles, susțin că este mai mult decât atât. Pisicile știu să ne câștige afecțiunea mult mai bine decât le acordăm noi credit, susține Kristyn Vitale, profesor asistent în domeniul sănătății și comportamentului animalelor la Unity College, din Maine. Vitale a fost multă vreme perplexă din cauza celor care urau pisicile și susțineau că prietenii ei felini sunt în mod automat antisociali, imposibil de dresat, încăpățânați și răi. De aceea ea și-a petrecut ultimul deceniu încercând să corecteze percepția greșită conform căreia pisicile sunt antisociale și inferioare câinilor.

„Aceasta nu a fost niciodată experiența mea cu propriile mele pisici", spune ea.

Pe când era o elevă de doar 7 ani în clasa a doua în Kent, Ohio, notează Vitale, își mânca pâinea prăjită în majoritatea dimineților stând pe podeaua bucătăriei alături de o pisică portocalie cu părul scurt pe nume Goldberry, care o urmărea oriunde se ducea. Macy, tigrata ei cu negru și gri, o căuta constant, se freca de ea și cerea adesea să fie mângâiată.

În 2014, Vitale a făcut studii postuniversitare în laboratorul din Oregon State al lui Monique A.R. Udell, un cercetător proeminent în domeniul cogniției canine. Ea și-a propus să infirme ideea că pisicile sunt mai puțin sociabile decât câinii, folosind o abordare simplă: a măsurat cât timp petrec pisicile în imediata apropiere

a stăpânilor lor. „Am găsit rezultate similare cu cele observate la câini, unde există doar o mulțime de variații individuale", spune ea. „Dar, în general, vedem că pisicile au capacitatea de a fi foarte sociabile".

Într-un studiu separat din 2019, ea a arătat că pisicile - la fel ca și câinii - au capacitatea de a forma același tip de legătură de atașament cu stăpânii cum se vede între un părinte și un copil uman. Pentru a măsura intensitatea acestei legături, Vitale și colaboratorii ei au folosit o metodă cunoscută sub numele de „testul bazei sigure". Acesta a presupus plasarea unei pisici într-o cameră nouă, împreună cu proprietarul său, cerându-i acestuia să plece timp de două minute, și apoi observând comportamentul felinei la întoarcere.

La fel ca în cazul câinilor și al bebelușilor, aproape 66% dintre pisici au demonstrat un atașament „sigur",

„O caracteristică elementară atât a pisicilor, cât și a câinilor, este că, fără nicio **PREGĂTIRE FORMALĂ**, sunt foarte repede capabile să **ÎNVEȚE PRINCIPALELE REGULI** ale familiilor umane sau ale grupul în care trăiesc".

explorând inițial camera, în timp ce aruncau priviri intermitente înapoi la proprietar pentru a fi reasigurate. Și, la plecarea stăpânului, pisicile au manifestat suferință, care s-a disipat rapid la întoarcerea acestuia.

Cu alte cuvinte, pisicile care au format un atașament cu un proprietar uman, la fel ca și copiii umani, sunt capabile să reducă anxietatea și stresul pur și simplu uitându-se la îngrijitorul lor principal.

Atașamentele se formează în timpul unei ferestre de dezvoltare cruciale, dar limitate. Pisicile care sunt private de contactul uman în această perioadă cheie de dezvoltare a creierului sunt mult mai rezistente la interacțiunea umană. Într-adevăr, această perioadă este atât de esențială pentru legătura dintre pisică și om, încât este unul dintre puținele domenii în care domesticirea a dus la schimbări genetice de durată, spune Pongrácz. La speciile sălbatice de pisici, această fereastră critică de dezvoltare durează aproximativ două săptămâni. La pisicile domestice, ea rămâne deschisă timp de aproximativ două luni.

Ce înțeleg pisicile

Scopul care i-a condus pe Pongrácz și pe colegii săi de la Universitatea Eötvös Loránd în timpul experimentului ratat cu gurile de aerisire din 2005 a fost acela de a răspunde la o întrebare pe care și-o pun zilnic majoritatea proprietarilor de pisici: Cât de multe lucruri înțeleg animalele lor de companie?

Pentru a afla acest lucru, cercetătorii s-au bazat pe un test bine cunoscut din domeniul psihologiei dezvoltării umane și a primatelor. Testul presupune ca cei care realizează experimentul să ascundă mâncare într-unul dintre mai multe recipiente, apoi să aducă animalul în cameră

și să ghicească în care recipient se află mâncarea. Pentru a-i ajuta, cercetătorii din cameră oferă diverse indicii, privind alternativ, dând din cap sau arătând spre containerul corect. Capacitatea de a finaliza ceea ce ar putea părea o sarcină înșelător de simplă implică ceva profund.

Răspunsul corect la indiciu este legat de capacitatea animalului de a face un set complex de calcule mentale. Practic, acest test sugerează că animalul înțelege că persoana care îi arată cu degetul încearcă să îl ajute. Sugarii umani nu dezvoltă capacitatea de a urma indicația până la cel puțin 4 luni, eventual 9 luni, iar acest lucru reprezintă o etapă importantă în dezvoltarea comunicării umane. Maimuțele și cimpanzeii aproape niciodată nu dezvoltă această capacitate, fără un antrenament intensiv.

Aflarea răspunsurilor a fost dificilă. Chiar și în confortul propriilor case, când Pongrácz a trimis echipe de cercetători la zeci de proprietari de pisici, aceștia s-au confruntat cu o frustrare constantă. În prezența străinilor, unele pisici au înghețat sub scaune, au refuzat să coopereze sau, pur și simplu, și-au pierdut interesul după mai multe încercări. Acest lucru a ajutat la explicarea pauzei lungi care a urmat.

Chiar și așa, rezultatele experimentului au implicat ceva profund. Pisicile au fost capabile să răspundă la fel de eficient la indicii pentru a găsi mâncarea ascunsă, exact ca unii copii și ca singurul alt animal de companie care a avut la fel de mult succes în a supraviețui în casa omului: câinii.

„Câinii sunt mai sociabili, dar pisicile au mai multă INDEPENDENȚĂ și autonomie. Ambele specii și-au însușit însă cu adevărat ABILITATEA DE A TRĂI cu oamenii“.

În 2018, Pongrácz și colegii săi au publicat concluziile acestui experiment și au arătat că 70% dintre pisici au fost, de asemenea, capabile să urmărească privirea umană pentru a găsi mâncarea ascunsă. (Pentru a face acest lucru a fost nevoie de o vizită în casele a 85 de pisici, dintre care 44 au renunțat după ce inițial au refuzat să coopereze sau s-au plictisit în timpul celor 24 de încercări ale experimentului).

„Câinii sunt mai sociabili, iar pisicile au mai multă independență și autonomie“, spune Pongrácz. „Dar, împotriva tuturor acestor șanse, ambele specii și-au însușit cu adevărat abilitatea de a trăi cu oamenii“.

„O trăsătură elementară atât a pisicilor, cât și a câinilor este că, fără nicio pregătire formală, sunt foarte repede capabili să învețe principalele reguli ale familiei sau gru-

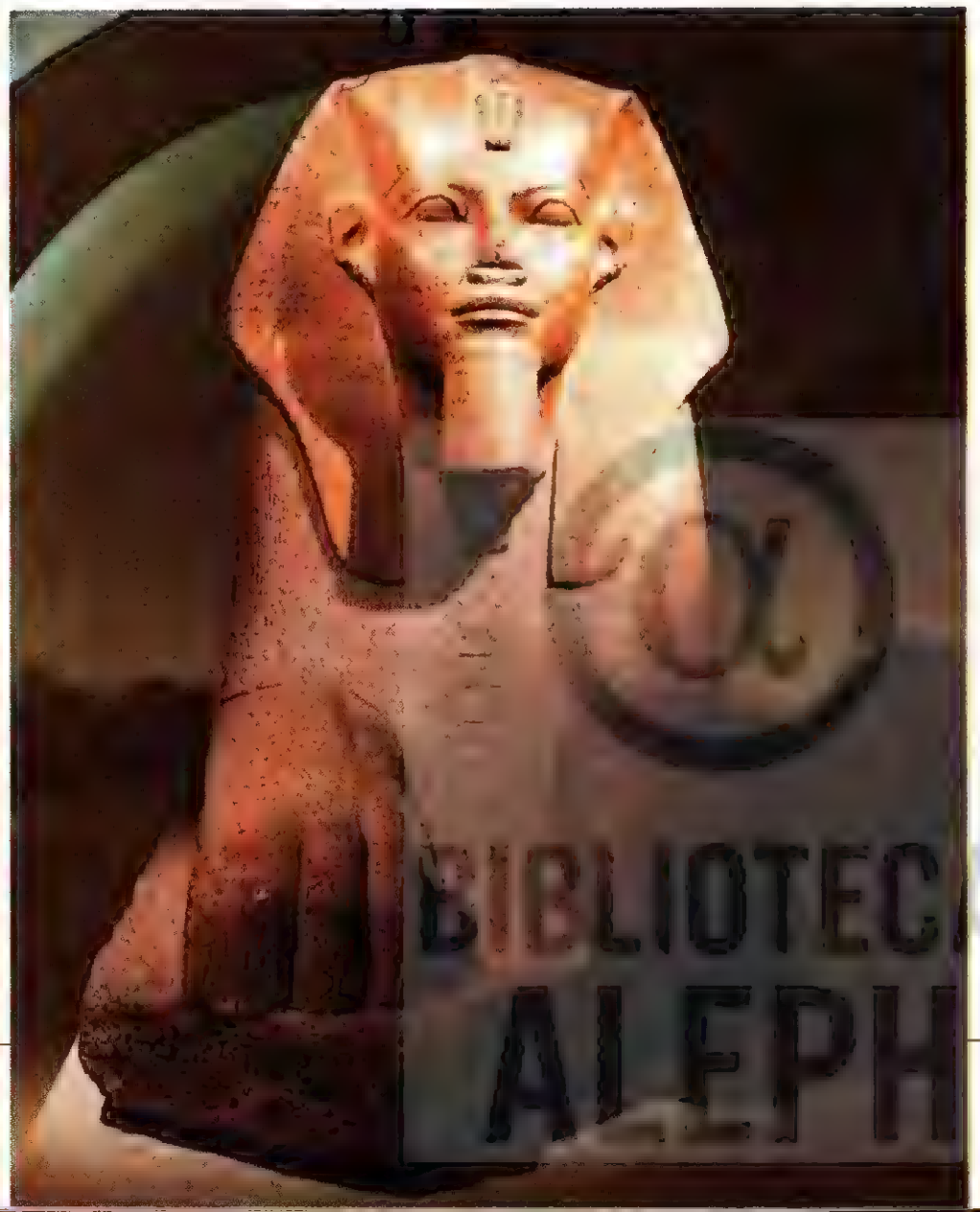

FOTODIN STÂNGA: YUL38885 YUL38885/GETTY; PAWEL LIBERA/GETTY; JONATHAN LOSOS

pului uman în care trăiesc", spune el. „Atunci când trăim împreună, comunicăm în mod constant verbal şi prin gesturi. Iar aceste animale sunt foarte atente la noi".

În ultimii ani, dovezile că pisicile sunt inteligente din punct de vedere social au continuat să se acumuleze. Într-un experiment din 2021, Saho Takagi, acum la Universitatea din Kyoto, a redat înregistrări cu vocea proprietarului şi cu cea a unui străin, apoi a prezentat pisicii o fotografie pe un ecran. Atunci când li s-au prezentat perechi incongruente - cum ar fi vocea proprietarului urmată de o fotografie a străinului sau vocea străinului urmată de o fotografie a proprietarului - pisicile s-au uitat mai mult timp la ecran, ceea ce implică faptul că poartă în cap o reprezentare vizuală a proprietarului lor. De asemenea, pisicile au urmărit vocile proprietarilor lor de la difuzoare amplasate în diferite zone ale camerei - arătând că acestea au fost surprinse, printr-o privire în jur sau prin mişcarea urechilor, atunci când vocile se mişcau mai repede decât se aşteptau. Acest lucru sugerează că ascultau cu atenţie şi că au fost capabile să „cartografieze mental" locaţia proprietarului. (Aceste pisici erau, de asemenea, capabile de gelozie, „reacţionând mai intens faţă de pisica cu jucării moi mângâiată anterior de stăpânul lor").

Neînțelegeri

Respingerea poate fi greu de suportat, ceea ce poate explica de ce pisicile pot fi atât de controversate. Adesea, ele răspund la propunerile noastre prietenoase cu apatie, teamă sau agresivitate directă. Într-adevăr, mulţi oameni au fost respinşi de pisici de atât de multe ori încât, pur şi simplu, au renunţat sau au ajuns la concluzia că acestea nu îi plac sau că nu merită deranjul lor. De ce să ne mai deranjăm cu aceste „mingiuţe de blană mercuriene", când câinii stau la dispoziţie şi ne cer cu disperare atenţia?

O parte din motivul pentru care pisicile au o reputaţie proastă, susţin Vitale şi alţi apărători ai pisicilor, ar putea fi o simplă lipsă de comunicare, care poate avea multe cauze diferite. În primul rând, pisicile nu au muşchii faciali pentru a arăta drăguţ, aşa cum fac câinii, şi pentru a-şi semnala entuziasmul pentru atenţia noastră. Prin intermediul a mii de ani de domesticire şi reproducere, câinii au evoluat pentru a avea de două sau trei ori mai mulţi muşchi faciali cu contracţie rapidă decât lupii, pentru a permite o exprimare mai mare, inclusiv un muşchi special deasupra ochilor care le permite să formeze celebrii ochii de „căţeluş". Aceştia din urmă stârnesc deseori din partea oamenilor aceleaşi voci ascuţite şi expresii faciale pe care le rezervă, de obicei, pentru bebeluşi. Pisicile, în schimb, nu pot ridica sprâncenele şi nici să facă feţe triste. Lipsa lor de expresie poate duce la semnale confuze, după cum a constatat un studiu din 2019.

VORBEŞTE-MI DESPRE COPII

Cercetătorii au descoperit că pisicile miaună diferit spre deosebire de strămoşii lor sălbatici. „Oamenii sunt reglaţi în mod natural să răspundă bebeluşilor. De aceea, plânsul acestora ne atrage atenţia, lucru care este codificat în genele noastre, din motive evidente", spune Jonathan Losos (mai sus).

Cercetătorii canadieni de la Universitatea din Guelph au rugat 6.000 de participanţi din 85 de ţări diferite să urmărească clipuri cu pisici şi să evalueze dacă reacţiile de pe feţele pisicilor sunt negative sau pozitive. Doar 13 la sută dintre participanţi au obţinut un scor de 75 la sută sau mai mare. Cel mai mare succes l-au avut medicii veterinari şi alţi experţi în animale care se află mult timp în preajma pisicilor. Vitale, de exemplu, care nu a fost implicată în acest studiu, a făcut testul şi a obţinut un scor perfect.

Semnalele pisicilor sunt subtile cu un motiv. Majoritatea pisicilor din natură sunt animale solitare, spune Jennifer Vonk, de la Universitatea Oakland din Michigan, care studiază modul în care animalele gândesc şi învaţă. (Leii, care trăiesc în turme, sunt o excepţie.) De-a lungul mileniilor, ele au fost supuse unei presiuni evolutive mai mici pentru a dezvolta capacitatea de semnalizare evidentă - spre deosebire de câini, care adesea îşi avertizează colegii de haită de un pericol sau le spun despre o sursă de hrană nou descoperită.

Dar pisicile trimit semnale. Trebuie doar să știi ce să cauți. Oamenii de știință au învățat multe despre semnalele acestor animale din studiile privind interacțiunea socială a pisicilor sălbatice, spune Mikel Delgado, doctor în comportament animal și co-autor al cărții *Think Like a Cat*. Acestea vor folosi o clipire lentă ca semn reciproc de relaxare și prietenie. De asemenea, pisicile care sunt prietenoase una cu cealaltă se ling și se îngrijesc adesea una pe alta și își freacă obrajii și fruntea de ele. Atunci când o pisică de companie își freacă fruntea de brațul unei persoane, aceasta înseamnă, în general, acceptarea în cercul social al pisicii.

Atunci când pisicile își pun coada în sus în timp ce se apropie de o altă pisică, spune el, înseamnă în general: „Vin în pace". Pisicile interpretează adesea contactul vizual direct și privirea fixă ca pe o amenințare, la care răspund prin șuierat, mârâit și prin faptul că își micșorează corpul, îndesându-și urechile pe spate și coada înăuntru.

Deși pisicile par adesea dezinteresate și distante, oamenii de știință au descoperit că, de fapt, ele acordă o atenție deosebită stăpânilor lor. În 2019, Atsuko Saito, biolog la Universitatea Sophia din Tokyo, a pus 78 de pisici să asculte înregistrări cu vocea stăpânilor lor, recitând o varietate de substantive, alte nume de pisici și, în cele din urmă, numele pisicii însăși. Ea a repetat apoi această procedură cu înregistrări de la un străin. Cu siguranță, atunci când au auzit pentru prima dată vocea stăpânului lor, multe dintre pisici și-au mișcat capul, urechile sau coada. Dintre pisicile care au reacționat, majoritatea și-au pierdut interesul atunci când cuvintele au fost repetate. Însă urechile lor s-au ciulit din nou la menționarea numelor lor, ceea ce sugerează că pisicile pot recunoaște vocea stăpânilor lor și unele cuvinte familiare, chiar dacă nu le înțeleg sensul.

Pisicile sunt, de asemenea, atente la intonația vorbirii umane. Când Charlotte de Mouzon și colegii ei de la Universitatea Paris Nanterre au înregistrat oameni care vorbeau cu pisicile lor, a observat că mulți dintre ei le vorbeau pisicilor ca și cum ar fi fost bebeluși. Așa că le-a cerut proprietarilor să vorbească atât cu vocea acută pentru bebeluși, cât și în mod normal, iar apoi au înregistrat străini care făceau același lucru. Reacțiile pisicilor au fost atât de subtile, încât ea nu le-a observat până când nu a studiat caseta video. Atunci când pisicile își auzeau stăpânii vorbind cu o voce ascuțită, acestea reacționau mai mult, mișcându-și urechile și cozile, uitându-se în jur sau înghețând. Vocea străinilor nu a avut un astfel de efect.

PRETENȚIOȘI LA MÂNCARE **Când vine vorba de mâncare, pisicile apreciază o masă bună. Însă doar pentru că le dai de mâncare nu înseamnă că te vor ca prieten. De asemenea, ele tind să fie niște mâncăcioase ocazionale - preferând să își mănânce mâncarea treptat, să o depoziteze și să se întoarcă la ea mai târziu.**

BRAUNS/GETTY; SUDO TAKESHI/GETTY

„Cercetările au arătat că
și durează mai mult atun

Întâlnirea pisicilor la jumătatea drumului

Nu se poate nega faptul că multe pisici pot fi pretențioase. Dar, ca în orice relație semnificativă, am putea rezolva multe probleme dacă ne-am pune în locul prietenilor noștri felini. După cum sugerează noua știință, pisicilor le pasă de noi. Doar că au propriul lor mod de a o arăta.

Uneori au nevoie doar de puțin spațiu. De exemplu, în comparație cu câinii, pisicile preferă, în general, interacțiunile sociale de „intensitate scăzută", dar mai frecvente, în comparație cu sesiunile-maraton de îmbrățișări, spune Delgado. Mulți oameni insistă, de asemenea, să le mângâie în zonele de sub gât pe care felinele le consideră inconfortabile. „Cercetările au arătat că o interacțiune

FOTO N SENSUL ACELOR DE CEASORNIC, DE JOS STÂNGA: OS TARTAROUCHOS/GETTY,

recompense. Asta nu înseamnă că pisicile sunt o cauză pierdută, spune Vitale. În condițiile potrivite, ele pot fi dresate la fel de bine ca și câinii. „Această idee că pisicile nu pot fi dresate este doar un mit", spune ea.

Pentru a dovedi acest lucru, Vitale a plasat 55 de pisici (23 de companie și 22 din adăposturi) în izolare timp de două ore și jumătate, apoi le-a oferit posibilitatea de a alege între mâncare, o jucărie, un miros preferat, cum ar fi un gerbil sau iarba pisicii, și interacțiunea umană, cum ar fi mângâierea, jocul sau discuțiile cu bebelușii. Plasate în mijlocul unei cruci, cu fiecare opțiune la aceeași distanță, disponibilă pentru a fi aleasă, 38 dintre pisici au făcut o alegere.

Nouăsprezece dintre ele, aproximativ 50 la sută, au optat pentru interacțiunea umană în majoritatea timpului. Paisprezece, adică aproximativ 37%, au ales mâncarea, patru au ales jucăriile și una a ales mirosul.

Odată ce și-a dat seama care este recompensa preferată pentru fiecare pisică, a reușit să le antreneze să stea jos, să sară prin cercuri, să aducă o minge - cam tot ceea ce poate face un câine. Ea a publicat studiul în 2017 în revista *Behavioural Processes*.

În 2020, Fumi Higaki, dresoare de câini și proprietară a unui magazin de animale de companie din Ichinomiya, Japonia, a ajuns pe prima pagină a ziarelor din întreaga lume prin faptul că a arătat o pisică de 11 ani, de sex fe-

INTERACȚIUNE între o pisică și un om este mai pozitivă când **LAȘI PISICA SĂ SE APROPIE DE TINE,** în loc să te apropii tu de ea".

între o pisică și un om este mai pozitivă și durează mai mult atunci când lași pisica să se apropie de tine, în loc să te apropii de pisică. Cei mai mulți oameni intră într-o interacțiune cu o pisică gândindu-se: «Iubesc pisicile, prin urmare voi lua pisica în brațe». Pisicile sunt obsedate de control. Ele vor să ia deciziile. Vor să simtă că au capacitatea de a pleca sau de a scăpa atunci când doresc".

Se pare că pisicile au, de asemenea, motivații diferite de cele ale câinilor atunci când vine vorba de mâncare. Sigur, ele apreciază o masă bună, dar doar pentru că le dai de mâncare nu înseamnă că te vor ca prieten. Pisicile au tendința de a fi niște mâncăcioase ocazionale - preferând să își mănânce mâncarea treptat, să o stocheze și să se întoarcă la ea mai târziu, la fel cum ar face cu o bucată de pradă capturată pe câmp. Deoarece nu sunt „motivate de hrană", în general nu pot fi dresate, ca și câinii, cu minin, numită Ebisu (după zeul japonez al prosperității), care putea deschide un sertar de plastic, mușca o sfoară de cauciuc și atingea o cutie cu laba, la comandă.

Astfel de descoperiri sunt entuziasmante pentru oamenii de știință iubitori de pisici precum Pongrácz. În anii următori, el așteaptă cu nerăbdare studii care să compare pisicile domestice cu comportamentul celor mai apropiate rude ale lor nedomesticite, precum și noi experimente care ar putea ajuta la explicarea motivelor pentru care anumite pisici se înțeleg bine între ele în situații de viață în grup, iar altele nu reușesc să se integreze.

Dar acestea sunt doar câteva dintre întrebările care îl interesează. Din fericire, în anii următori, există motive să credem că vor exista o mulțime de studenți-absolvenți, prietenoși cu felinele, care vor dori să-l ajute să răspundă la ele.

MUZICĂ

Noua perspectivă a lui Vagabon

Încorporând muzica electronică și dance-pop-ul în sound-ul său, aclamata cântăreață revine cu cea mai optimistă lucrare a sa, *Sorry I Haven't Called*

SORRY I HAVEN'T CALLED, noul album al multi-instrumentistei și producătoarei indie Laetitia Tamko, cunoscută sub pseudonimul Vagabon, este o lucrare încrezătoare și veselă; sunetul său elegant și optimist s-ar putea încadra în mod natural în muzica R&B/electronică/dance-pop realizată de artiste contemporane precum Beyoncé. În mod ironic, însă, cel mai recent disc al lui Vagabon s-a născut din suferință, în special din cauza morții în 2021 a lui Eric Littman, colaborator al artistei căruia îi este dedicat.

„Eric mi-a fost un prieten drag. Am făcut împreună «Water Me Down»" [o piesă de pe albumul ei omonim din 2019]", spune Tamko. „Pierderea cuiva atât de prezent în viața mea muzicală a fost un șoc pentru mine și pentru sistemul din jurul meu".

Programat pentru 15 septembrie la Nonesuch Records, „Sorry I Haven't Called" reprezintă progresia muzicală a lui Vagabon de la rock/pop-ul

de **DAVID CHIU**

„Nu mi-am permis luxul de a-mi alege identitatea muzicală înainte de a deveni o artistă publică.“

introspectiv dominat de chitară de pe albumul ei de debut din 2017, *Infinite Worlds*. Primul ei album nou din ultimii patru ani, *Sorry I Haven't Called* este un disc dansabil și electronic, în timp ce versurile sale sunt conversaționale („Lexicon“, „You Know How“, „Made Out With Your Best Friend“), deși există și câteva momente de reflecție („Passing Me By“, „Autobahn“).

Tamko spune: „Am vrut să mă bazez pe unele teme cu care am cochetat, cum ar fi producția mea inspirată de muzica house de pe [albumul Vagabon] «Water Me Down» și să merg un pic mai adânc în dance. Dar nu pe deplin, pentru că narațiunea este încă foarte importantă pentru mine. Îmi place să scriu. Iubesc cuvintele. Îmi place, de asemenea, să pictez o lume în acest fel. Așa că a fost vorba de a combina aceste lumi - această euforie pe care o simți într-un club întunecat în combinație cu o povestire cu adevărat conversațională“.

O parte din schimbarea de direcție vine din mutarea ei în mediul rural german, unde a început să scrie după moartea lui Littman. „Mă ajută să mă aflu în spații liniștite pentru a lucra“, spune ea, „dar și să fiu inspirată și să simt în acest fel vastitatea lumii în care trăiesc. Mi-am amenajat un studio de înregistrare acasă și am făcut din muzică aproape o distragere a atenției. Pentru că nu existau alte distrageri, îmi procesam durerea și o făceam într-un mod care mi se părea suficient de sănătos pentru mine“.

Piesa de deschidere a albumului și single-ul de debut, încântătoarea și romantica „Can I Talk My Sh**“, dă tonul albumului, cu naratorul cântând: „Sincer, sunt gata să plec, când vorbești așa“. Tamko râde când spune: „Asta a fost intenția. Este teza mea, dacă vreți. Este aproape un fel de a spune ascultătorului: Hei, băieți, asta facem. O să fie jucăuș. O să ne distrăm, așa că relaxați-vă, descheiați-vă pantalonii, desfaceți-vă cravata. E în regulă. Nu e mare lucru“.

Tamko își disecă melodiile aproape științific (a studiat ingineria înainte de a face din muzică vocația ei). Să luăm de exemplu „Carpenter“, un cântec cu un aer afro-latino. „Ritmul este una dintre părțile mele preferate din muzică“, spune ea. „Este un element al compoziției mele vocale, de asemenea. Ritmul se află în centrul ei. Așa că am cochetat cu ideea de a face o punte între ultimele două discuri [*Infinite Worlds* și *Vagabon*] și următorul disc la care începusem să lucrez. «Carpenter» s-a simțit ca acea juxtapunere între melodiile spre care obișnuiam să gravitez cu acest ritm pe care nu l-am pus încă în valoare în munca mea“.

„Do Your Worst“ încorporează sunete de junglă în timp ce naratorul se confruntă cu o cunoștință („Mă transformi în cineva care nu-mi place atunci când îmi cânți laudele, apoi încerci să mă alungi“). „Sound design-ul este ceea ce mă face să lucrez asiduu“, spune Tamko. „Dacă m-aș putea specializa în asta... Este ceea ce aș face tot timpul pentru construirea acelei lumi. Asta include ca centrul lumii să fie povestirea, pentru că eu cred că asta ne fac să simțim ritmurile și producțiile, dar cuvintele ne fac să ne întoarcem. Iar și iar și iar. Este unul dintre cântecele de care sunt cel mai mândră“.

Albumul se încheie cu „Anti-F***“, al cărui sound folk-rock amintește de primul ei album. „Este singurul cântec care a venit extrem de repede“, spune Tamko. „Fusesem la o plimbare într-o pădure din Germania, unde locuiam la acea vreme. M-am întors acasă și era o zi întunecată. M-am întors, iar acel cântec a venit, pur și simplu“. Râzând, ea adaugă: „Era cât pe ce să mă gândesc: «Uhh, nu este un cântec folk»“.

Tamko a coprodus albumul împreună cu Rostam Batmanglij, un fost membru al trupei Vampire Weekend și un producător/muzician printre ale cărui creații se numără Haim, Carly Rae Jepsen și Clairo. După ce a înregistrat și a interpretat muzică în mare parte pe cont propriu, ea a văzut în colaborarea cu Batmanglij o modalitate de a-l onora pe Littman.

„Am făcut o versiune a acestui disc în Germania și am venit acasă cu discul, pregătită să îl prezint“, spune ea. „Pot fi destul de ciudată, așa că nu tri-

SCHIMBĂRI Cântăreața și compozitoarea Laetitia Tamko, cunoscută și sub numele de Vagabon (pagina anterioară) și în concert la New York City în 2018, (jos).

FOTO DIN STÂNGA: PHILLIP CHESTER; TAYLOR HILL/GETTY

mit demo-uri. Vreau un fel de spațiu pentru a da substanță ideilor. Iar un an mai târziu, Rostam mi-a scris pe Instagram, iar eu m-am dus la studioul lui și i-am cântat câteva piese. Practic, am venit la el cu discul, iar el mi-a spus: «Te pot ajuta să termini asta». Unul dintre primele lucruri pe care mi le-a spus a fost: «Știu că sunt producător și știu că tu ești producător, dar creațiile sunt un fel - cântecele sunt cele care contează. Tu ai făcut partea cea mai grea». Așa că a devenit treaba noastră să facem un disc coerent. Este frumos să văd cât de mare a devenit lumea mea prin invitarea oamenilor care să onoreze moștenirea lui Eric, dar și impactului pe care l-a avut asupra vieții mele".

Născută în Camerun, relația timpurie a lui Tamko cu muzica s-a format la biserică. Când era adolescentă, ea, împreună cu familia ei, au emigrat în New York City. „M-am regăsit în această scenă underground din New York aproape din întâmplare", își amintește ea. „Nu cunoșteam niciun muzician. Eram la școala de inginerie și nu aveam deloc muzicieni în viața mea. Nu cunoșteam oameni care să facă muzică. Locuiam în cel mai bun oraș din lume. Așa că tot ce trebuia să fac era să mă uit în jur: «O să mă duc în Brooklyn. Cred că acolo sunt artiștii»".

„Am dat din întâmplare peste această comunitate. Le-am zis: «Eu cânt muzică». Și ei au răspuns: «Oh, da? Noi cântăm muzică. Vrei să cânți la un concert?» Și eu le-am zis: «Da». «Ei bine, vineri, în bucătăria noastră». Practic, eram niște copii care învățau cum să facă muzică în dormitoarele noastre. Aproape că îi numesc [pe acei muzicieni] prietenii mei din liceu, pentru că m-am schimbat atât de mult, încât a fost prima dată când mi-am zis: «Oh, vom fi prieteni pe termen lung». Sunt oameni precum Mitski, care mi-a făcut rost de primul meu concert. Toți acești oameni apar în viața mea. A fost un mod de a-mi face prieteni".

DE ASCULTAT

Infinite Worlds, **FATHER/DAUGHTER RECORDS, 2017**

Laetitia Tamko a început să înregistreze sub numele Vagabon în anul 2014. Trei ani mai târziu, ea a lansat *Infinite Worlds*, care a pus-o pe harta muzicală și i-a conferit recunoașterea criticilor. Evidențiat prin piese precum „The Embers", „Minneapolis", „Fear & Force" și „100 Years", *Infinite Worlds* este un album rock/bedroom pop minimalistă, condusă de chitară, care amintește de sunetele contemporanilor ei precum Mitski, Angel Olsen, Japanese Breakfast și Soccer Mommy.

Vagabon, **NONESUCH, 2019**

Cel de-al doilea album al lui Vagabon a minimizat accentul pus pe chitara de la debut și s-a concentrat mai mult pe zona electronică. Tamko a scris materialul în principal pe computerul ei în timp ce se afla pe drum. Vagabon a produs piese notabile precum „Flood", „Water Me Down" și „Every Woman", aceasta din urmă descrisă de Tamko ca un imn feminist pentru ea însăși și pentru persoanele marginalizate din societate.

Vagabon a lansat *Infinite Worlds* în 2017, urmat, doi ani mai târziu, de albumul său omonim. De atunci, Vagabon a primit atenția presei de la *Pitchfork, Rolling Stone, The New York Times* și *The New Yorker*. A cântat la Pitchfork Festival, Newport Folk Festival, Primavera Sound și South by Southwest, și a împărțit scenele cu Angel Olsen, Weyes Blood și Courtney Barnett.

„Cred că nu m-a lovit încă", spune Tamko referindu-se la norocul ei. „Încă nu s-a răsfrânt asupra mea. Mă simt ca și cum aș fi fost departe de noroc pentru o perioadă lungă de timp. Mă simt ca și cum aș fi fost într-un fel de peșteră. Așa că sper să îl simt în curând. Ar fi foarte frumos".

Tamko va pleca în turneul din America și Europa pentru albumul *Sorry I Haven't Called* începând cu luna septembrie. În ceea ce privește următoarea sa direcție muzicală, Tamko spune că, probabil, va rămâne deocamdată cu sunetul noului său album. „Cred că mi-am găsit în sfârșit ceea ce-mi place", spune ea. „A fost derutant pentru mine, ca și pentru toată lumea, ca eu să mă schimb complet cu fiecare album. Nu mi-am permis luxul de a-mi alege identitatea muzicală înainte de a deveni o artistă publică".

„*Infinite Worlds* [conține] primele cântece pe care le-am scris în viața mea.... Așa că, cu albumul *Sorry I Haven't Called,* simt că m-am acomodat. Mă simt foarte bine în legătură cu ceea ce mă face să mă simt bine. Cred că voi rămâne în această zonă pentru o vreme". N

➤ **David Chiu** *este un scriitor independent care se concentrează pe muzică. Urmăriți-l pe* X @newbeats

FOTO DE SUS: FATHER/DAUGHTER RECORDS; NONESUCH

www.eximbank.ro

- PARTENERIAT ȘI COLABORARE
- PROFESIONALISM ȘI RESPONSABILITATE
- FLEXIBILITATE ȘI ADAPTABILITATE
- DEZVOLTARE CONTINUĂ
- SPIRIT DE ECHIPĂ
- RESPECT ȘI INTEGRITATE

VALORILE NOASTRE

ROMÂNIA CREȘTE CU NOI

Exim
Banca Românească

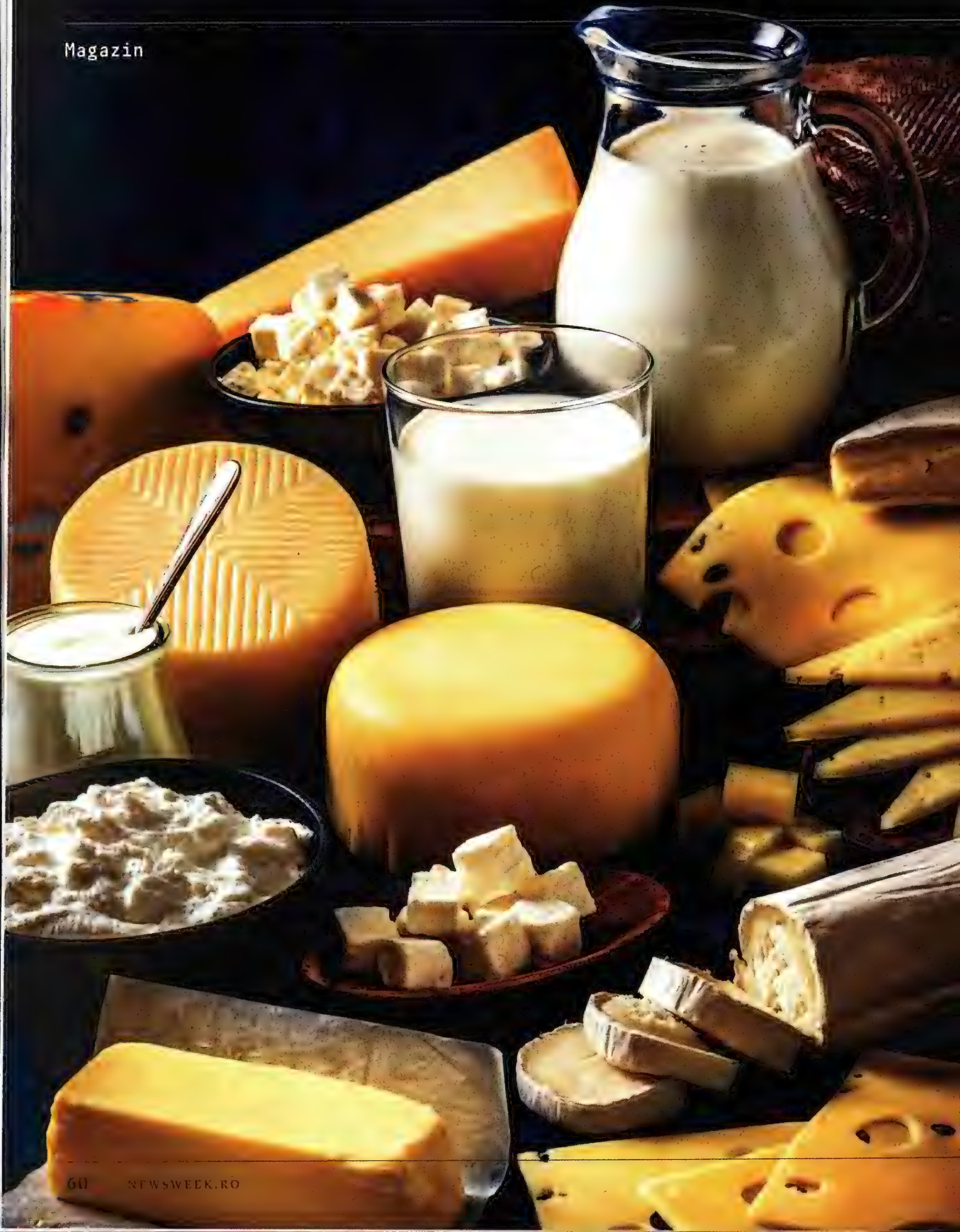

PE HARTĂ

Brânzeturi unice din întreaga lume

Dacă sunteți un împătimit al caşcavalului, repertoriul dumneavoastră de brânzeturi s-ar putea să se extindă dincolo de un Cheddar britanic şi un Manchego spaniol. Cu toate astea, sunt şanse să nu fi auzit de Nagelkaas, Gouda cu cuişoare din Olanda sau de Anthill, o brânză de capră moale din Australia, încrustată cu furnici ţesătoare verzi-uscate (au gust de citrice proaspete)! Când călătoriți, încercați să căutați brânzeturi locale, la fel cum ați face cu vinurile sau berile. Cele mai multe ţări au produse artizanale active, ca să nu mai vorbim de festivaluri şi chiar de tururi private, unde puteți întâlni producătorii. Această listă nu vă oferă decât o mostră pentru un început, şi asta fie că sunteți un entuziast al descoperirilor indigene sau al aromelor inventive. Pentru a deveni un aventurier al brânzeturilor, căutați magazine de brânzeturi oriunde mergeți şi întrebați: „Ce este local?". Veți fi uimit de descoperirile pe care le veți face în materie de lactate. —TENAYA DARLINGTON, ALIAS MADAME FROMAGE

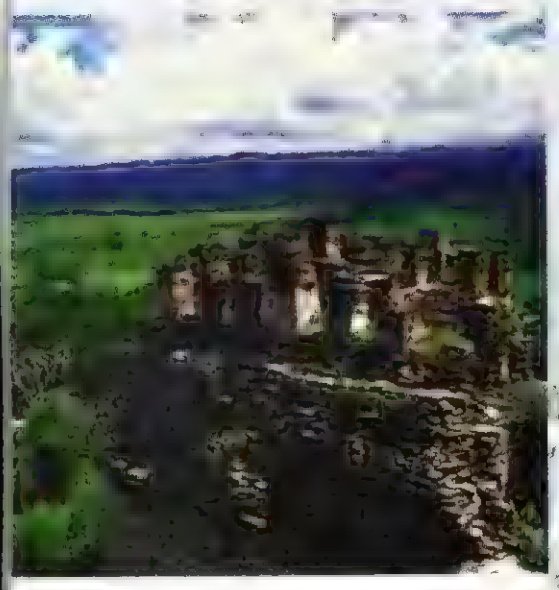

01

Turducken de brânză

Queso Bola de Ocosingo (QBO)

CHIAPAS, MEXIC

Această brânză artizanală neobișnuită din Chiapas se face prin turnarea unor tipuri de brânzeturi moi în unele tari. Rezultă astfel o crustă care ajută la o formă finală sferică. Este prima brânză de marcă din Mexic. Practic, trebuie să fie făcută din laptele crud al vacilor locale Zebu-Brown Swiss.

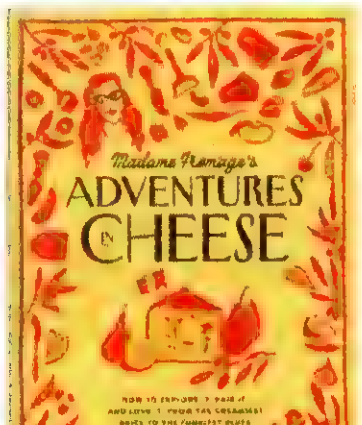

Adaptat după **MADAME FROMAGE'S ADVENTURES IN CHEESE**, de Tenaya Darlington. Publicat de Workman © 2023.

02

Alegere regală

Grey Owl

QUEBEC CITY

Atunci când Grey Owl a fost comandată pentru o cină cu ocazia nunții prințului Harry, în 2018, informația s-a transformat rapid într-o știre internațională. Pe lângă faptul că este una dintre preferatele ducesei Meghan Markle, Grey Owl este o brânză de capră moale, uimitoare, cu o crustă cenușie. Este produsă de un mic producător local, Fromagerie le Détour, condus de o echipă formată din soții Ginette Bégin și Mario Quirion. Coaja argintie are un aspect de pană, iar de aici provine și numele produsului.

03

O alegere rară

Queijo do Serro

REGIUNEA SERRO, BRAZILIA

Exploratorii de aur au început aici producția de brânză artizanală în secolul al XVIII-lea. Unul dintre cele mai vechi tipuri de brânzeturi din țară, Queijo do Serro este încă produsă manual din culturi indigene, cunoscute sub numele de *pingo*. Adesea este vândută fie în stare proaspătă, fie maturată timp de opt, până la 60 de zile. De aceea, brânza Serro poate trece de la un produs moale și „iaurtat", când este încă tânăr, la unul „untos" și ușor picant, atunci când este maturat. Această brânză a fost inclusă în Arca Gustului de la Slow Food, un catalog de alimente „distincte, delicioase și pe cale de dispariție".

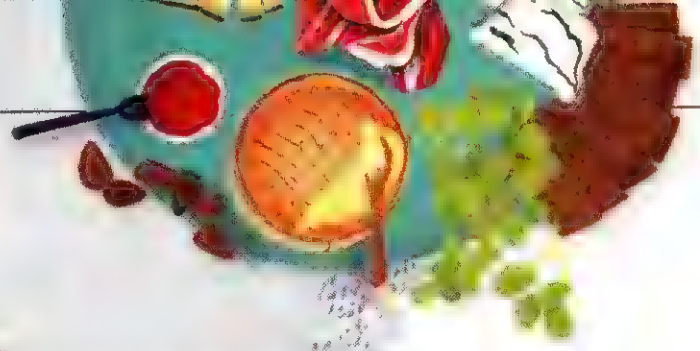

04

Experiență religioasă

Cathare

REGIUNEA LANGUEDOC, FRANȚA

Fiecare bucată din această brânză delicată de capră din lapte crud din sud-vestul Franței este rulată în cenușă, apoi imprimată cu crucea occitană - un simbol al catarilor, un grup religios medieval care s-a stabilit în zonă, în perioada cruciadelor. Aceasta este una dintre cele mai frumoase tipuri de brânză pe care îl puteți vedea (și mânca - are un gust proaspăt și erbaceu). Căutați-o în magazinele de brânzeturi din jurul Parisului și Londrei.

05

O alegere veselă

Piacentinu Ennese

SICILIA, ITALIA

Făcut din lapte de oaie, șofran și boabe întregi de piper, Piacentinu (pee-uh-chen-tin-oo) a fost conceput de un rege, Ruggero cel Normand (1095-1154), ca un leac pentru depresia soției sale. Se credea că șofranul înviorează spiritul, în timp ce boabele de piper erau foarte apreciate. Căutați această brânză strălucitoare și aurie atunci când călătoriți în Sicilia, sau s-ar putea să-i vedeți lumina aurie, din când în când, pe la tejghelele de brânzeturi din Statele Unite.

FOTO: 01: DEAGOSTINI/GETTY; 02: STEVE RUSSELL/TORONTO STAR/GETTY; 03: LUIZ HENRIQUE MENDES/GETTY; 04: ALY MILLER; RICHARD BORD/GETTY; 05: FRANCESCO VIGNALI/GETTY; ALY MILLER

06

Inel de aur

Olomoucké Tvarůžky

REPUBLICA CEHĂ

Ceea ce arată ca o gogoașă aurie translucidă este de fapt un inel picant, care are gust de usturoi lipicios, sărat. Fabricată inițial în zona din jurul orașului Olomouc, această rețetă veche de secole este acum protejată de Uniunea Europeană. Un muzeu dedicat „brânzei de Olomouc" se află în orașul Loștice.

07

Bunătăți pentru mormânt

Mish

EGIPT

Se crede că această brânză condimentată, preparată în vase de lut, este similară cu brânzeturile găsite în mormintele faraonilor care datează din anul 3200 î.Hr. Rețeta prevede acoperirea cașcavalului cu brânză cu zer, sare, un amestec de piper roșu, chimen și semințe de schinduf, după care amestecul este lăsat să fermenteze în borcane sigilate cu pastă de noroi, timp de câteva luni sau chiar ani de zile. Astăzi, acest amestec sărat și picant este încă preparat, mai ales de producătorii casnici de brânză din Egipt.

08

Răsfăț de nuntă

Byaslag

MONGOLIA

Cunoscută și sub numele de brânza de yak mongolă, Byaslag este o brânză asemănătoare ricottei, fabricată în blocuri mari care sunt învelite în pânză și presate sub grămezi de pietre pentru a stoarce umiditatea. Rezultă o brânză uscată, cu gust blând, care poate fi consumată proaspătă sau maturată. Servită cu ceai, este populară fie la nunțile mongoleze, fie ca produs de bază în călătorii pentru nomazii aflați în deplasare. Din păcate, va trebui să mergeți până în Mongolia pentru a o găsi.

09

Crunch surprinzător

Furnicarul

ADELAIDE HILLS, AUSTRALIA

Chèvre încrustat cu furnici verzi uscate și frunze de mirt de lămâie? Da, așa este. Producătorul Kris Lloyd, de la Woodside Cheese Wrights, susține că furnicile adaugă o „nuanță" citrică (ca să nu mai vorbim de o coajă crocantă, delicată) la chèvre-ul său premiat. Singurul lucru este că va trebui să faceți un drum până în Australia de Sud pentru a găsi această bijuterie culinară.

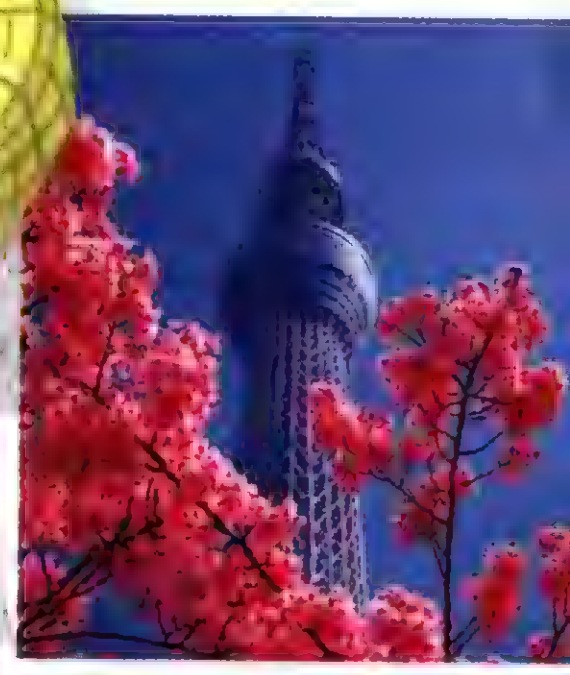

10

Runda înfloritoare

Sakura

HOKKAIDO, JAPONIA

Fabricată numai în timpul sezonului de înflorire a cireșilor din Japonia, în lunile aprilie și mai, Sakura este o brânză asemănătoare cu Camembert, acoperită cu o floare de cireș murat, de la ferma Kyodo Gakusha Shintoku. Aceste roți delicate de brânză sunt învechite timp de 10 zile pe frunze de flori de cireș, ceea ce le face să fie minunat de aromate, plus delicate și cremoase. În plus, brânza a fost concepută pentru a semăna cu steagul Japoniei.

06: MARTIN FREDY/GETTY; 07: TAMER SOLIMAN/GETTY; 08: GETTY; 09: SOUTHERN LIGHTSCAPES-AUSTRALIA/GETTY; DUY DASH; 10: ALY MILLER (2); STANISLAV KOGIKU/SOPA IMAGES/LIGHTROCKET/GETTY

MANIFESTAȚIE Mii de muncitori au plecat pe jos spre centrul Brașovului și pe drum li s-au alăturat muncitori de la alte mari platforme industriale brașovene

Revolta de la Brașov

15 NOIEMBRIE 1987. LA BRAŞOV AU AVUT LOC MANIFESTAŢIILE SPONTANE ale muncitorilor de la uzinele „Roman" împotriva regimului ceaușist, manifestații la care s-a alăturat o mare parte din populația orașului.

Pe 14 noiembrie 1987, la Întreprinderea de autocamioane „Steagul Roșu" era zi de plată a salariilor. În acel moment, muncitorii au primit doar jumătate din suma cuvenită. Fără o pregătire prealabilă, muncitorii au oprit lucrul, iar cei care au venit în schimbul de noapte nici măcar nu au mai pornit utilajele.

Dimineață, duminică, 15 noiembrie 1987, muncitorii care au venit la lucru au aflat situația și starea de agitație a crescut.

Mii de muncitori au plecat pe jos spre centrul Brașovului, unde se aflau sediile administrației și ale partidului comunist. Pe drum li s-au alăturat muncitori de la alte mari platforme industriale brașovene, iar scandările sociale cu care plecaseră din uzină s-au transformat în revendicări politice.

S-a cântat „Deșteaptă-te, române!", ce avea să devină imnul Revoluției anticomuniste din Decembrie 1989 și actualul imn al României. S-a scandat, public, ceva de neconceput în România dinainte de 1989: „Jos comunismul!", „Jos Ceaușescu!".

Până atunci, doar în Valea Jiului mai avuseseră loc acțiuni de protest atât de ample.

Brașovul a ajuns pentru prima dată pe harta orașelor din Europa de Est care luptaseră împotriva comunismului, iar ziua de 15 noiembrie a fost numită „Ziua care nu se uită".

Protestul a fost reprimat de autoritățile comuniste, iar peste 190 de persoane au fost arestate și cercetate, multe dintre acestea fiind mai apoi trimise în judecată.

20 octombrie - 16 noiembrie

Lupta de la Codrii Cosminului

26 octombrie 1497. Armatele moldovene conduse de Ștefan cel Mare au atacat și au învins armata regelui Poloniei Ioan Albert în Bătălia de la Codrii Cosminului.
Bătălia a avut loc la circa 100 km nord de capitala de atunci Suceava (în poloneză Suczawa), între actualele comune Voloca pe Derelui și Valea Cosminului, având ca rezultat o victorie importantă a moldovenilor.

Isteria difuzării la radio a *Războiului lumilor*

30 octombrie 1938. *Războiul Lumilor*, o prelucrare a romanului lui H.G. Wells de către Orson Welles, a fost difuzată radiofonic în New Jersey, fapt care a stârnit panica în rândurile a mii de oameni care chiar au crezut că SUA au fost invadate de extratereștri. Regizorul Orson Welles a recurs la o serie de trucuri pentru a atrage atenția ascultătorilor și a crea suspans.

A fost inaugurată Casa Albă

3 noiembrie 1800. În 13 octombrie 1792, se punea prima piatră la temelia edificiului care avea să devină reședința președintelui Statelor Unite ale Americii: Casa Albă. Construcția avea să fie finalizată în 1800.
Casa Albă a fost proiectată de James Hoban, un arhitect irlandez care a emigrat în America în timpul Războiului de Independență.

FOTO: INSTITUTUL DE CERCETARE A CRIMELOR COMUNISMULUI; RFI

30 ani
de parteneriat,
promovare
și sprijin
pentru mediul
de afaceri

topul național al firmelor

CAMERA DE COMERȚ ȘI INDUSTRIE ROMÂNIA

02 noiembrie, ora 17:30, ROMEXPO, Pavilion B3-B2

ECONOMIA MERGE ***ÎNAINTE***

CELE MAI PERFORMANTE
COMPANII 2023

MORE THAN OFFICES, A CREATIVE AND INNOVATIVE COMMUNITY

Palas Campus Iaşi
the largest office building in Romania
60,000 sqm

iuliuscompany.ro

TOMORROW IS INFINITE

IULIUS

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025